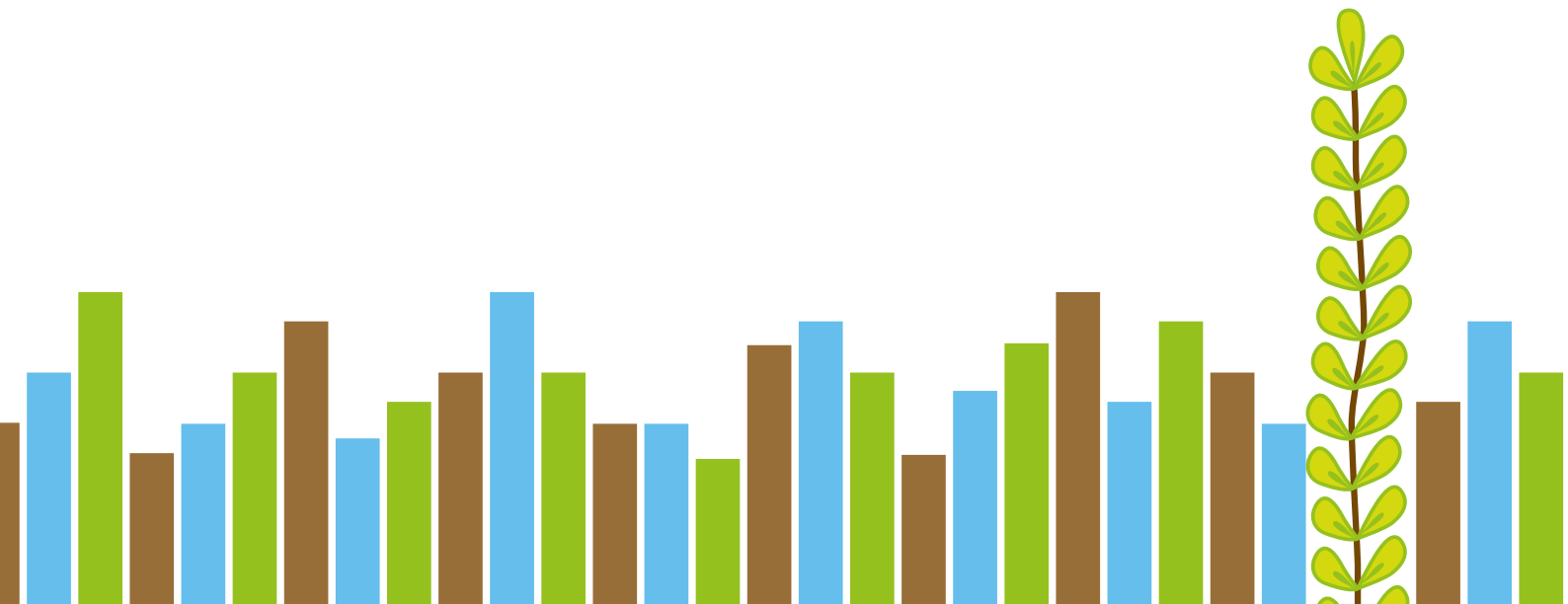

Utvärdering av den strategiska planens bidrag till lantbrukets kunskaps- och innovationssystem (AKIS)

Maria Adenfelt, Sweco Sverige AB
Vera Stafström, Sweco Sverige AB
Fredrik Svensson, Sweco Sverige AB

Referera till rapporten

Adenfelt, M., Stafström, V. & Svensson, F. (2025). *Utvärdering av den strategiska planens bidrag lantbrukets kunskaps- och innovationssystem (AKIS)*
Utvärderingsrapport 2025:2. Jordbruksverket.

Varför görs denna utvärdering?

Den här rapporten är en utvärdering av hur Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 bidrar till de svenska kunskaps- och innovationssystemen för lantbruk (AKIS). De tre stöd som ingår i utvärderingen är stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbete och innovationsstöd inom EIP-Agri. Utvärderingen fokuserar även på Landsbygdsnätverkets verksamhet och dess uppdrag att utveckla AKIS. Utvärderingen baseras på litteraturstudier, registerdata och intervjuer med sakkunniga.

Rapportens kvalitet och resultat har granskats av en extern granskare. Granskaren sammanfattar utvärderingen med att den visar att stöden bidrar till innovation och lärande, samt att Landsbygdsnätverket är viktigt för att stärka kunskaps- och innovationssystemen för lantbruket i Sverige. Granskaren instämmer med utredarna i att utredningen visar på ett antal problem som behöver hanteras, till exempel att handläggningstiderna är långa och att stödvillkoren är komplexa.

Granskaren bedömer utvärderingens användbarhet som god; slutsatserna är välgrundade och rekommendationerna är en logisk följd av det utredarna kommit fram till. Utvärderingens resultat anser granskaren i hög grad ligger i linje med vad som kunde förväntas. En styrka hos utvärderingen är bland annat att författarna utförligt redogör för sina metoder, inklusive hur de samlat in och analyserat sina data, vilket bidrar till transparens. Granskaren menar också att den relativt omfattande litteraturstudien borgar för att utvärderingens analys vilar på vetenskapliga grunder.

Denna utvärdering är beställd av Jordbruksverkets utvärderingssekretariat. Utvärderingssekretariatet beställer utvärderingar av de svenska EU-programmen som Jordbruksverket förvaltar inom den svenska jordbrukspolitiken samt havs-, fiskeri- och vattenbrukspolitiken. Utvärderingarna genomförs av oberoende aktörer som inte är inblandade i programgenomförandet. Rapporterna kvalitetsgranskas av externa granskare, oftast forskare, och publiceras i en särskild rapportserie.

Utvärderingen är genomförd och skriven av utvärderare från Sweco Sverige AB. Rapportförfattarna är ansvariga för de rekommendationer och slutsatser som presenteras i rapporten. Rekommendationerna och slutsatserna i rapporten utgör alltså inte Jordbruksverkets officiella ståndpunkt.

/Utvärderingssekretariatet vid Jordbruksverket

Utvärderare

Maria Adenfelt är seniorkonsult inom samhällsanalys och har arbetat med utredning och analys i 13 år. Hon har en bakgrund från akademien och är docent i Företagsekonomi och associerad forskare vid Företagsekonomiska institutionen, Uppsala universitet. Marias forskningsområden är bland andra kunskapsutveckling och – spridning och entreprenörskap.

Vera Stafström är konsult inom samhällsanalys och har arbetat med utvärdering och analys åt statliga myndigheter, stiftelser och näringsliv i fyra år. Hon har en masterexamen i internationellt företagande och handel från Göteborgs universitet samt en kandidatexamen i nationalekonomi från Lunds universitet.

Fredrik Svensson är disputerad sociolog och har arbetat med utvärdering och analys i staten sedan 2008. Sedan 2022 är han seniorkonsult på Sweco inom samhällsanalys och strategi. Bland Fredriks särskilda fokusområden kan nämnas kvalitativ och kvantitativ metod, utvärdering, utbildning, kompetensförsörjning och lantbruksutveckling.

Sammanfattning

Konkurrenskraftiga företag, hållbarhet och miljö prioriteras i EU:s gemensamma jordbrukspolitik. I Sveriges strategiska plan för genomförande av densamma är ett tvärgående mål att modernisera sektorn genom kunskap, innovation och digitalisering.

I den strategiska planen finns tre stöd som är kopplade till det tvärgående målet om modernisering – **stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbete och innovationsstöd inom EIP-Agri**. Dessa stöd ska, tillsammans med Landsbygdsnätverket, bidra till de svenska kunskaps- och innovationssystemen för lantbruk, AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation Systems).

Denna utvärdering är utförd av Sweco Sverige AB på uppdrag av Jordbruksverket och handlar om hur Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitik (2023–2027) bidrar till kunskaps- och innovationssystemen inom AKIS.

Stöden bidrar till lärande och innovationsutveckling

Utvärderingen visar att stöden har en stor potential att stärka svenska AKIS. De bidrar till kunskapsutveckling, samarbete samt innovationsutveckling, vilket är avgörande för att främja en hållbar och konkurrenskraftig jordbrukssektor.

Stöd till kompetensutveckling erbjuder en variation av insatser som är anpassade för olika sätt att ta till sig kunskap. Samarbetsstödet möjliggör nya och utökade samarbeten nationellt, vilket främjar kollektiv kunskapsutveckling. Innovationsstödet inom EIP-Agri är värdefullt för att främja innovationsarbete och kunskapsuppbyggnad, även om det finns osäkerhet kring hur många projekt som når kommersialisering.

Utvärderingen visar också att det finns en hög samstämmighet mellan de tre stöden och andra satsningar som bidrar till AKIS – även om viss överlappning finns, särskilt när det gäller kompetensutveckling. Det är viktigt att fortsätta arbeta för att minimera överlappning och att säkerställa att stöden kompletterar initiativ utanför den strategiska planen.

Landsbygdsnätverket har en viktig roll i att stärka svenska AKIS

Landsbygdsnätverket spelar en central roll i att stärka Sveriges AKIS genom samordning och behovsinventering, vilket bidrar till ett ökat kunskapsläge om jordbrukssektorn. Nätverket identifierar sektorns behov och skapar underlag för strategiska beslut, och många aktörer är positiva till nätverkets arbete och dess insatser för att sprida goda exempel.

Långa handläggningstider, komplicerade stöd villkor och brister i egen uppföljning av resultat försvårar uppföljning

Utvärderingen identifierar vissa utmaningar, bland annat långa handläggningstider och komplicerade stöd villkor som riskerar att hindra deltagande av mindre lantbruksföretag. Det finns också vissa brister i projektägarnas uppföljning av resultat, vilket försvårar extern uppföljning och utvärdering av stödets effekter.

Följande rekommendationer ges till Jordbruksverket:

- Stärk bandet mellan innovationsstödet inom EIP-Agri och kommersialisering.
- Landsbygdsnätverket bör fortsätta att främja den nationella samordningen, behovsinventeringen och informationsspridningen.
- Anpassa utbildningsinsatserna som genomförs med stöd till kompetensutveckling.
- Förbättra uppföljningen av insatser inom stödet för kompetensutveckling för att möjliggöra lärande och behovsanpassning.
- Effektivisera handläggningen av ansökningar.

Summary

Competitive companies, sustainability, and the environment are prioritized in the EU's Common Agricultural Policy. In Sweden's strategic plan for its implementation, a cross-cutting objective is to modernize the sector through knowledge, innovation, and digitalization.

In the strategic plan, there are three supports linked to the cross-cutting objective of modernization – support for skills development, support for collaboration, and innovation support within EIP-Agri. These supports, together with the Swedish Rural Network, are intended to contribute to the Swedish knowledge and innovation systems for agriculture, AKIS (Agricultural Knowledge and Innovation Systems).

Sweco Sverige AB was commissioned by the Swedish Board of Agriculture to evaluate how Sweden's CAP (Common Agricultural Policy) strategic plan (2023–2027) contributes with knowledge and innovation within the Agricultural Knowledge and Innovation Systems (AKIS).

The supports contribute to learning and innovation development

The evaluation shows that the interventions have potential to strengthen AKIS in Sweden. They contribute to skills development, collaboration, and innovation, which are crucial for fostering a sustainable and competitive agricultural sector. Support for skills development offers a variety of measures tailored to different learning styles. The support for cooperation enables new collaborations nationally to promote collective knowledge development. The innovation support for EIP-Agri is valuable for promoting innovation work and knowledge creation, although there are uncertainties identified as to how many of the potential innovations that are commercialized.

The Swedish Rural Network plays an important role in strengthening AKIS

The Swedish Rural Network plays an important role in strengthening Sweden's AKIS through coordination, assessment of needs and knowledge sharing. The network identifies the needs of the sector and creates basis for strategic decisions. Many experts highlight the role of the network and especially its efforts in disseminating best practice. The evaluation also shows that there is a high degree of concurrence between the three interventions and other initiatives contributing to AKIS, although some overlap exists, particularly regarding skills development. It is important that the network focus on minimizing these overlaps and assures that the three interventions complement initiatives outside the strategic plan.

The evaluation highlights some areas of improvement

The evaluation also identifies several challenges, such as long processing times and complicated support terms which may impede the participation of smaller agricultural enterprises. There are also shortcomings in the documentation routines of the projects, which complicates the evaluation of the effects of the interventions. The recommendations to the Swedish Board of Agriculture include to continue with the three forms of support and ensuring that the Rural Network and Knowledge hubs continue to play an important role in coordinating and disseminating information about initiatives. Furthermore, we recommend following up the innovation projects and to ensure that initiatives within the support for skills development meet the actual needs of farmers. It is also important to improve documentation routines and the follow up of initiatives to facilitate learning and potential adjustments of the supports. Finally, processing times of applications should be reviewed to facilitate better project planning and implementation.

Centrala begrepp

AKIS är en akronym av det engelska begreppet *Agricultural Knowledge and Innovation Systems*. På svenska talar vi om *lantbrukets kunskaps- och innovationssystem*, men ofta används AKIS eftersom det är ett vedertaget begrepp även i Sverige. AKIS är ett begrepp för olika nätverk och system av aktörer som arbetar med att främja kunskap och innovation inom lantbruket. Genom samarbete mellan lantbrukare, forskare, rådgivare och andra aktörer bildar AKIS en plattform för utbyte av kunskap och idéer.

EIP-Agri står för *European Agricultural Innovation Partnership* och omfattar ett innovationsstöd. Stödet syftar till att få fram innovativa lösningar genom att skapa bättre kopplingar mellan forskningsresultat, ny teknik och praktiskt arbete.¹

Landsbygdsnätverket är Sveriges nationella nätverk för den gemensamma jordbrukspolitiken. De ska stödja utformning och genomförande av den strategiska planen samt innovation och kunskapsutbyte, inklusive innovationsstödet inom EIP-Agri. Landsbygdsnätverket ska även stödja utvärdering och uppföljning av den gemensamma jordbrukspolitiken.

Relevans är ett utvärderingskriterium som visar om det är rätt intervention som genomförs, det vill säga i vilken utsträckning interventionsmålen och utformningen svarar mot projektägarens, Sveriges och myndigheters behov, policyer och prioriteringar och fortsätter att göra det om omständigheterna förändras.

Samstämmighet är ett utvärderingskriterium som visar hur väl en intervention passar med andra interventioner, det vill säga interventionens förenlighet med andra interventioner i den strategiska planen, Sverige eller i sektorn.

Ändamålsenlighet är ett utvärderingskriterium som visar i vilken utsträckning en intervention uppnår, eller förväntas uppnå, sina mål och resultat, inklusive effekter.

¹ <https://jordbruksverket.se/stod/innovationsprojekt-inom-eip/kort-om-stodet-till-innovation-inom-jordbruk-tradgard-och-rennaring>

Innehåll

1	Inledning	12
1.1	Utvärderingens syfte	13
1.2	Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027	13
1.3	AKIS är en plattform för utbyte av kunskap och idéer	14
1.4	Utvärderingsfrågor	15
1.5	Disposition	17
2	Utvärderingens genomförande	18
2.1	Litteraturstudier	18
2.2	Registerdata från Jordbruksverkets handläggning	18
2.3	Intervjuer med sakkunniga	19
2.4	Fördjupad intervjustudie med projektägare och projektdeltagare	20
2.5	Bedömning av utvärderingens kvalitet	22
2.6	Metodtriangulering används för att besvara utvärderingsfrågorna	25
2.7	Interventionslogik	25
3	Introduktion av de tre stöden som ingår i utvärderingen	29
3.1	Stöd till kompetensutveckling	29
3.2	Stöd till samarbete	32
3.3	Om innovationsstödet inom EIP	36
4	I vilken utsträckning stärks svenska AKIS av stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbeten och innovationsstödet inom EIP-Agri?	42
4.1	De tre stödens betydelse för lärande, kunskapsutveckling och innovation inom AKIS	43
4.2	Stödets bidrag till ändrade arbetssätt, samt nya produkter, processer eller organisationsformer	47
4.3	Stödets bidrag till deltagande i utbildningsprogram och användande av rådgivning samt byte av jordbruksmetoder	50
4.4	Utgifterna för två av tre AKIS-relaterade stöd är större i den strategiska planen än i landsbygdsprogrammet	52
5	I vilken utsträckning stärks svenska AKIS av Landsbygdsnätverkets verksamhet?	54
5.1	Landsbygdsnätverkets uppdrag och verksamhet	54
5.2	Landsbygdsnätverkets bidrag till att AKIS stärks och utvecklas	56
5.3	Analysgruppernas bidrag till utvecklingen av svenska AKIS	58
6	Hur väl samverkar stöden och Landsbygdsnätverkets verksamhet med initiativ utanför den strategiska planen?	62
6.1	Stödets samverkan med andra större satsningar och initiativ som bidrar till att stärka AKIS	63
6.2	Landsbygdsnätverkets arbete med att utveckla och stärka AKIS kompletterar andra funktioner som inte finansieras av den strategiska planen	69

7	Är stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbeten och innovationsstödet inom EIP-Agri relevanta?	71
7.1	Stöden är utformade så att de är attraktiva att söka	72
7.2	Stöden och projekten ligger i linje med behoven av lärande och innovation i sektorn	73
7.3	De avsatta medlen för de tre stöden är i proportion med vad stöden förväntas uppnå samt genomförandekapaciteten i landet	74
7.4	Stöden leder till att fler lantbrukare deltar i stödaktiviteter	76
8	Internationell utblick	78
8.1	Danmark – en förebild inom AKIS	78
8.2	Finland – gemensamma utmaningar	79
8.3	Nederländerna - hög utbildningsnivå bland lantbrukare men ett fragmenterat AKIS	79
9	Slutsatser och rekommendationer	81
9.1	Sammanvägda slutsatser	81
9.2	Rekommendationer till Jordbruksverket	85
10	Referenser	88
11	Bilaga A – Hur respektive utvärderingsfråga besvarats	94
12	Publicerade utvärderingsrapporter	99

1 Inledning

EU:s gemensamma jordbrukspolitik fokuserar på ett hållbart jordbruk där jordbruksföretagens konkurrenskraft är stark. På resan dit spelar ökade kunskaper, kompetensutveckling och innovation för ett mer modernt jordbruk en stor roll. För att förstå detta kan man beskriva lantbrukets aktörer och de aspekter som påverkar utvecklingen i det samma som ett kunskaps och innovationssystem.

AKIS är ett begrepp som används såväl nationellt som internationellt och syftar på stora och små nätverk och system av aktörer som arbetar med att främja kunskap och innovation inom lantbruket. AKIS är en plattform för utbyte av kunskap och idéer.² Med denna rapport redovisar Sweco (hädanefter vi) uppdraget att utvärdera den strategiska planens bidrag till de svenska kunskaps- och innovationssystemen för lantbruk, AKIS.

Sverige är idag ett starkt innovationsland. I internationella rankingar hamnar Sverige regelmässigt mycket högt upp.³ Dessa jämförelser baserar sig i huvudsak på patent, akademiska publikationer, investeringar i forskning och utveckling och liknande.

Förklaringen till Sveriges höga innovationskapacitet ligger till stor del i att vi satsar mycket på utbildning och forskning och att vi har en tekniskt avancerad och kunskapsintensiv industri. Trots att grundförutsättningarna för lantbrukets kunskaps- och innovationssystem i Sverige således är goda finns det också en stor utvecklingspotential då flera brister har identifierats i tidigare analyser.⁴ Bland annat uppges i den så kallade konkurrenskraftsutredningen, SOU 2015:15 att innovationsförmågan är lägre i jordbruket än i andra delar av näringslivet, att det bedrivs för lite tillämpad forskning inom jordbruksområdet, och att det finns ett stort gap mellan forskning och näringsliv och otillräcklig kunskaps- och kompetensförsörjning inom flera områden. Som orsaker till detta nämns bland annat bristande samverkan och svag lönsamhet.

I programperioden för EU:s gemensamma jordbrukspolitik 2023–2027 ska alla medlemsländer ha en samordnande funktion för sina respektive nationella AKIS. I Sverige är det Jordbruksverket som är ansvarig för detta. Jordbruksverket arbetar tillsammans med Sveriges nationella nätverk för den gemensamma jordbrukspolitiken, Landsbygdsnätverket, i samordningsuppdraget som bland annat handlar om att säkerställa att stöden inom Strategisk plan för genomförandet av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027⁵, härafter kallad *den strategiska planen*, bidrar till att utveckla AKIS i Sverige. Det gäller framför allt stöd till samarbete, kompetensutveckling och

2 <https://www.landsbygdsnatverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/jagutvecklarakissjenniecederholmbyorklundpalandsbygdsnatverketskansli.5.54949dbe1941722195da24e6.html>

3 [Global Innovation Index 2023 – Innovation in the face of uncertainty \(wipo.int\)](https://www.wipo.int/global-innovation-index/2023)

4 Se till exempel SOU 2015:15; Blix Germundsson (2023); Johansson och Gidlund (2021).

5 <https://www.regeringen.se/contentassets/bd779fd2cf644e7baec4d9bed12b9b61/sveriges-strategiska-plan-for-genomforande-av-den-gemensamma-jordbrukspolitiken-version-4.1.pdf>

innovationsprojekt, vilka är de stöd som denna utvärdering omfattar.⁶ Sveriges strategiska plan har, liksom övriga medlemsländers, nio särskilda mål och ett tvärgående mål.

1.1 Utvärderingens syfte

Syftet med utvärderingen är att undersöka hur Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 bidrar till kunskaps- och innovationssystemen för lantbruk inom AKIS. Det är särskilt det tvärgående målet i den strategiska planen som står i centrum för den här utvärderingen. Det tvärgående målet handlar om att främja lärande och innovation och är formulerat på följande sätt:

Modernisera sektorn genom att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering i jordbruket och i landsbygdsområden samt genom att uppmuntra jordbrukare att ta till sig dessa.⁷

Utvärderingen görs i enlighet med kravet i artikel 2.d i EU:s genomförandeförordning nr 2022/1475⁸ om att AKIS ska utvärderas. Utvärderingens slutsatser och rekommendationer ska utgöra ett underlag för eventuella justeringar av den strategiska planen under nuvarande programperiod (2023–2027) och till utformningen av nästa program (2028–2034).

Utvärderingen riktas i första hand till de personer hos Jordbruksverket och Landsbygds- och infrastrukturdepartementet som arbetar med genomförandet av den strategiska planen för 2023–2027.

1.2 Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027

Varje medlemsland ska ta fram en nationell plan för den EU-gemensamma jordbrukspolitiken för åren 2023–2027, som redogör för hur jordbrukspolitiken i medlemslandet ska implementeras under perioden.⁹ Sverige har tagit fram en sådan strategisk plan som beskriver prioriterade områden och stöd. Den strategiska planen¹⁰ omfattar tre allmänna mål:

1. att stärka sektorns motståndskraft
2. att stödja miljövard och klimatåtgärder
3. att förbättra livet på landsbygdsområden.

6 <https://jordbruksverket.se/utveckla-foretagande-pa-landsbygden/kunskap-och-innovation>

7 Tvärgående mål (XCO), Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027, sid. 121.

8 Europeiska Kommissionen (2022). Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2022/1475.

9 https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en

10 Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027.

De allmänna målen konkretiseras i nio särskilda mål och ett tvärgående mål. Denna utvärdering rör det tvärgående målet som handlar om att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering i jordbruket. Tre stöd är kopplade till målet:¹¹

- Stöd till kompetensutveckling
- Stöd till samarbete
- Innovationsstöd inom EIP-Agri

EIP står för europeiskt innovationspartnerskap och utgör ett innovationsstöd. Inom innovationsstödet finns två underkategorier, stöd för att bilda innovationsgrupp och stöd för att genomföra innovationsprojekt. De tre stöden presenteras närmare i [kapitel 3](#).

Den strategiska planen har en budget om cirka 60 miljarder kronor för hela perioden. Av dessa avsätts 2,38 miljarder kronor för de tre stöden.¹² Regeringen ansvarar för innehållet i den strategiska planen medan Jordbruksverket ansvarar för att stöden är möjliga att söka. Det innebär till exempel att Jordbruksverket tar fram föreskrifter, information om stöden och e-tjänster.¹³

1.3 AKIS är en plattform för utbyte av kunskap och idéer

AKIS är ett teoretiskt samlingsbegrepp för det system av aktörer som arbetar med att skapa, utveckla och sprida kunskap och innovation inom lantbruket.¹⁴ Genom samarbete mellan lantbrukare, forskare, rådgivare och andra aktörer i olika konstellationer skapas och utbyts kunskap och idéer. Målet är att uppmuntra dialog och att överföra kunskap och behov mellan praktik och forskning, så att utveckling och innovation sker som bidrar till att öka lantbrukets produktivitet, hållbarhet och konkurrenskraft.¹⁵

AKIS-begreppet kan ses som ett analytiskt koncept, eller ett tankesätt, över hur man kan se på de olika funktionerna som bidrar till ökad kunskap och kompetens inom lantbrukssektorn.¹⁶

11 Enligt den strategiska planens interventionslogik är fyra stöd kopplade till det tvärgående målet, men det fjärde stödet (Stöd till producentorganisationer för frukt och grönt) ingår inte i denna utvärdering.

12 Bilaga 2. Stödmyndigheternas arbete med stöd till kompetensutveckling, samarbete och innovation. En plan över prioriteringar för att nå målen i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken (2023). Jordbruksverket.

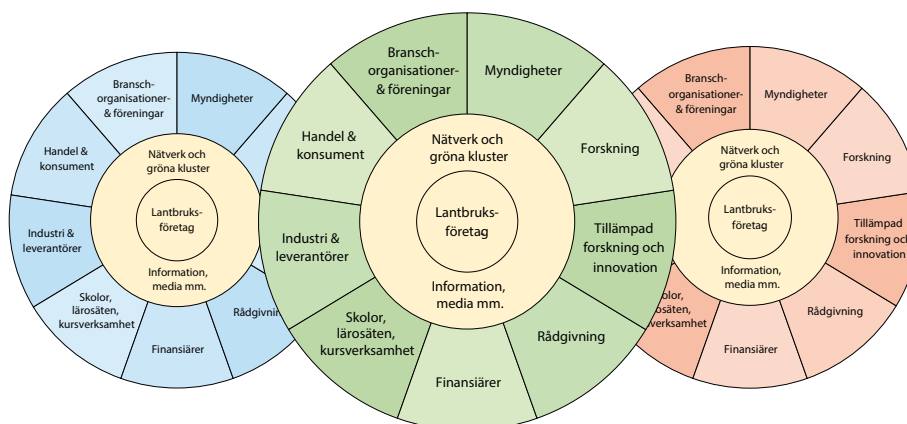
13 <https://jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/strategiska-planen--for-eus-jordbrukspolitik#h-Regeringenansvararfordenstrategiskaplanen>

14 <https://jordbruksverket.se/utveckla-foretagande-pa-landsbygden/kunskap-och-innovation>

15 <https://www.landsbygdsnätverket.se/akisocheipagri>

16 Se exempelvis Blix Germundsson (2021) för en mer historisk genomgång av AKIS som begrepp och koncept.

Figur 1 illustrerar hur man kan se på AKIS och exemplifierar olika grupper av aktörer som tillsammans utgör AKIS. Det rör sig om till exempel myndigheter, rådgivningsföretag, lärosäten, finansiärer samt industri och leverantörer. Mer precist vilka aktörer som ingår i ett lantbruksföretags AKIS varierar beroende på vilken typ av lantbruk som avses. Vilka aktörer som är relevanta varierar också både ur geografiskt och sektoriellt perspektiv.

Figur 1. Konceptualisering av AKIS.

Källa: Vidareutveckling av illustration från Landsbygdsnätverket, baserad på idé av Jennie Cederholm Björklund. <https://www.landsbygdsnätverket.se/akisocheipagri> under flik "AKIS-exempel på systemen".

1.4 Utvärderingsfrågor

Utvärderingen ska besvara fyra frågeställningar, se **tabell 1**. Till respektive utvärderingsfråga finns ett antal framgångsfaktorer som fungerar som indikatorer för att besvara frågeställningarna. Utvärderingsfrågorna och framgångsfaktorerna kommer samtliga från Jordbruksverket och i förlängningen delvis från EU-kommissionens genomförandeförordning (2022/1475/EU, bilaga 1)¹⁷.

Utvärderingsfrågorna rör utvärderingskriterierna ändamålsenlighet, samstämmighet och relevans.

Ändamålsenlighet visar i vilken utsträckning en intervention uppnår, eller förväntas uppnå, sina mål och resultat, inklusive effekter.

Samstämmighet visar hur väl en intervention passar med andra interventioner, det vill säga interventionens förenlighet med andra interventioner i den strategiska planen, Sverige eller i sektorn.

Relevans visar om det är rätt intervention, det vill säga i vilken utsträckning interventionsmålen och utformningen svarar mot projektägarens, Sveriges och myndigheters behov, policyer och prioriteringar och fortsätter att göra det om omständigheterna förändras.

¹⁷ Europeiska Kommissionen (2022). Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2022/1475. Framgångsfaktorer 1d-f är direkt från EU-kommissionens genomförandeförordning.

Tabell 1. Överblick av utvärderingsfrågor och framgångsfaktorer.

Utvärderingskriterier			
Ändamålsenlighet	Ändamålsenlighet	Samstämmighet	Relevans
Utvärderingsfrågor och framgångsfaktorer			
1. I vilken utsträckning stärks svenska AKIS av stöd till kompetens-utveckling, stöd till samarbeten och innovationsstödet inom EIP-Agri?	2. I vilken utsträckning stärks svenska AKIS av landsbygds-nätverkets verksamhet?	3. Hur väl samverkar stöd till kompetens-utveckling, stöd till samarbeten, innovationsstödet inom EIP-Agri, samt Landsbygds-nätverkets verksamhet med initiativ utanför den strategiska planen för att främja lärande och innovation?	4. Är stöd till kompetens-utveckling, stöd till samarbeten och innovationsstöd inom EIP-Agri relevanta?
a. De tre stöden är betydelsefulla för lärandet och innovationen inom AKIS. b. De tre stöden förväntas leda till ökat utbyte av kunskap, idéer och behov mellan olika aktörer. c. De tre stöden förväntas leda till ändrade arbetsätt och för EIP-stödets del även till införande av nya produkter, processer eller organisations-former. d. Allt fler jordbrukare deltar i utbildningsprogram och/eller använder sig av jordbruksrådgivning. e. Jordbrukare byter jordbruksmetoder efter att ha deltagit i utbildningsprogram och/eller använt sig av jordbruks-rådgivning. f. Utgifterna inom den strategiska planen som stöder innovation och kunskapsutbyte ökar.	a. Landsbygdsnätverkets verksamhet bidrar till att AKIS stärks och utvecklas. b. Analysgruppen AKIS bidrar till utvecklingen av svenska AKIS genom att identifiera behov och utmaningar, och tillsätta utförande-grupper för genomförande. c. Analysgruppen Hållbara gröna näringar bidrar till utvecklingen av svenska AKIS genom att identifiera behov och utmaningar, och tillsätta utförandegrupper för genomförande	a. De tre stöden är samstämmiga med andra större satsningar/ initiativ som tydligt bidrar till att stärka AKIS. b. Landsbygds-nätverkets arbete med att utveckla och stärka AKIS kompletterar andra funktioner som inte finansieras av den strategiska planen.	a. Stöden är utformade så att de är attraktiva att söka. b. Projekten som genomförs med stödet till kompetensutveckling utformas baserat på de tilltänkta deltagarnas behov. c. Stöden är utformade så att de matchar brukarnas (inom jordbruket och därmed sammanhängande områden) behov för lärande och innovation. d. De avsatta medlen för de tre stöden är i proportion med vad stöden förväntas uppnå samt genomförande-kapaciteten i landet. e. Stödets utformning har lett till att lantbrukare som inte brukar delta i stödaktiviteter deltagit.

1.5 Disposition

I efterföljande kapitel 2 presenteras utvärderingens genomförande, det vill säga utvärderingsmetod och analysramverk. Här redogörs för vilka datakällor som bidrar till att besvara respektive frågeställning.

I kapitel 3 ges en kortfattad beskrivning av stöden och projekten inom vilka vi genomfört fördjupade intervjuer med projektägare och projektdeltagare.

I kapitel 4–7 besvaras utvärderingsfrågorna utifrån de enskilda framgångsfaktorerna. I respektive kapitel redogörs för den samlade empirin utifrån de olika datakällorna. Varje kapitel inleds med en summering av slutsatserna för den aktuella utvärderingsfrågan.

I kapitel 8 görs en internationell utblick där stöden inom den svenska gemensamma jordbrukspolitiken och Sveriges nationella AKIS jämförs med några andra europeiska länders. Syftet är att belysa lärdomar från andra länders implementering av EU:s gemensamma jordbrukspolitik och AKIS.

I kapitel 9 presenteras våra slutsatser och rekommendationer.

2 Utvärderingens genomförande

I detta kapitel presenteras de metoder och analysramverk som använts i utvärderingen. Datainsamling har skett genom litteraturstudier, registerdata från Jordbruksverkets handläggning samt intervjuer med sakkunniga experter respektive projektägare och deltagare i projekt. Vi har använt flera datakällor (empiri) för att besvara utvärderingsfrågorna. Analysen av stödets bidrag har utgått från den gällande interventionslogiken vilken också presenteras nedan.

2.1 Litteraturstudier

Vi har genomgående i utvärderingen använt litteraturstudier för att besvara utvärderingsfrågorna. Tidigt i utvärderingen genomfördes en övergripande litteraturstudie i syfte att sätta utvärderingen i kontext. Detta inkluderade att sammanställa lärdomar från tidigare beskrivningar och rapporter om AKIS, den strategiska planen samt aktiviteter och effekter för kunskap, kompetensutveckling och innovation inom lantbrukssektorn. Även styrdokument och rapporter över stöden har ingått liksom de ansökningstexter och övrig information om ärenden som vi har haft tillgång till.

Vi identifierade också internationella forskningspublikationer om AKIS genom sökningar i databaserna Google Scholar och Scopus. Sökningen avgränsades genom att använda sökorden "Agricultural Knowledge Innovation Systems" och "Europe". Vi valde att enbart fokusera på artiklar publicerade från år 2020 och framåt för att säkra aktualitet i forskningen. Utifrån dessa kriterier fann vi sju artiklar. Resultaten från dem gav en bra inblick i betydelsen av konceptet AKIS i andra länder.

Litteraturstudierna har också inkluderat rapporter som färdigställts och publicerats under tiden för utvärderingen, inte minst den senaste landrapporten om AKIS¹⁸ samt den parallellt genomförda utvärderingen av avslutade innovationsprojekt finansierade av innovationsstödet inom EIP-Agri¹⁹.

2.2 Registerdata från Jordbruksverkets handläggning

Vi har i denna utvärdering mottagit data från Jordbruksverket som baseras på ansökningar för stöd till samarbete, stöd till kompetensutveckling samt innovationsstödet inom EIP-Agri. Data inkluderar både beviljade och avslagna projekt, samt inkomna men ännu ej beslutade ansökningar.

Registerdata användes i början av utvärderingen för att bilda oss en överblick av projektportföljen hittills. Utifrån analyser av ämnesområden, inriktningar av

¹⁸ Blix Germundsson (i2Connect, 2024). [AKIS country reports - i2connect](#)

¹⁹ Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025).

projekt och typer av aktörer bland projektägare gjorde vi ett urval av projekt och av projektägare att intervjua. Data, särskilt projektbeskrivningarna, har också bidragit till att besvara några av utvärderingsfrågorna.

Registerdata innehåller ansökningar för 2023 och 2024 till och med datum 2024-07-03.

2.3 Intervjuer med sakkunniga

Efter en initial litteraturstudie bjöd vi in sakkunniga som representerar organisationer som på olika sätt arbetar med AKIS att delta i intervjuer. Intervjuer med sakkunniga påbörjades innan intervjuer med projektägare och projektdeltagare (se [avsnitt 2.4](#)) men har också delvis skett parallellt.

Intervjuerna har behandlat stödets effekter, utformning och förutsättningar samt hinder i genomförande. Syftet med dessa intervjuer var att fånga in expertkunskap om sektorns behov, stöden och AKIS. Totalt har nio sakkunniga intervjuats under hösten 2024. Vissa intervjupersoner representerar flera organisationer. I följande lista presenteras alla organisationer och roller separat:

- Formas, representant från Nationella forskningsprogrammet för livsmedel
- Jordbruksverket, processledare AKIS
- Kunskapsnavet inom digitalisering, två representanter för kunskapsnavet och Agtech Sweden
- Kunskapsnavet inom företagsledning och entreprenörskap, verksamhetsledare
- Landsbygdsnätverket, samordnare
- Landsbygdsnätverket, representant Analysgrupp AKIS
- Landsbygdsnätverket, representant Analysgruppen Hållbara gröna näringar
- Landsbygdsnätverket, övergripande ansvarig
- Landsbygdsnätverket, representant för Innovationssupporten för EIP Agri
- Sveriges lantbruksuniversitet, forskare

Intervjuerna skedde över Teams och var semistrukturerade med frågor kring stödets inriktning, hur väl de motsvarar sektorns behov, vilka andra funktioner som tydligt bidrar till AKIS och stödets samstämmighet med sådana.

Intervjusvaren har sammanfattats med Swecos interna AI-verktyg för Chat GPT,²⁰ i syfte att skapa en initial samlad bild av materialet som sedan diskuterats internt i teamet. Intervjuer respektive intervjufrågor har sedan grupperats och analyserats samlat. Exempelvis har de intervjuer och frågor som rör

²⁰ Verktöget är framtaget av Sweco och är endast tillgängligt för Swecos medarbetare. Det föreligger med andra ord ingen risk för att data delas utanför Sweco.

Landsbygdsnätverkets arbete analyserats samlat medan de huvudfrågor som förekommer i samtliga intervjuer har analyserats separat. Analysen har skett med hjälp av Word och ett verktyg för kvalitativ textanalys (MAXQDA). Materialet och våra tolkningar av det har stämts av mellan oss utvärderare i interna analysmöten för att säkerställa samstämmighet och kompletterande perspektiv i våra tolkningar.

2.4 Fördjupad intervjustudie med projektägare och projektdeltagare

Vi har också genomfört intervjuer med projektägare och deltagare i beviljade projekt. Intervjustudien syftade till att exemplifiera insatser som genomförs eller har genomförts med stöden och att fånga upp projektägare och deltagares perspektiv.

Givet att nuvarande programperiod startade 2023 är projekten pågående och många har dessutom nyligen startats upp. Intervjuerna har därför fokuserat på tidiga lärdomar kopplat till projektens genomförande, samverkan och lantbrukares deltagande. Vi har särskilt fokuserat på projektägarnas bild av stödens attraktivitet och relevans samt eventuella utmaningar kopplade till stödansökan och genomförande av projekt.

Totalt har 25 intervjuer genomförts med 15 projektägare och 14 projektdeltagare. Ett par av dessa har varit gruppintervjuer, det vill säga där två intervjupersoner intervjuats samtidigt. Stöden och de projekt som intervjupersonerna representerar presenteras närmare i [kapitel 3](#). Organisationerna som de intervjuade representerar och antal intervjuade per organisation listas nedan:

1. Agtech Sweden (två personer)
2. Ekoskog (en person)
3. Gotland Grönt Centrum (en person)
4. Greppa Näringen (en person)
5. Hushållningssällskapet (en person)
6. HIR Skåne AB (två personer)
7. Knut Walstedt Lantbrukskonsult (en person)
8. Källunda Gård (en person)
9. Kärret Lantbruk (en person)
10. Lantbrukarnas riksförbund, LRF Öst (två personer)
11. Levande Landskap (två personer)
12. Länsstyrelsen Skåne (två personer)
13. Länsstyrelsen Sörmland (en person)

14. Länsstyrelsen Värmland (en person)
15. Länsstyrelsen Västra Götaland (två personer)
16. Markägare/lantbrukare, Bogsta (frågor besvarade via mejl, en person)
17. Markägare/lantbrukare, Lindenäs (frågor besvarade via mejl, en person)
18. Publishing Farm (en person)
19. Science Park Gotland (en person)
20. Svampfarmen, Atlantis Mykologi AB (en person)
21. Svensk solenergi (en person)
22. Åkerby Mjölk (en person)
23. Österlensaffran AB (en person)

Stöd till kompetensutveckling

Inom stöd till kompetensutveckling har vi intervjuat sex projektägare och tre projektdeltagare från totalt sex projekt. Två ytterligare projektdeltagare kontaktades för intervjuer men de avböjde på grund av tidsbrist. Urvalet av de sex projekten gjorde vi utifrån kravet att få en variation i termer av storlek på projekt i antal deltagare, budget och inriktning, såsom konkurrenskraft, miljöåtgärder eller klimatåtgärder samt aktiviteter (rådgivning, gruppaktiviteter eller fältvandringar).

Stöd till samarbete

Inom stöd till samarbete har vi intervjuat projektägare och deltagare i tre projekt. I varje projekt har projektägaren och en till två andra projektpartners intervjuats. Detta i syfte att fånga in fler perspektiv på stödet, samverkan och hur olika aktörer inom projekten kommer i kontakt med lantbrukare. Urvalet av projekt har skett på samma sätt som för stödet att bilda innovationsgrupp, under innovationsstödet inom EIP-Agri, det vill säga slumpmässigt men med kontroll för spridning. Då endast tre projekt valts är det inte möjligt att täcka in alla olika inriktningar eller typer av projekt, men vi har särskilt eftersträvat en spridning bland typ av projektägare och sakområde. Samtliga tre projekt faller inom inriktning miljö och klimat, vilket delvis är till följd av att flera tillfrågade projektägare (inom andra inriktningar) tackade nej till att delta i intervju.²¹ Detta berodde i samtliga fall på att projekten var så nyligen startade att inga aktiviteter ännu genomförts.

Innovationsstödet inom EIP-Agri

Parallellt med denna utvärdering genomfördes en annan utvärdering med fokus på avslutade innovationsprojekt inom EIP-Agri²². För att undvika överlapp med

²¹ Av de beviljade projekten är 62 procent inom miljö och klimat.

²² Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman, (2025).

den har vi fokuserat denna utvärderings intervjustudie kring stödet för att bilda innovationsgrupp. Några av stödmottagarna har dock redan skickat in ansökan för stödet att genomföra innovationsprojekt och hunnit påbörja det arbetet. Intervjuerna täcker därför in båda delarna av stödet.

Vilka projektägare som skulle intervjuas slumpade vi fram med hjälp av en slumpformel i Excel. Det slumpade urvalet kontrollerades för ett antal faktorer i syfte att fånga in en någorlunda spridning av projekt. Vi kontrollerade två faktorer: om stödets hade beviljats inom inriktningen konkurrenskraft, miljöåtgärder eller klimatåtgärder samt vilken typ av aktivitet eller insats som stödet enligt projektbeskrivningen skulle användas till. Aktivitet eller insatser kan exempelvis vara utveckling av teknik, utveckling av annan produkt eller utveckling av metod. Om vi bedömde att det slumpade urvalet inte hade en tillräcklig spridning slumpade vi fram ett nytt urval.

2.5 Bedömning av utvärderingens kvalitet

Det finns ett antal utmaningar med att utvärdera den strategiska planens bidrag till AKIS. Exempelvis är AKIS ett relativt nytt koncept för lärande och innovation inom de agrara näringarna vilket innebär att det finns ett begränsat antal tidigare utvärderingar att utgå ifrån och att bygga vidare på. De tre stöden har dock utvärderats enskilt under landsbygdsprogrammet.

2.5.1 Resultatens generaliserbarhet

Tidpunkten för genomförandet av utvärderingen innebär vissa begränsningar i möjligheten att identifiera resultat och effekter av stöden. Utvärderingen genomförs när projektmedlen nyligen utbetalats och många av insatsernas aktiviteter har därför precis påbörjats. Detta medför att vi främst kan följa upp och utvärdera stödets önskvärda och förväntade effekter.

Vid tiden för utvärderingens början hade totalt 150 projekt beviljats inom de tre stöden.²³ Genom intervjuer har vi nått projektägare och deltagare i 15 av dessa, vilket motsvarar en tiondel av de beviljade projekten.

I dialog med Jordbruksverket beslutades i utvärderingens uppstart att en mer heltäckande enkät inte skulle genomföras. Detta med anledning av att utvärderingen sker relativt tidigt under programperioden och att en enkät, med risk för respondenttrötthet, bättre nyttjas vid ett senare tillfälle. Det har också distribuerats enkäter till dessa grupper nyligen, bland annat i den parallellt genomförda utvärderingen²⁴ av avslutade innovationsprojekt inom EIP-Agri.

23 Stöd till kompetensutveckling (32 beviljade projekt), Stöd till samarbete (37 beviljade projekt), Innovationsstödet inom EIP-Agri: Stöd för att bilda innovationsgrupp (67 beviljade projekt), Stöd för att genomföra innovationsprojekt (14 beviljade projekt).

24 Blix Germundsson, Hunter & Norrman (2025).

Med anledning av detta valde vi att använda litteraturstudier, intervjuer och registerdata som metoder för datainsamling.

Litteraturstudier bidrar med förståelse för stöden och AKIS, tidigare resultat och effekter av stöden och vilka resultat och effekter som kan förväntas i den nuvarande programperioden.

Intervjuer bedömdes vara det bästa sättet att kunna fånga upp projektägares, projektdeltagares och sakkunnigas intryck av stöden samt stödens relevans och samstämmighet med andra satsningar.

Intervjuer med sakkunniga kompletterar kunskapen vi samlat in i litteraturstudien. De har genomförts i syfte att ge en bra inblick i dels resonemang bakom satsningar, sektorns behov av kompetensutveckling och innovation på en samlad, övergripande nivå liksom en överblick över hur stöden anses bidra till att stärka AKIS.

Några av de sakkunniga som intervjuats identifierades inledningsvis i dialog med Jordbruksverket. De flesta har dock sedan identifierats via snöbollsmetoden och via litteraturstudier. Personerna har valts utifrån deras roller och förkunskaper om AKIS, de tre stöden och satsningar utanför strategiska planen som bidrar till AKIS. Vi känner oss trygga i att rätt personer har intervjuats, det vill säga de personerna med mest insyn i frågorna inom respektive organisation. De sakkunniga bidrar med kompletterande perspektiv samtidigt som inspel och reflektioner kring huvudfrågorna återkommer i flera intervjuer. Vi har också stämt av uppgifter eller reflektioner mellan intervjupersonerna.

Fördjupande intervjuer med projektägare och deltagare ger en möjlighet att fånga upp och exemplifiera tidiga erfarenheter och upplevda resultat inom projekten. I urvalet av projekt för intervjuerna har vi eftersträvat en spridning och någorlunda representativitet i syfte att öka resultatens generaliserbarhet. Syftet med de fördjupande intervjuerna har dock varit att exemplifiera insatser och resultat, snarare än att vara representativa för hela projektportföljen. Hur projekten valts ut beskrivs mer utförligt i [avsnitt 2.4](#).

I slutet av arbetet med utvärderingen har vi träffat mottagare av utvärderingens resultat för att ge möjlighet att kommentera och reflektera kring utvärderingens preliminära slutsatser och rekommendationer. I mötet deltog representanter från Jordbruksverket, Landsbygdsnätverket och Landsbygds- och infrastrukturdepartementet. Syftet med mötet var att fånga upp huruvida mottagarna känner igen sig i utvärderingens huvudbudskap och slutsatser, samt om rekommendationerna anses realistiska. Det var också ett tillfälle att fånga upp viktiga aspekter som eventuellt missuppfattats eller helt saknats i utvärderingen. Genom utvärderingsprocessen har vi dessutom haft regelbundna avstämningar med Jordbruksverket och sakkunnig granskare.

Inför vår leverans av slutversionen av rapporten har enstaka uppgifter stämts av med intervjupersoner och i ett fall med en ny person vid en funktion på Jordbruksverket per telefon.

2.5.2 Att mäta det vi avser mäta

För att identifiera några att utvärderingsfrågornas framgångsfaktorer konstaterades tidigt att lantbrukare bör intervjuas. Det gäller bland annat framgångsfaktorer som om hur stöden bidrar till förändrade arbetssätt och införande av nya produkter, huruvida deltagande i utbildningar leder till att lantbrukare byter jordbruksmetoder och om aktiviteterna inom projekten är utformade efter lantbrukarnas behov. Här är det främst lantbrukarna själva som kan svara på i vilken utsträckning som projekten eller insatserna genererat resultat.

I intervjuer med projektägare har vi därför undersökt möjligheten att intervjua deltagande lantbrukare. Detta har dock visat sig vara svårt. I några fall har lantbrukarna ännu inte varit involverade i någon högre utsträckning (gäller främst stöd till samarbete) och i andra fall har deltagarnas kontaktuppgifter inte sparats (gäller stöd till kompetensutveckling). För stödet att bilda innovationsgrupp inom EIP-Agri har några av de intervjuade stödmottagarna varit lantbrukare. I de fall vi fått tillgång till kontaktuppgifter och kunnat kontakta deltagare har några lantbrukare besvarat frågor på mejl medan några inte har återkommit trots upprepade kontaktförsök.

De berörda framgångsfaktorerna identifieras därför i högre utsträckning genom intervjuer med projektägare, övriga deltagare och sakkunniga samt med hjälp av tidigare utvärderingar och uppföljningar av stödets effekter. Givet att projekten är nyligen startade och att resultat och effekter som tidigare nämnts ännu inte kan förväntas i någon hög utsträckning bedömer vi att den datainsamling som gjorts är tillräcklig för att mäta det som avses och exemplifiera resultat och effekter av stöden.

Övriga framgångsfaktorer identifieras bäst genom intervjuer med projektägare och deltagare respektive sakkunniga, inklusive representanter från Landsbygdsnätverket. Vi har i intervjuer kunnat täcka in och fått svar på samtliga utvärderingsfrågor.²⁵

25 Det inkluderar alla framgångsfaktorer förutom 1f ("Utgifterna inom den strategiska planen [...] ökar.") som enbart identifieras genom litteraturstudier och registerdata.

2.6 Metodtriangulering används för att besvara utvärderingsfrågorna

Varje utvärderingsfråga besvaras genom en kombination av flera metoder och arbetsmoment. Detta angreppssätt kallas metodtriangulering²⁶ och vi tillämpar det för att belysa samma utvärderingsfråga eller tema från flera håll. På så sätt kan det som inte framkommer med ett perspektiv visas med ett annat. Därigenom har metodtriangulering också ett kvalitetssäkrande syfte, eftersom det ökar möjligheterna att upptäcka felaktigheter, komplettera och verifiera data från olika källor, och pröva alternativa tolkningar.

Registerdatainsamling har varit vår primära datainsamlingsmetod för att undersöka framgångsfaktor 4d, och vår sekundära metod för att undersöka 1c och 1f.

Litteraturstudier har varit vår primära datainsamlingsmetod för att undersöka framgångsfaktor 1b, 1f, 2b, 3a–b och 4d, och vår sekundära metod för att undersöka 1a, 1c–e, 2a och 4a.

Intervjuer med sakkunniga har varit vår primära datainsamlingsmetod för att undersöka framgångsfaktor 1a–d, 2a–b, 3a–b och 4c–d, och vår sekundära metod för att undersöka 1e samt 4a–b.

Intervjuer med projektägare- och deltagare har varit vår primära datainsamlingsmetod för att undersöka framgångsfaktor 1a–e, 2a, 4a–c, f och vår sekundära metod för att undersöka 3a–b och 4d.

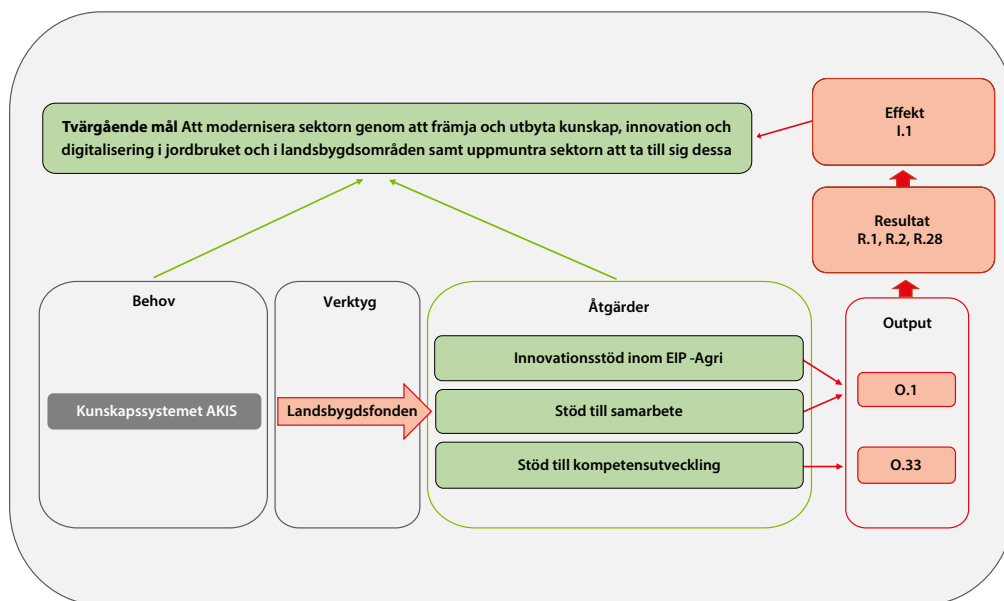
I bilaga A redogörs i mer detalj för hur de olika empiriunderlagen använts för att identifiera framgångsfaktorerna och sedermera besvara respektive utvärderingsfråga.

2.7 Interventionslogik

Utvärderingen av stöden utgår från den gällande interventionslogiken för den strategiska planens tvärgående mål²⁷. I [Figur 2](#) presenteras en anpassad version av interventionslogiken där vi har tagit bort åtgärden stöd till producentorganisationer för frukt och grönt som inte ingår i denna utvärdering.

²⁶ I Bryman, A. (2001) finns en djupare beskrivning av metodtriangulering.

²⁷ Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitik i Sverige 2023–2027, sid. 106–110.

Figur 2. Interventionslogik för den strategiska planens tvärgående mål.

Källa: Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027, s. 122.

Interventionslogiken utgår från de problem eller behov som stöden är tänkta att lösa, hur stöden implementeras samt utfall och resultat på kort och lång sikt. Det identifierade behovet i denna interventionslogik är att stärka kunskapssystemet AKIS, vilket görs genom finansiering ur Europeiska jordbruksfonden för landsbygdsutveckling (EJFLU)²⁸ (i interventionslogiken kallad *landsbygdsfonden*).

Åtgärderna för det specifika behovet är de tre stöden. Utfall anges i interventionslogiken som outputindikatorer och utgör det direkta utfallet av åtgärden, i detta fall antal projekt som finansieras inom respektive stöd²⁹. Resultatindikatorerna anger i sin tur det direkta utfallet av de finansierade projekten, det vill säga antal personer som nås av projektaktiviteter. Effekter är resultat på lång sikt och handlar om förändrade beteenden och förmågor hos målgruppen, till följd av projekten finansierade inom stöden.

Interventionslogiken fungerar bra som utgångspunkt för utvärdering av hur de tre stöden bidrar till det tvärgående målet. Som analysmodell, i syfte att identifiera i vilken grad som framgångsfaktorer uppfylls i enlighet med utvärderingsfrågorna, är interventionslogiken mer begränsad. Det beror på att stöden och de resultat och effekter som de enligt interventionslogiken förväntas leda till, ligger ganska långt ifrån varandra i en effektkedja. Stöden finansierar projekt eller insatser (vars antal mäts av outputindikatorerna) som i sin tur utformar de aktiviteter som ska leda till resultat och effekter. Resultatindikatorerna mäter i sin tur endast det direkta utfallet av aktiviteterna,

²⁸ https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=LEGISSUM:0301_1

²⁹ Outputindikatorernas exakta formulering lyder: "O.1. Antalet projekt för operativa EIP-grupper (Europeiska innovationspartnerskapet)" och "O.33. Antalet insatser eller enheter och avseende utbildning, rådgivning och medvetenhet som får stöd".

det vill säga hur många deltagare som nås av, eller deltar i, aktiviteter. Framgångsfaktorerna som ska undersökas relaterar till önskvärda resultat och effekter av stöden, som går utanför de som inkluderas i interventionslogiken. Användbarheten av interventionslogiken i denna utvärdering kan därför anses vara begränsad.

Outputindikatorerna saknar målvärde och mäter progressionen inom stöden. Resultatindikatorerna har tillhörande målvärden. Outputindikatorerna är möjliga att följa upp vid tiden för denna utvärdering, medan resultatindikatorerna är avhängiga uppgifter som inrapporteras först vid projektens ansökan om slututbetalning. De siffror som presenteras nedan är därför i stor utsträckning baserad på uppgifter i projektansökningar. I kapitel 4–7 presenteras hittills uppnådda resultat av projekten och aktiviteterna, baserade på kvalitativ empiri från dokumentstudier och intervjuer.

Beskrivning av samtliga output- och resultatindikatorer är hämtade från strategiska planen³⁰.

O.1: Antalet projekt för operativa EIP-grupper. Vid registerhämtning 2024-07-03 är status 51 beviljade projekt (14 innovationsprojekt inom innovationsstödet EIP-Agri och 37 projekt inom stöd till samarbete) samt ytterligare 67 beviljade ansökningar för stöd att bilda innovationsgrupp inom innovationsstödet EIP-Agri.

O.33: Antalet insatser eller enheter avseende utbildning, rådgivning och medvetenhet som får stöd. Den andra outputindikatorn gäller stöd till kompetensutveckling. Vid registerhämtning 2024-07-03 är status 32 beviljade insatser.

R.1: Förbättrade resultat genom kunskap och innovation. Antal personer som får rådgivning, utbildning, kunskapsutbyte eller deltar i operativa grupper inom europeiska innovationspartnerskapet som stöds av den gemensamma jordbrukspolitiken för förbättrad hållbarhet när det gäller ekonomiska, sociala och miljö- och klimatomfattiga prestationer samt resurseffektivitet. Målvärdet för R.1 är totalt 43 880 personer.

Nedan anges först hur många av dessa personer som respektive stöd förväntas nå enligt den strategiska planen. I underpunkten anges sedan antalet personer (exklusive rådgivare) som anges i registerdata för beviljade projekt. För avslutade projekt använder vi värdet hämtat från slutrapport. I beviljade, pågående projekt, använder vi värdet för antal personer angivet i ansökan.³¹

30 Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027, sid. 106–110.

31 Notera att uppgifter om antal deltagare i projekt saknas för flera av de beviljade projekten. Summan bör därför tolkas med viss försiktighet.

- Stöd till kompetensutveckling ska nå 40 000 personer
 - Beviljade projekt: 6 991 deltagare respektive 3 978 personer som får rådgivning³²
- Stöd till samarbete ska omfatta 1 900 personer
 - Beviljade projekt: 502 personer och 81 rådgivare³³
- Innovationsstödet inom EIP-Agri ska inkludera 1 800 personer³⁴
 - Beviljade projekt: 299 personer (varav 168 personer från stöd för att bilda innovationsgrupp³⁵ och 131 för stöd för att genomföra innovationsprojekt³⁶)

R.2: Kopplingar mellan rådgivnings- och kunskapssystem. Antalet rådgivare som får stöd som ska integreras i kunskaps- och innovationssystem inom jordbruket. Målvärde för R2 är 590 rådgivare.

- Kompetensutveckling ska bidra med 500 rådgivare
 - Enligt beviljade ansökningar: 9 rådgivare (finns endast uppgift från 2 av 32 projekt)
- Innovationsstödet inom EIP-Agri ska bidra med 90 rådgivare³⁷
 - Enligt ansökningar för beviljade innovationsprojekt: 29 rådgivare³⁸

R.28: Miljö- eller klimatprestation genom kunskap och innovation.

Antal personer som får rådgivning, utbildning, kunskapsutbyte eller deltar i operativa grupper inom europeiska innovationspartnerskapet som stöds av den gemensamma jordbrukspolitiken och som rör miljö- och klimatprestation. Målvärdet för R.28 är 29 300 personer.

- Samtliga (99 procent) av dessa förväntas tillgodogöra sig kunskapen via aktiviteter inom stödet till kompetensutveckling.
 - Beviljade projekt: 6 229 personer förväntas nås av aktiviteter inom insatsområdena: Greppa näringen, Ett rikt odlingslandskap, Ekologisk produktion samt Hållbart skogsbruk varav 3 863 förväntas få rådgivning.

32 Uppgifter från ansökan.

33 Uppgifter från ansökan.

34 Interventionslogiken i strategiska planen (s. 106–110) redogör inte för om dessa personer ska komma både från stödet för att bilda innovationsgrupp och genomföra innovationsprojekt eller eventuell fördelning mellan de båda stöden.

35 Uppgifter från slutrapporter.

36 Uppgifter från ansökan.

37 Interventionslogiken i den strategiska planen (s. 106–110) redogör inte för om dessa personer ska komma både från stödet för att bilda innovationsgrupp och stöd för att genomföra innovationsprojekt eller eventuell fördelning mellan de båda stöden.

38 Här redovisas endast siffran för innovationsprojektet. Det råder med stor sannolikhet ett överlapp mellan de rådgivare som anges i slutrapporter för stödet att bilda innovationsgrupp och de som anges för stödet att genomföra innovationsprojekt. Enligt slutrapporter för stödet att bilda innovationsgrupp: 32 rådgivare.

3 Introduktion av de tre stöden som ingår i utvärderingen

I detta kapitel beskrivs de tre stöd som utvärderingen omfattar. Stöden ska bidra till det övergripande målet om att *modernisera sektorn genom att främja och utbyta kunskap, innovation och digitalisering i jordbruket och i landsbygdsområden samt uppmuntra sektorn att ta till sig dessa*,³⁹ och därmed stärka det svenska AKIS. I [avsnitt 3.1](#), [3.2](#) och [3.3](#) presenteras de olika stöden, dels utifrån de beviljade stöden, dels korta beskrivningar av de projekten som studerats inom ramen för utvärderingen.

3.1 Stöd till kompetensutveckling

Stöd till kompetensutveckling ska enligt den strategiska planen *”öka kompetensen hos verksamma på landsbygden och därmed även öka effektiviteten och förbättra måluppfyllelsen för övriga åtgärder i strategiska planen samt bidra till uppfyllande av nationella mål och EU-gemensamma mål, direktiv och förordningar.”*⁴⁰

3.1.1 Om stödet

I den strategiska planen anges vidare att *”stödet ska verka för en hållbar ekonomisk, miljömässig och social utveckling av landsbygden”*⁴¹. Stödet ska bidra till ökad kunskap och kompetens för verksamma inom besöks-, jordbruks-, livsmedels-, ren-, skogsbruks-, trädgårds- (inklusive akvaponi) och hästnäring. Projektägare kan vara myndigheter, kommuner, regioner, föreningar samt andra organisationer och företag som anordnar insatser för kompetensutveckling. I de fall där länsstyrelsen är projektägare upphandlas (en del av) medlen ofta vidare till andra aktörer som anordnar aktiviteter, exempelvis rådgivarorganisationer eller andra aktörer i främjandesystemet.⁴²

Aktiviteter som stödet finansierar ska bidra till ökad kompetens hos målgruppen, vilket främjar innovation, samarbete och utveckling av kunskap. Aktiviteterna kan även inspirera till och underlätta att använda och utveckla ny teknik och nya metoder utifrån ny kunskap från forskning och försök samt återföra kunskapsbehov till forskningen.⁴³

39 Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027, sid. 105–109.

40 Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027, sid. 492–493.

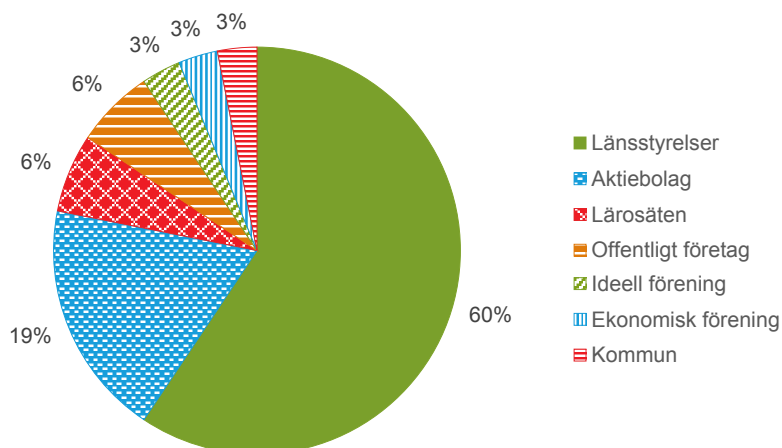
41 Ibid

42 Ibid

43 Ibid

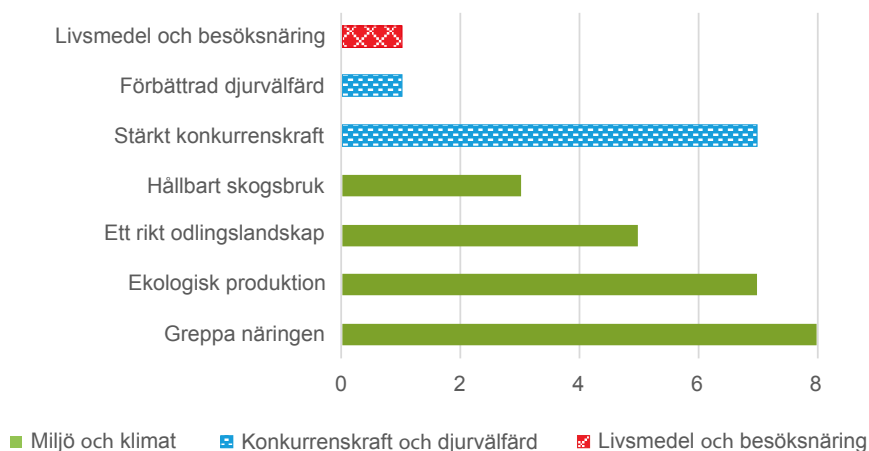
3.1.2 Beskrivning av beviljade ansökningar

Totalt 32 projekt beviljades och 14 projekt fick avslag under 2023 och halva 2024. Ytterligare 104 ansökningar inväntade beslut. Totalt har 131 miljoner kronor delats ut. Stöden har ett spann på 221 840 kronor till 27,5 miljoner kronor. I [figur 3](#) nedan presenteras fördelning av organisationstyper bland stödmottagarna⁴⁴. Som framgår är länsstyrelserna projektägare för 60% av de beviljade projekten. Aktiebolag är projektägare för 19% av de beviljade projekten.

Figur 3. Fördelning av organisationstyper bland projektägare, beviljade stöd till kompetensutvecklingsprojekt (n=32) för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03.

Stödet till kompetensutveckling delas in i tre övergripande områden: *Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälstånd, Miljö och klimat samt Livsmedel och besöksnäring*. I [figur 4](#) presenteras fördelningen av beviljade projekt per område och inriktning. Område Miljö och klimat står för 23 av de beviljade projekten följt av Stärkt konkurrenskraft och förbättrad djurvälstånd med 8 beviljade projekt.

Figur 4. Fördelning av beviljade projekt per område och inriktning (n=32) för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03.

⁴⁴ Notera att Figur 3 endast redogör för stödmottagarnas aktörstyp. Aktörstyper bland andra eventuella projektparter eller deltagare framgår inte av tillgängliga registerdata.

3.1.3 Kortfattad beskrivning av de projekt som har intervjuats

Nedan presenteras de projekt som utgör underlag för de fördjupade intervjuerna med projektägare och deltagare för Stöd till kompetensutveckling. Syftet med beskrivningarna är att exemplifiera vilka typer av projekt som kan finansieras av stödet.

Greppa Näringen Skåne

Projektet drivs av Länsstyrelsen i Skåne län och har beviljats 17,5 miljoner kronor. Kompetensutveckling inom Greppa Näringen i Skåne ska genomföras i enlighet med den strategiska planen och projektets styrdokument "Krav och rekommendationer inom Greppa Näringen". Greppa Näringen omfattar bland annat aktiviteter som rådgivning, utbildningar och seminarier samt fältvandringar och studiebesök.

Regenerativt och cirkulärt som väg till ökad konkurrenskraft

Projektet drivs av Gotland Grön Centrum AB och har beviljats 1,9 miljoner kronor. Inriktningen är kompetensutveckling för att bidra till konkurrenskraftiga och långsiktigt hållbara jordbruks- och trädgårdsföretag på landsbygden. Projektet ska även dra nytta av forskningens framsteg och gemensamt bygga kompetens kring hur ett hållbart livsmedelssystem kan se ut och byggas. Genom kunskapshöjning hos och erfarenhetsutbyte mellan intresserade lantbrukare kan förutsättningar skapas för att fler producenter ska kunna bedriva ett jordbruks- och trädgårdsföretagande som är hållbart ur såväl ekonomiska som sociala och miljömässiga aspekter.

Greppa näringen 2024–2026

Projektet drivs av Länsstyrelsen i Västra Götalands län och har beviljats 27,5 miljoner kronor. Projektet handlar om rådgivningen inom ramen för Greppa Näringen, det vill säga kompetensutveckling inom övergödning, växtskydd, klimatpåverkan, energieffektivisering samt biologisk mångfald i åkerlandskapet till lantbrukarna.

Naturnära, ekologiskt skogsbruk – utbildning och utveckling för fler ekosystemtjänster i skogen

Projektet drivs av den ideella föreningen Ekoskog och har beviljats 5,4 miljoner kronor. Projektet anordnar kurser om skogens många olika ekosystemtjänster, naturnära "ekologiskt" skogsbruk och hur aktiva åtgärder i skogen kan skapa strukturer och habitat som gynnar naturvärden och sociala värden. Ekoskog har tagit fram kriterier för att definiera ett ekologiskt hållbart skogsbruk. I huvuddrag är det avverkning utan hyggen och självföryngring för ökad naturlighet i skogen.

Ett rikt odlingslandskap Värmland

Projektet drivs av Länsstyrelsen i Värmlands län och har beviljats 5 miljoner kronor. Projektet erbjuder kompetensutveckling till lantbrukare i form av enskild rådgivning, grupp-, informations- och demonstrationsaktiviteter. Rådgivningen kommer delvis att utföras i egen regi, delvis av upphandlade externa aktörer. När det gäller gruppaktiviteter, informationsaktiviteter och demonstrationsaktiviteter kommer de huvudsakligen att genomföras i egen regi med extern medverkan eller helt i egen regi.

Fallstudie Livsmedel och besöksnäring SP1, Skåne

Projektet drivs i samverkan mellan Länsstyrelsen i Skåne och Västra Götalands län och har beviljats 3,3 miljoner kronor. Projektet ska genomföra kompetensutvecklande aktiviteter för att stärka affärsmässigheten för företag på landsbygden inom livsmedelproduktion och besöksnäring. Aktiviteter kommer huvudsakligen att genomföras i form av kurser (fysiska och webbaserade), föreläsningar, informationsinsatser (delge information på mässor, ta fram informationsmaterial och artiklar i tidningen Smart Landsbygd och Landsbygdsnytt) och erfarenhetsgrupper ERFA-grupper.

Kunskapen ska ge dessa företag ökad sysselsättning, tillväxt, social delaktighet och lokal utveckling. I ett större perspektiv, och i samverkan med andra insatser, ska projektet verka för en hållbar ekonomisk, miljömässig och social utveckling av landsbygden.

3.2 Stöd till samarbete

Stödet till samarbete ska enligt den strategiska planen *stödja samarbeten inom områden där den gemensamma nyttan av ett samarbete är stor för samhället men där incitamentet för en enskild aktör är för litet för att kunna finansiera ett utvecklingsarbete*.⁴⁵

3.2.1 Om stödet

Samarbete beskrivs i den strategiska planen som viktigt för att stärka hållbar utveckling över tid i landsbygdsområden, där samarbeten antas uppstå naturligt i lägre grad. Stödet till samarbete kan sökas av myndigheter, kommuner, regioner, föreningar samt andra organisationer och företag, som vill driva samarbetsprojekt. De finansierade projekt ska drivas i samverkan mellan projektägaren och minst en samarbetspart. Samarbetsparterna kan komma från ovan nämnda aktörskategorier samt akademien.⁴⁶

⁴⁵ Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027, s. 480–489.

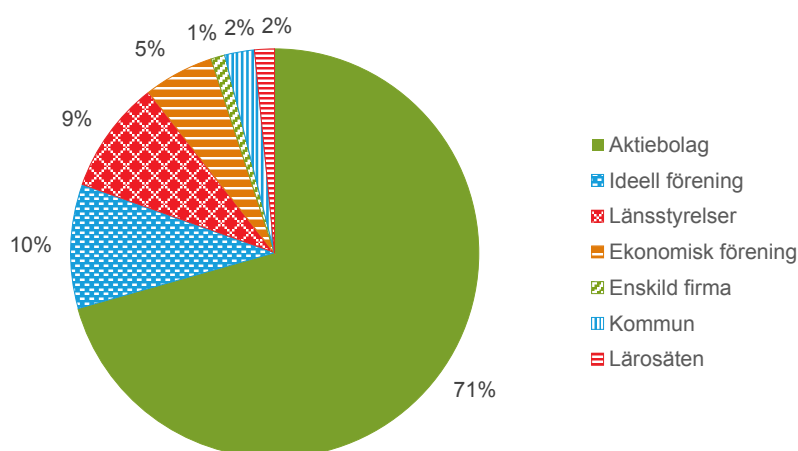
⁴⁶ Ibid.

Stödet till samarbete kan användas för att stödja praktisknära försök, tester och utvärderingar samt stimulera till ökad samverkan om utvecklingsfrågor inom besöks-, jordbruks-, livsmedels-, ren- och trädgårdsnäringen (inklusive akvaponi). Det ska kunna vara en brygga mellan kunskapsframtagande som finansieras av forskningspengar och det kunskapsframtagande som finansieras av företagen själva.⁴⁷

Projektet ska vara av tydligt pilot- eller metodutvecklande karaktär. Stödet kan sökas av samtliga typer av aktörer och det ska utöver projektägare ingå minst en annan samarbetspart i projektet. Projekten ska också ha en tydlig plan för kommunikation och spridning av resultat.⁴⁸

3.2.2 Beskrivning av beviljade ansökningar

Den data som tillhandahållits denna utvärdering innehåller 114 projektansökningar inom stöd till samarbete. Av dem har 37 beviljats stöd.⁴⁹ Exklusive de projekt som saknar beslut om stöd, är beviljandegraden 47 procent. Aktiebolag är projektägare av flest projekt, följt av ideella föreningar (se Figur 5). Enskilda företag och kommuner projektleder minst antal projekt. De flesta projektägare driver endast ett projekt, men sex organisationer driver två var.⁵⁰

Figur 5. Fördelning av organisationstyper bland projektägare, beviljade stöd till samarbetsprojekt (n=37) för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03.

Det totala beviljade beloppet för uppgår till 141,7 miljoner kronor. Det största projektet uppgår till 70 miljoner kronor och det minsta till 122 162 kronor. Den genomsnittliga projektbudgeten är 3,83 miljoner kronor och medianen 1,50 miljoner kronor. Figur 6 visar att flest beviljade projekt rör område miljö och

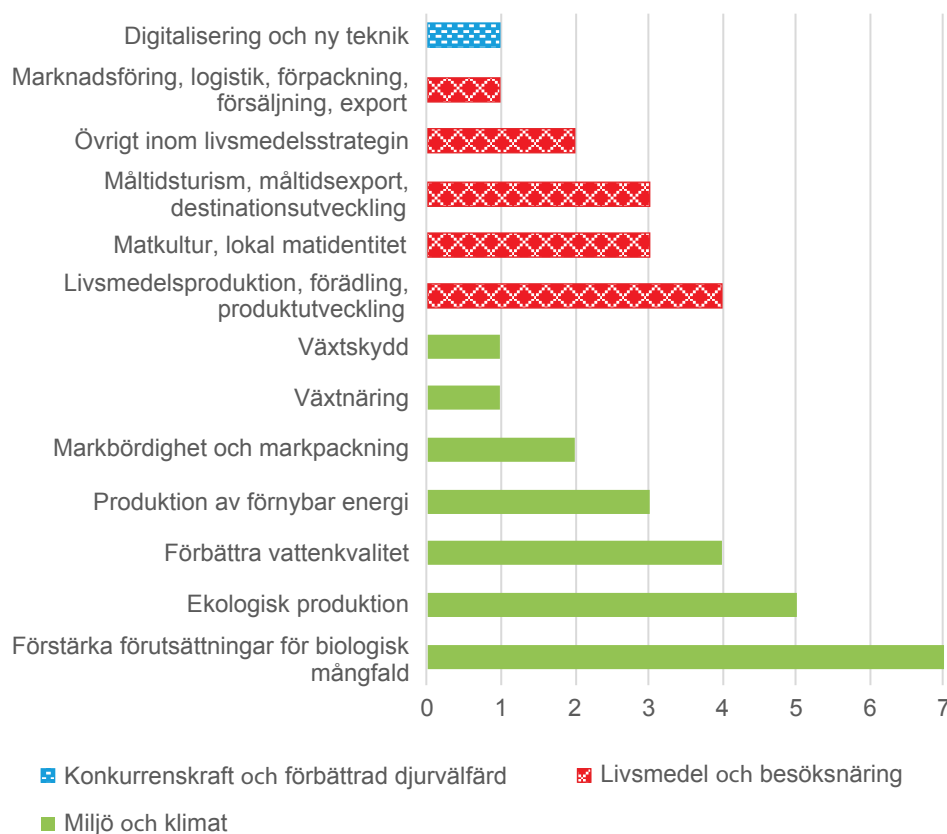
⁴⁷ Ibid.

⁴⁸ Ibid.

⁴⁹ 41 projekt har fått avslag, avskrivning eller avvisning. För 36 projekt saknas värde, vilket innebär att beslut om projektstöd inte hunnit fattas av Jordbruksverkets handläggare vid tidpunkten (2024-07-03).

⁵⁰ Notera att Figur 4 endast redogör för stödmottagarnas aktörstyp. Aktörstyper bland andra projektparter eller deltagare framgår inte av tillgängliga registerdata

klimat (23 projekt) och särskilt till att förstärka förutsättningar för biologisk mångfald (7 projekt). Ett stort antal projekt faller också inom område livsmedel och besöksnäring (13 projekt). Endast ett projekt handlar om digitalisering och ny teknik inom området konkurrenskraft och förbättrad djurvälstånd.

Figur 6. Fördelning av beviljade projekt per område och inriktning (n=37 för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03).

3.2.3 Kortfattad beskrivning av några beviljade projekt

Nedan presenteras de projekt som utgör underlag för de fördjupade intervjuerna med projektägare och deltagare för stöd till samarbete. Syftet med beskrivningarna är att exemplifiera vilka typer av projekt som kan finansieras av stödet.

Sörmlands artrika slättbygd

Projektet leds av Länsstyrelsen Sörmland och deltagande organisationer är Lantbrukarnas riksförbund (LRF) Öst, Föreningen Sörmlands Ornitologer, Stockholms universitet samt lantbrukare och markägare i Södermanlands län. Projektet har beviljats 5,5 miljoner kronor.

Projektet ska bidra till ett mer varierat odlingslandskap genom att öka antalet blommande ytor och andra småbiotoper. Projektet bjuder in intresserade lantbrukare i Södermanlands län att delta i ett samverkansprojekt där varje gård får medel för att anlägga nya blommande ytor och småbiotoper på sina marker utifrån gårdsspecifika behov och möjligheter. Inspirations- och kompetenshöjande aktiviteter och kommunikationsinsatser genomförs för att uppmuntra till vidare insatser för biologisk mångfald i odlingslandskapet.

Samarbete för ökad kunskap om samexistens mellan jordbruk och solbruk i Sverige

Projektet leds av Science Park Gotland och deltagande organisationer utgörs av LRF Öst, Agtech Sweden 2030, Svensk Solenergi, Mälardalens universitet, Nyplings Gård AB samt fler lantbruksföretag. Projektet har beviljats 3,33 miljoner kronor.

Projektet främjar samarbete och erfarenhetsutbyte kring produktion av solceller och jordbruksprodukter, ekonomi, biologisk mångfald och miljö för solcellsanläggningar på jordbruksmark i syfte att öka och sprida intresse och kunskap om möjligheterna att kombinera jordbruksmark med energiproduktion. Projektet ska sammanställa existerande forskning och kombinera den med praktiska erfarenheter. Projektet planerar seminarier och tryckt/digitalt informationsmaterial som riktar sig både till beslutsfattare och markägare.

Vall för koncentratfri foderstat – en ekologisk odlingstävling

Projektet leds av HIR Skåne AB och deltagande organisationer utgörs av Hushållningssällskapet, Ekologiska lantbrukarna, Publishing Farm, Sveriges lantbruksuniversitet (SLU) samt en expert på Lantbruksråd. Fler organisationer deltar som lag i odlingstävlingen. Projektet har beviljats 2,24 miljoner kronor.

Projektet syftar till att utveckla en vallodling som gör det möjligt att bedriva en lönsam ekologisk mjölkproduktion utan att använda proteinkoncentrat. Fodret blir då mera lokalt och odlingssäkert och den ekologiska mjölkproduktionen blir mindre beroende av importerade fodermedel. För att en mjölkko ska mjölka bra utan koncentrat behöver vallfodret ha ett högt innehåll av både protein och energi. Projektet anordnar en tävling där fem lag bestående av olika typer av aktörer tävlar om att ta fram det bästa vallfodret. Odlingen och testerna sker på Hushållningssällskapets försöksgård Helgegården i Skåne. Tävlingen planeras kunna följas i Ekologiska lantbrukarnas tidning eller webbsida och projektet kommer också anordna seminarier/webbinarier samt fältvandringar.

3.3 Om innovationsstödet inom EIP

Innovationsstödet inom EIP ska enligt den strategiska planen bidra till att *få fram nya innovativa lösningar på gemensamma utmaningar inom olika områden genom att skapa bättre kopplingar mellan forskningsresultat, ny teknik och praktiskt arbete*.⁵¹

3.3.1 Om stödet

Innovationsstödet består av två delar; ett mindre stöd för att bilda en innovationsgrupp⁵² (inför att ansöka om ett genomförandeprojekt) och ett stöd för att genomföra innovationsprojekt. Stödet för att bilda innovationsgrupper kan användas för att identifiera en potentiell innovation och sätta samman en projektgrupp och projektansökan för stödet att genomföra innovationsprojekt. En innovationsgrupp ska bestå av kompletterande kompetenser från exempelvis företag, rådgivningsorganisationer samt forskning. Stödet kan finansiera innovationsprojekt som förväntas bidra till antingen (stärkt) konkurrenskraft eller (förbättrad) miljö och klimat.⁵³

Både stödet för att bilda innovationsgrupp och för att genomföra innovationsprojekt kan sökas av myndigheter, kommuner, regioner, föreningar samt andra organisationer och företag. Ansökningsförfarandet för stödet att bilda innovationsgrupp ska vara enkelt och den ansökande ska presentera vilka som är tänkt att ingå i gruppen, en projektplan samt budget samt ett samarbetsavtal för innovationsgruppen som tydliggör ansvar och roller. Det ska också vara tydligt hur man kommer hantera immateriella rättigheter vid ett eventuellt marknadsinträde. I ansökan för att genomföra innovationsprojekt behöver den ansökande sedan formulera en tydlig beskrivning av sin innovation, vilka parter som kommer ingå i projektet, hur innovationen ska utvecklas och testas samt vilka resultat som kan förväntas. Det ska även ingå en plan för hur innovationen ska nå marknaden vid projektets slut. Projektmedel får inte användas för marknadsföring.⁵⁴

Innovationsstödet fokuserar på innovation och projekten ska därför inte bedriva forskning. Forskningsinslag så som försöksverksamhet och utvärdering får dock ingå. Innovationsarbetet mellan parterna ska också vara nytt, vilket innebär att stödet inte kan användas för att finansiera pågående insatser. Båda stöden kan sökas av myndigheter, kommuner, regioner, föreningar, företag och övriga organisationer. Stödet betalas ut (i) efterhand, vilket innebär att

51 Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027, s. 457–466.

52 För en grupp bestående av 2–4 deltagare ges 80 000 kronor i stöd. En grupp med fem eller fler projektdeltagare beviljas 120 000 kronor.

53 Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027, s. 457–466.

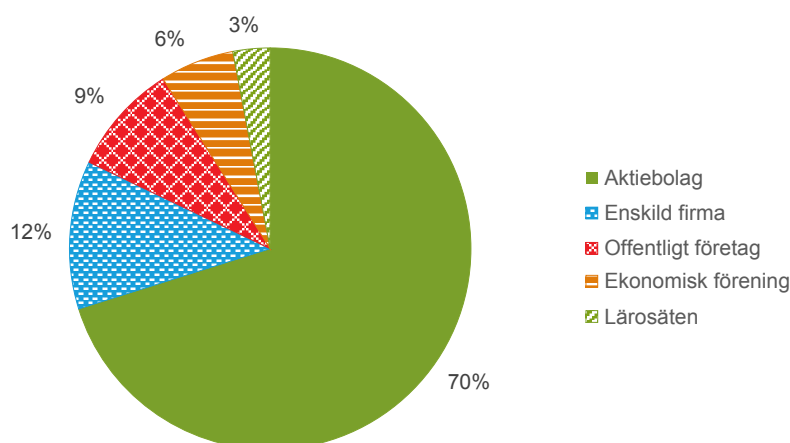
54 Ibid.

projektdeltagarna behöver ha tillräckliga ekonomiska resurser för att hantera utgifter.⁵⁵

3.3.2 Beskrivning av beviljade ansökningar

Aktiebolag står som projektägare för drygt två tredjedelar av de beviljade ansökningarna för att bilda innovationsgrupp inom EIP-Agri, se [Figur 7](#). Övriga ansökningar fördelas förhållandevis jämnt mellan övriga aktörstyper, med enskilda firmor och offentligt ägda bolag⁵⁶ i spetsen.⁵⁷ För stödet att bilda innovationsgrupp är beviljandegraden 50 procent.⁵⁸ Vad gäller beviljandegrad för specifika aktörstyper är den högst för ekonomiska föreningar (totalt fem ansökningar fördelade på två aktörer) med 80 procent. För aktiebolag är beviljandegraden 51 procent och för enskilda firmor 35 procent.

Totalt har 7,9 miljoner kronor betalats ut till 67 ansökningar för att bilda innovationsgrupp. Stödet som betalas ut uppgår till antingen 80 000 eller 120 000 kronor.

Figur 7. Fördelning av organisationstyper bland projektägare, beviljade ansökningar för att bilda innovationsgrupp (n=67) för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03.

Av de 14 beviljade ansökningarna för stöd att genomföra innovationsprojekt ägs elva av aktiebolag, se [Figur 8](#). Enskilda firmor och lärosäten återfinns som projektägare endast för ett respektive två innovationsprojekt. Den sammanslagna beviljandegraden för ansökningar att genomföra innovationsprojekt är strax under 19 procent.⁵⁹ Vid fördelning på aktörsnivå är

⁵⁵ Ibid.

⁵⁶ Dessa utgörs uteslutande av Hushållningssällskapet.

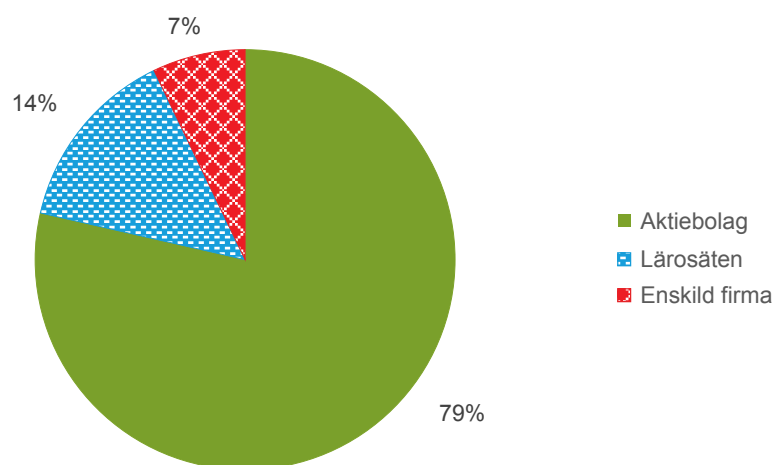
⁵⁷ Notera att Figur 6 samt Figur 7 endast redogör för stödmottagarnas aktörstyp. Aktörstyper bland andra projektparter och deltagare framgår inte av tillgängliga registerdata.

⁵⁸ Vår data innehåller också sju ansökningar för att bilda innovationsgrupp som vid tiden för utvärderingen inte beslutats som beviljade eller avslagna.

⁵⁹ Vår data innehåller också 24 projektansökningar som vid tiden för utvärderingen inte beslutats som beviljade eller avslagna.

beviljandegraden för aktiebolag 21 procent och för enskilda bolag endast sju procent. För lärosäten (endast två beviljade respektive avslagna ansökningar) är beviljandegraden 50 procent. Det är ett och samma lärosäte som beviljats två innovationsprojekt och ett annat som fått två avslagna ansökningar.

En jämförelse av beviljandegraden för stöd till att genomföra innovationsprojekt, utifrån huruvida den ansökande tidigare beviljats stöd för att bilda innovationsgrupp, visar på en liten skillnad. Bland ansökande som först beviljats stödet för att bilda innovationsgrupp är beviljandegraden för att genomföra innovationsprojekt 23 procent. Bland de som inte sökt eller beviljats stöd för att bilda innovationsgrupp är beviljandegraden 16 procent. En sådan jämförelse bör dock tolkas med stor försiktighet givet det låga antalet beviljande innovationsprojekt (14) vid tiden för utvärderingen.⁶⁰

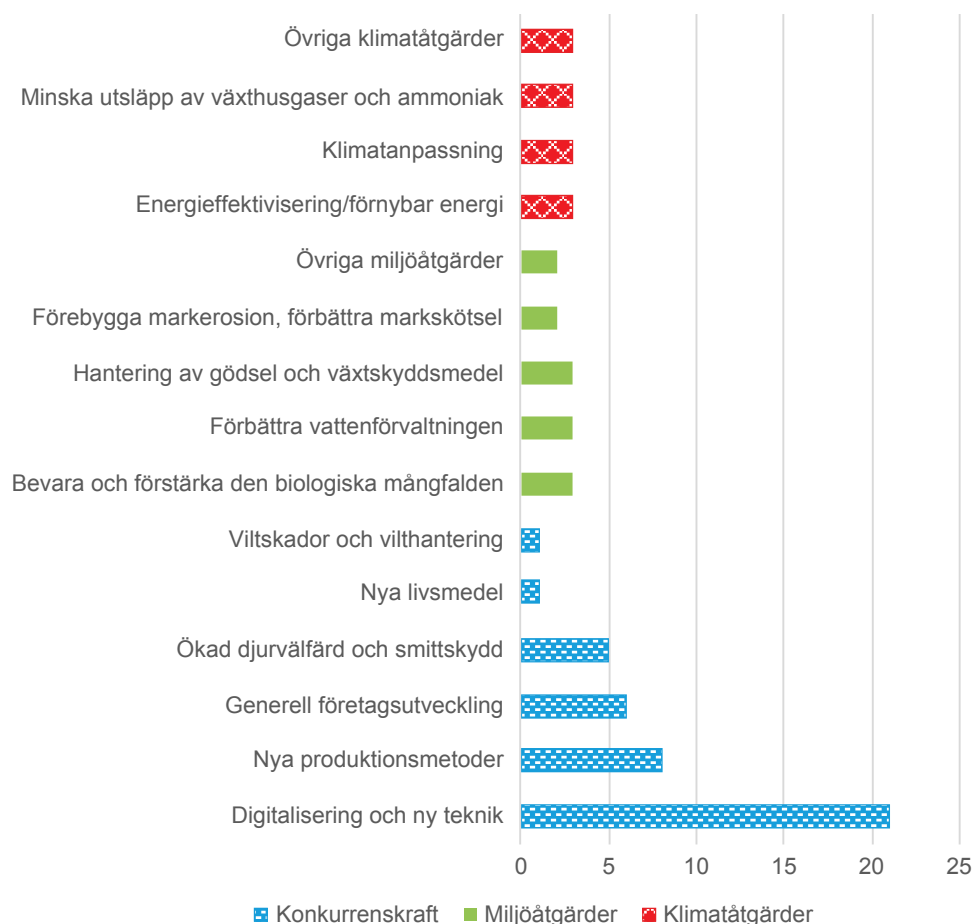
Figur 8. Fördelning av organisationstyper bland projektägare, beviljade ansökningar för stöd för innovationsprojekt inom EIP (n=14) för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03.

Totalt har 72,6 miljoner kronor beviljats för 14 innovationsprojekt. Det ger ett genomsnitt på 5,2 miljoner kronor per projekt. Som mest har ett projekt beviljats 9,9 miljoner kronor och det minsta projektet har beviljats endast 80 000 kronor⁶¹.

Figur 9 visar att flest beviljade ansökningar för att bilda innovationsgrupp rör området konkurrenskraft (42 ansökningar) med inriktningen digitalisering och ny teknik i spetsen (21 ansökningar). Tolv respektive 13 ansökningar har beviljats inom området klimatåtgärder och miljöåtgärder. Tolv respektive 13 ansökningar har beviljats inom området klimatåtgärder och miljöåtgärder.

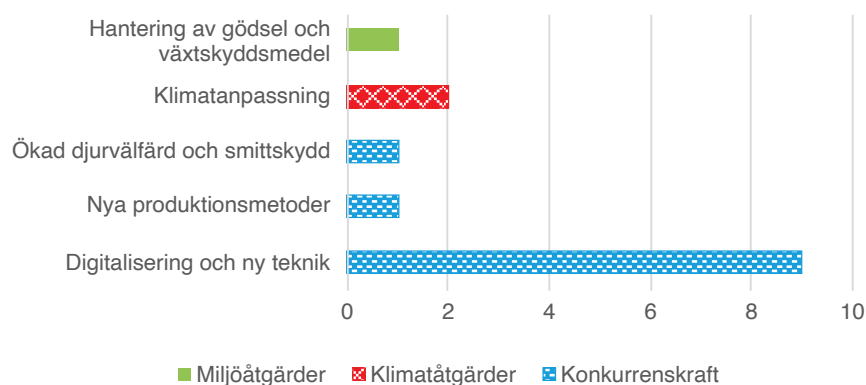
⁶⁰ Jämförelsen är endast baserad på organisationsnummer. Vi har alltså inte kontrollerat att ansökan för att genomföra innovationsprojekt avser "samma" innovationsidé som ansökan för att bilda innovationsgrupp. Vi har heller inte tagit hänsyn till tidsaspekten, det vill säga att stödet för att bilda innovationsgrupp verkligen söktes och beviljats innan stödet för att genomföra innovationsprojekt. Det innebär att en organisation kan ha sökt och beviljats stöd för att genomföra innovationsprojekt först och sen sökt stöd för att bilda innovationsgrupp för en annan innovationsidé.

⁶¹ Projektet som beviljats 80 000 kronor är snarligt ett annat av samma projektägare. Det rör sig sannolikt om en beviljad ansökan för stödet att bilda innovationsgrupp som kategoriserats felaktigt i data.

Figur 9. Fördelning av beviljade ansökningar för att bilda innovationsgrupp per område och inriktning (n=67 för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03).

Figur 10 visar att konkurrenskraft är den dominerade inriktningen även när det gäller beviljade innovationsprojekt. Endast ett respektive två av de beviljade innovationsprojekten rör området miljöåtgärder respektive klimatåtgärder. Omkring hälften av projekten rör AI eller självgående maskiner/ robotar.

Figur 10. Fördelning av beviljade innovationsprojekt per område och inriktning (n=14) för 2023 och 2024 till och med 2024-07-03.

3.3.3 Kortfattad beskrivning av några beviljade projekt för att bilda innovationsgrupp

Nedan presenteras de projekt som utgör underlag för de fördjupade intervjuerna med projektägare för att bilda innovationsgrupp inom innovationsstödet EIP-Agri. Syftet med beskrivningarna är att exemplifiera vilka typer av projekt som kan finansieras av stödet. Inom utvärderingen har vi intervjuat sex aktörer som mottagit stöd för att bilda innovationsgrupp och det är dessa ansökningar som beskrivs nedan. Fem av de intervjuade projektägarna har också skickat in ansökan för stöd att genomföra innovationsprojekt varav två har hunnit få projektansökan beviljad och startat upp projekten.

Företagare Plan B

Projektet drivs av en enskild lantbrukskonsult och bygger vidare på ett utvecklat digitalt verktyg, kallat Företagaren Plan B och en tillhörande kurs, som ska hjälpa lantbrukare med generationsskiften. Projektet har beviljats 120 000 kronor. Generationsskiften är ofta en svår fråga och man väntar ofta allt för länge med att komma i gång, vilket medför både ekonomiska och sociala nackdelar. Stödet ska användas för att sätta samman en innovationsgrupp som kan ta fram ett koncept som fungerar hos lantbrukarna.

Värphöns – djurhälsa

Källunda Lantbruks AB har beviljats 120 000 kronor för att bilda en innovationsgrupp som ska utveckla en produktidé som bidrar till att förebygga och förbättra djurvälstånd och djurhälsa hos värphöns, öka kvalitén i äggproduktionen samt stärka äggproducenters konkurrenskraft och lönsamhet. Idén bygger på att med hjälp av en mjukvara avläsa förändringar i beteenden i en besättning värphöns. Syftet med insatsen är att med förebyggande metoder och ny teknik minska lidanden hos djuren, öka kvalitén i produktionen samt förhindra ekonomiska förluster för producenten.

Autonom ogräsbekämpning i frukt- och vinodlingar

Österlensaffran AB har beviljats 120 000 kronor för att sätta samman en innovationsgrupp som ska utveckla en lösning för autonom ogräsbekämpning i frukt- och vinodlingar. Den tekniska lösningen som innebär att man med kameror identifierar ogräs och deras position samt därefter punktbehandlar med växtskyddsmedel fungerar väl. Fokus är att i samarbete med expertis bland annat hitta och verifiera den mest effektiva metodiken och hårdvaran för applikation av växtskyddsmedlet, att paketera tekniken i rätt format samt genomföra en testperiod i en fruktodling som sträcker sig över en längre tid.

GPS styrd precisionsbevattningsmaskin för bevattning i öppen odling av jordbruksgrödor

Åkerby Mjolk & Maskin AB har beviljats 120 000 kronor för att sätta samman en innovationsgrupp för ett innovationsprojekt. Innovationsprojektet ska utveckla en självgående, GPS-styrd bevattningsmaskin för öppen odling från designstadie till prototyp som validerats för volymproduktion.

Marknadsintroduktion av Spent Mushroom Compost

Atlantis Mykologi AB/Svampfarmen har beviljats 80 000 kronor för att sätta samman en innovationsgrupp som i ett innovationsprojekt är tänkt att hitta en lösning på att ta vara på restprodukten Spent Mushroom Compost (SMC) av svampodling. Syftet med projektet är att utforska hur SMC kan tas tillvara på i större skala och användas på bästa sätt i Sverige och i förlängningen även internationellt.

Innovativ utveckling av teknik som ger ett mer hållbart system för spridning av biogödsel

Kärrets lantbruks AB har beviljats 120 000 kronor för att bilda en innovationsgrupp som ska undersöka en innovativ idé kring hur pumpning av natur- och biogödsel i samband med spridning skulle kunna utföras på ett mer klimatsmart och energieffektivt sätt. Inom ramen för projektet vill man undersöka möjligheten att driva pumpen med förnybar energi i form av biogas och använda el som energibärare för att få en bättre styrning och energieffektivitet i maskinen.

4 I vilken utsträckning stärks svenska AKIS av stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbeten och innovationsstödet inom EIP-Agri?

I detta kapitel presenteras resultaten för utvärderingsfråga 1. Resultaten presenteras utifrån de sex framgångsfaktorerna. Varje avsnitt behandlar en eller flera framgångsfaktorer. [Avsnitt 4.1](#) behandlar 1a och 1b, [4.2](#) behandlar 1c, [4.3](#) behandlar 1d och 1e och [4.4](#) behandlar 1f.

Sammanfattning av kapitlets resultat

- Sammantaget visar utvärderingen att de tre stöden bidrar till att stärka svenska AKIS. De tre stöden utgör olika sätt för att möjliggöra innovation, kunskapsutveckling och -utbyte mellan olika typer av aktörer.
- Det verkar som att vissa insatser inom innovationsstödet når sina mål, men att få insatser når hela vägen till kommersialisering under projektiden.
- Det finns potential till förändrade arbetssätt i samtliga nio projekt inom stöd till kompetensutveckling som ingått i utvärderingen, såsom nya odlingsmetoder och förädling av livsmedelsråvaror.
- I pågående projekt inom innovationsstödet finns det potential till införande av nya produkter, processer och organisationsformer på sikt.
- Att delta i utbildningsprogram och använda rådgivning ger inspiration och visar på nya jordbruksmetoder. Dock behöver denna typ av insatser följas upp vid senare tillfälle för att utröna om och varför lantbrukare har bytt jordbruksmetoder och om bytet var ett resultat av insatsen.
- Digitala utbildningsprogram är mest tidseffektivt men vissa av utbildningsinsatserna är bäst lämpade för att genomföras fysiskt, såsom gårds- och fältvandringar och utbildning i grupp.
- Utvärderingen visar på vikten av att arbeta med faktiska behov av utbildningar hos lantbrukare, på både kort och lång sikt.

4.1 De tre stödens betydelse för lärande, kunskapsutveckling och innovation inom AKIS

Vi har undersökt vilken betydelse stöden har för lärande och innovation inom AKIS, och om stöden förväntas leda till ökat lärande och utbyte av kunskap, idéer och behov mellan aktörer (det vill säga framgångsfaktor 1a och 1b). I detta arbete har vi främst använt oss av data från intervjuer med sakkunniga och med projektägare och -deltagare. Resultaten av intervjuerna visar att alla tre stöd är ändamålsenliga och bidrar till svenska AKIS. De tre stöden kompletterar varandra eftersom stöd till kompetensutveckling främjar utveckling och utbyte av kunskap, stöd till samarbete främjar lärande mellan olika typer av aktörer och innovationsstödet inom EIP-Agri främjar samarbete mellan olika aktörer och utveckling av nya typer av kunskaper och innovationsidéer. Genom den bredd av kunskapsutveckling och innovation som möjliggörs genom stöden skapas förutsättningar för att möta de olika och mångfacetterade behoven som finns inom lantbruket, trädgårdsnäringen, besöksnäringen och rennärningen.

Utifrån intervjuerna kan vi konstatera att:

- Projekten förefaller vara baserade på välgenomtänkta samarbeten och roller. Samtliga 15 projektkonstellationer som vi har kommit i kontakt med under utvärderingen framstår som väl sammansatta av aktörer med kompletterande kunskaper, kompetenser och roller.
- En sammansättning av olika aktörer beskrivs som en förutsättning för att kombinera sakkompetens med förståelse för målgruppens behov, förutsättningar och utmaningar, liksom verktyg för att paketera och nå ut med erbjudanden och information till målgruppen.
- Stöden förväntas möjliggöra kunskapshöjning genom bland annat samverkan mellan aktörer såsom myndigheter, branschorganisationer, rådgivningsföretag och akademi.

4.1.1 Stöd till kompetensutveckling bidrar till lärande

I intervjuer med projektägare och projektdeltagare framträdde några faktorer som särskilt bidragande till lärande och kompetensutveckling. Dessa faktorer diskuteras i detta avsnitt.

Flera intervjuade lyfter vikten av **samarbete mellan aktörer**. Ett av projekten som har beviljats stöd till kompetensutveckling drivs i samarbete med SLU:s kunskapsnav för företagsledning och entreprenörskap. I detta projekt har projektägaren löpande kontakt med SLU för att ta del av aktuell forskning och kunskap av relevans för projektet. Projektägaren är samlokaliserad med en rad rådgivningsorganisationer, vilket innebär att det finns en plattform för informations- och kunskapsutbyte. I intervjun beskrev projektägaren hur de löpande fångar upp behov av kompetensutveckling hos lantbrukare

genom dialoger med olika aktörer såsom försäkringsbolag, banker, branschorganisationer, rådgivare och lärosäten. Utifrån de identifierade behoven arrangerar projektägaren utbildningar och seminarium, till exempel i kalkylering och redovisning, tillsammans med lämpliga samarbetspartners. Att samarrangera beskrivs även i intervjun som ett sätt att skapa legitimitet hos målgruppen.

Vikten av samarbete för kunskapsutveckling hos lantbrukare lyfts i en intervju med en projektägare. Den intervjuade beskrev sin erfarenhet av kopplingen mellan kunskapshöjning och samarbete i samband med en heldags fältvandring så här:

Vi hade en gemensam aktivitet med Eko Greppa. Vi pratade om restaurering av betesmarker, och de om vallodling. Det blev en jättebra kombination. Det var från början en önskan från en lokal LRF-grupp som ville att vi skulle komma. LRF var positiva till den gemensamma aktiviteten och hjälpte till i marknadsföring. Resultaten blev ett bredare innehåll i utbildningen. Det motiverar även fler deltagare att lägga en heldag på utbildning då de får ett bredare kursinnehåll.

Utifrån intervjuerna framkommer att kunskapsutveckling sker genom olika metoder såsom individuell rådgivning, utbildningar i grupp och gårds- och fältvandringar. De två sistnämnda stöttar kompetensutveckling genom nätverkande, kontaktskapande och erfarenhetsutbyte medan individuell rådgivning kan anpassas efter lantbrukarens specifika behov av kompetensutveckling.

I intervjuerna med projektägare och projektdeltagare från olika projekt framkom att det i individuell rådgivning är viktigt att rådgivaren kan balansera struktur och flexibilitet. I mötet med lantbrukaren behöver det finnas ett syfte eller mål med vad rådgivningen ska resultera i, och samtidigt följsamhet för att fånga upp lantbrukarens specifika behov av kompetensutveckling. Vidare framkom i intervjuerna att relevansen i individuell rådgivning bygger på att den är anpassad till mottagarens kontext och att den är avgränsad till ett specifikt område, exempelvis hur en viss maskin kan användas och fungerar eller planering av dikning.

Några av de intervjuade projektdeltagarna framhåller att det är viktigt med **återkommande rådgivning** för att säkra kunskapshöjning. De framhåller även att all typ av uppföljning och utvärdering är viktig för att säkra att stödet ger önskvärda effekter. Vidare framhåller de intervjuade att **utbildning i grupp** bör bygga på att de lantbrukare som deltar delar kunskap med varandra vilket i sin tur ställer krav på utbildningsledaren som möjliggörare. Flera av de vi intervjuade anser att fält- och gårdsvandringar som gruppaktivitet är tidskrävande men att det är den aktivitet som ger bästa effekt i form av kunskapshöjning hos deltagarna.

4.1.2 Stöd till samarbete bidrar till kunskapsutveckling

Intervjuer med projektägare och projektdeltagare inom stöd till samarbete visar att kunskapsutveckling sker genom att **sammanföra olika typer av aktörer** och på så vis skapa förutsättningar för täta samarbeten, kunskapsutbyte om nya metoder och inspiration till nya arbetssätt.

När olika aktörer möts kan de visa varandra praktiska exempel såsom de fördelar användningen av solceller i jordbruket ger. De intervjuade framhåller att samverkan och kunskapsutbyte mellan olika aktörer i projekten spelar en central roll för att höja kunskapsnivån och främja hållbar utveckling.

Intervjuerna visar också att **långsiktighet och kontinuitet i projekten** är avgörande för att nå framgång. Genom att skapa en stabil grund för långsiktiga samarbeten och kunskapsutbyte kan man bättre möta de utmaningar som lantbrukare står inför.

4.1.3 Innovationsstödet inom EIP-Agri bidrar till innovationer

Utifrån intervjuer kan vi se att innovationsstödet inom EIP-Agri fungerar som en katalysator för innovation inom lantbruket genom att **erbjuda finansiering, främja samarbeten** och **underlätta spridningen av ny kunskap och teknik**. Den samlade empirin indikerar att detta bör kunna bidra till en mer hållbar, effektiv och lönsam jordbrukssektor som har bättre förutsättningar för att möta framtidens utmaningar.

De projektägare som intervjuades inom innovationsstödet har samtliga beviljats stöd för att bilda innovationsgrupp men fem av dem hade även ansökt om stöd för att genomföra innovationsprojekt, varav två redan fått ansökningarna beviljade och startat arbetet.

Innovationsstödet har enligt de intervjuade en betydande roll för att främja innovation inom lantbruket, särskilt eftersom det **möjliggör för samarbete mellan olika aktörer** och ger tillgång till resurser som är avgörande för att utveckla nya idéer och lösningar.

En av de intervjuade beskriver betydelsen av innovationsstödet så här:

Innovationsstödet bidrar till att sprida och förmedla kunskaper i allra högsta grad. Eftersom det inte får vara ett företagsstöd så bidrar det ju med kunskap. Det hjälper till att sprida och förmedla kunskaper.

Innovationsstödet möjliggör **utveckling av nya metoder**. Ett exempel på hur innovationsstödet inom EIP-Agri bidrar till innovation är genom finansiering av projekt som fokuserar på hållbara odlingsmetoder. Genom att ge stöd för innovationsprojekt till (lantbruks)företag och andra aktörer kan aktörer utveckla, testa och implementera nya innovationer. Det kan exempelvis handla om teknologier som GPS-styrda bevattningssystem eller detektion av ogräs via bildbehandling.

Samtliga projektägare av stödet för att bilda innovationsgrupp samt genomföra innovationsprojekt beskriver att de utan extern finansiering inte skulle ha tillräckliga resurser för att driva innovationsarbete. Stödet får inte användas för marknadsföring och försäljning utan den kommersialiseringsbiten behöver de ingående projektpartnerna kunna hantera på egen hand alternativt söka annan finansiering för.

Innovationshöjden har diskuterats i en handfull av de intervjuer vi genomfört med sakkunniga. I vissa fall beskrivs en oro av att en del projekt med låg innovationshöjd beviljas innovationsstödet samtidigt som de med reellt hög innovationshöjd inte beviljas. Intervjupersonerna resonerar att det delvis antagligen beror på att sökande har bristande erfarenhet av att söka stöd vilket resulterar i en lägre kvalitet i vissa ansökningar. Två intervjupersoner menar att det också delvis kan bero på en bristande kunskap om den specifika innovationen och vilken potential den kan ha hos den rådgivande urvalskommittén. Detta är dock inget som styrks av övriga intervjuer. Den rådgivande urvalskommittén som bedömer ansökningar utgörs av en bredd av personer med kompletterande kompetenser och urvalskriterierna lägger stort fokus på just innovationshöjd/originalitet, behov och marknadspotential och strategi.⁶² Det faller också på den sökande att redogöra för en marknadsanalys relaterad till innovationsidén.⁶³

Det är **viktigt att lärdomar tillvaratas och framgångshistorier från EIP-Agri sprids bland lantbrukare och andra aktörer** med intresse av att driva innovationsarbete. Genom att facilitera nätverk och plattformar för information, exempelvis mässor och informationsträffar anordnade av Landsbygdsnätverket, och erfarenhetsutbyte kan lantbrukare inspireras och lära av varandra. Enligt några sakkunniga som arbetar med innovation i sektorn och deltar på mässor möjliggör detta att lantbrukares kännedom om innovationer ökar och att de i högre grad kan se hur de kan anpassa innovativa lösningar till sina egna verksamheter. Detta bidrar till att skapa en mer dynamisk och konkurrenskraftig lantbrukssektor där innovationer kan spridas snabbt och effektivt. I en intervju lyftes även vikten av att lära av mindre lyckade projekt:

Det är även viktigt att tillåta ”misslyckade” projekt. Det bidrar med kunskap som kan stärka AKIS kring ”det här funkar inte” så då kan man justera och ta lärdomar från det.

Innovationsstödet inom EIP-Agri bidrar till ny kunskap och en kunskapshöjning hos deltagande aktörer genom det innovationsarbete som främjas. En av de intervjuade framhåller att det är **viktigt att synliggöra** och visa upp vad som kommer fram genom innovationsprojekten för att sprida ny kunskap till en bredare målgrupp. Som exempel beskrevs att innovationsprojekt finansierade

62 <https://jordbruksverket.se/stod/innovationsprojekt-inom-eip/genomfora-ett-innovationsprojekt-eip#h-Narduharskickatindinansokanomstod>

63 Urvalsmoduler för år 2025 (2024). Jordbruksverket. s. 102–116. Tillgänglig: <https://jordbruksverket.se/stod/innovationsprojekt-inom-eip/genomfora-ett-innovationsprojekt-eip#h-Poangattningavdinansokan>

via innovationsstödet inom EIP-Agri tillsammans med andra innovationsprojekt ställdes ut på Elmia Lantbruk.

4.2 Stödets bidrag till ändrade arbetssätt, samt nya produkter, processer eller organisationsformer

Detta avsnitt fokuserar på hur stöden har bidragit till ändrade arbetssätt och, för innovationsstödet del, även införande av nya produkter, processer och organisationsformer (framgångsfaktor 1c). Som underlag till resultaten har främst data från intervjuer med sakkunniga och med projektägare och -deltagare använts.

Utvärderingen visar att det är svårt att fastställa om de olika stöden har bidragit till framgångsfaktor 1c under tiden som den strategiska planen har pågått är svårt att fastställa, eftersom projekten är relativt nystartade. Av vad som har framkommit kan vi dock se att de olika insatserna har stor potential att uppnå framgångsfaktorn i ett långsiktigt perspektiv.

Att kompetensutveckling kan göra skillnad inom lantbruk finns det flera bevis på. År 2010 presenterade Jordbruksverket en analys av effekterna av kompetensutveckling inom landsbygdsprogrammet i vilken det framkom att över hälften av de som hade fått rådgivning menade att det hade bidragit till förändrade arbetssätt på gården. Dessutom hade två av tre utvecklat sin verksamhet till följd av rådgivningen.⁶⁴

I den strategiska planens stöd till kompetensutveckling och stöd till samarbete finns flera kompetensutvecklande insatser som syftar till att förändra arbetssätt och attityder, ofta mot att skapa mer ekologiska och hållbara lantbruk och skogsbruk. En projektledare inom ekologiskt skogsbruk beskrev det ökande intresset:

Det finns ett ökande intresse bland skogsägare för naturnära metoder. Tanken med våra utbildningar är att få robusta skogar som klarar klimatförändringar. Ekologiskt skogsbruk har helt andra utgångspunkter och bygger på andra principer än rotationsskogsbruk.

Även andra projekt hade inriktningen att visa på nya sätt att bedriva till exempel fruktodling och jordbruk för att det ska bli mer ekologiskt hållbart.

Innovationsstödet förväntas leda till att nya produkter, processer och organisationsformer införs. Enligt några av de intervjuade bidrar innovationsstödet till att nya produkter och processer införs – och till viss del även organisationer. En av de intervjuade poängterade vikten av innovationsstödet för startupföretag:

⁶⁴ Jordbruksverket (2010). Analys av kompetensutvecklingen inom landsbygdsprogrammet - Fördjupning av rapport 2010:30.

De projektledare och projektdeltagare jag pratar med är ofta lyriska över att detta stöd finns, och vittnar om att det varit avgörande för deras utveckling och uppbyggnad – både för att ta fram idé och ta den till marknaden, och för att deras startupföretag skulle bli till.

I ungefär hälften av intervjuerna med sakkunniga fanns en oro för att innovationsstödet inte når hela vägen fram till kommersialisering under projekttiden. Denna observation ligger i linje med utmaningar som lyfts i den parallellt pågående utvärderingen av avslutade stöd för att genomföra innovationsprojekt inom EIP-Agri⁶⁵, i vilken två utmaningar framkommer; antingen hinner inte innovationen utvecklas klart under projekttiden eller så uppstår problem med marknadsinträde.

Innovationsstödet får inte användas till marknadsföring eller försäljning, men det är alltså möjligt att nå fram till kommersialiseringsfasens start. Givet att innovation tar tid och genomförandetiden för innovationsprojekten varierar från omkring 18 månader till fem år är det inte konstigt att många projekt inte når förbi teknikmognadsnivå (TRL) 8⁶⁶ (validering och demonstration av prototyp/förstadiet till produktion). Vilken teknikmognadsnivå som en innovationsidé når under projekttiden kan också bero på vilken nivå innovationen befinner sig på vid projektstart.

Det finns många perspektiv på vad innovation är och när den bör anses som framgångsrik. För innovationsstödet inom EIP-Agri är en framgångsrik innovation en som kan göras tillgänglig för och användas av lantbruksföretag för att öppna upp nya marknader, exempelvis mot en mer miljömässig hållbar produktion. Innovationen kan också ses som framgångsrik om den är fördelaktig för lantbrukare och kan användas i stor utsträckning inom ett par år.⁶⁷ Det kan dock finnas värden även från innovationsprojekt vars innovationsidéer inte varit framgångsrika i det avseende som beskrivs ovan, men som kan leda till ny kunskap och lärdomar från innovationsarbetet.

Vad gäller måluppfyllelse, i termer av nya innovationer tillgängliga på marknaden, visar de senaste två utvärderingarna av innovationsprojekt på något varierande resultat. I utvärderingen av innovationsstödet inom EIP-Agri från 2021⁶⁸ uppgav majoriteten av de intervjuade projektägarna att de antingen hade nått marknadstillträde eller förväntade det sig framöver. De flesta projektägarna ansåg att projekten hade nått sina mål, samtidigt som utvärderingen konstaterar att innovationsstödet effekt på samhällsnivå inte kunde påvisas. I den nyligen publicerade utvärderingen av slutrapporterade

65 Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025).

66 TRL står för *Technology Readiness Level* och mäter teknologimognadsgraden av innovationer. Skalan sträcker sig från TRL 1: Grundläggande principer har observerats och grundforskning börjar omsättas till tillämpad FoU till TRL 9: Produkten har lanserats på marknaden och tekniken används framgångsrikt i verkligheten. Se exempelvis <https://euraxess.ec.europa.eu/career-development/researchers/manual-scientific-entrepreneurship/major-steps/trl>

67 Se exempelvis Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025).

68 Eckerberg, Bjärstig, & Miljand (2021).

innovationsprojekt inom innovationsstödet⁶⁹ uppger hälften av respondenterna i den enkätstudie som genomförts under 2024, att deras innovationsidé kan förväntas börja användas inom tre år.

Det finns således en önskan om att fler innovationsprojekt ska resultera i faktiska produkter, modeller eller tjänster som är tillgängliga på marknaden och för målgruppen. Utifrån denna önskan, lyfter några av de sakkunniga personer vi intervjuat att det eventuellt finns ett behov av ytterligare stöd. Anledningen är främst att det är olika typer av företag som driver innovationsprojekt; en grupp utgörs av mer innovativa startupföretag medan en annan grupp utgörs av lantbrukare utan erfarenhet av att driva innovationsprojekt. Jennie Cederholm Björklund konstaterar att lantbrukare ofta driver innovationsarbete inom den egna verksamheten, men att erfarenheten av att driva projekt med EU-finansiering är låg.⁷⁰

Ett sådant ytterligare stöd skulle antingen kunna handla om fortsatt finansiering, som en förlängning på innovationsprojektet med fokus på implementering, eller om rådgivning kring affärsutveckling under projektiden för att ge bättre förutsättningar för kommersialisering. Utvärderingen av slutrapporterade innovationsprojekt mellan 2015–2024⁷¹ kommer till liknande slutsatser men konstaterar dock att det inte finns någon positiv korrelation mellan storlek på finansieringen och framgångsrika innovationsprojekt inom ramen för innovationsstödet inom EIP-Agri.⁷² Rådgivningen skulle också kunna handla om att ge deltagarna information om, och förmedla kontakt till, aktörer som kan vara till nytta för projektägare på vägen mot kommersialisering, som exempelvis företagsinkubatorer eller acceleratorer.

Bland de projektägare som intervjuats inom denna utvärdering är det endast två som hunnit påbörja sina innovationsprojekt. De uppger inga större utmaningar ännu kopplade till kommersialisering och marknadstillträde, men befinner sig ganska tidigt i projektfasen. En av de övriga projektägarna har sökt stödet för att bilda en grupp och ta fram en projektansökan för att vidareutveckla en tidigare innovationsidé och ta den till kommersialisering. Projektägaren har tidigare erhållit både stöd för att bilda innovationsgrupp och genomföra innovationsprojekt för samma innovationsidé. Det är därmed svårt att dra några slutsatser om eventuella svårigheter kring kommersialisering och marknadstillträde i nu pågående innovationsprojekt. Med skärpta krav på marknadsstrategi i projektansökan finns en förhoppning om att fler innovationsidéer med potential beviljas och att projektägare och aktörer ser till att gå in i projekten med tillräckliga förutsättningar.

69 Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025).

70 Cederholm Björklund, J. (2020)

71 Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025). Utvärderingen inkluderar projekt som slutrapporterats från dess att EIP-Agris start 2015 till januari 2024.

72 Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025).

Det finns fler positiva effekter av innovationsstödet. I den nyligen genomförda utvärderingen av innovationsstödet inom EIP-Agri⁷³ framkom exempelvis att lantbruksföretagare som deltagit i innovationsprojekten är mer villiga och intresserade av att samarbeta med andra i framtiden. Detta samband var lika starkt oavsett om deras projekt var att betrakta som framgångsrikt eller inte. Analys av registerdata visar att innovationsprojekt inom innovationsstödet förväntas bidra exempelvis till utvecklingen av mjukvarulösningar som kan övervaka djurs beteenden och hälsa, vilket har potential att bidra till förbättrad djurvälstånd och högre produktivitet. Genom att finansiera sådana projekt kan lantbrukare få tillgång till verktyg som gör det möjligt att fatta mer informerade beslut baserade på realtidsdata.

4.3 Stödets bidrag till deltagande i utbildningsprogram och användande av rådgivning samt byte av jordbruksmetoder

I detta avsnitt fokuserar vi främst på stödet till kompetensutveckling, eftersom framgångsfaktorerna handlar om utbildning och rådgivning. Framgångsfaktor 1d och 1e presenteras gemensamt eftersom de är nära förknippade.⁷⁴:

Utvärderingen visar att det finns en god potential att deltagande i utbildningsprogram och användande av rådgivning bidrar till byte av jordbruksmetoder. Vi kan dock inte påvisa några resultat eller effekter i linje med framgångsfaktorerna ännu. Det vi kan konstatera är att deltagande i utbildningsinsatser varierar beroende på utbildningens inriktning och om utbildningen ges digitalt eller fysiskt. Det tyder dels på att marknadsföring, gärna genom direkta kanaler, är viktiga för att attrahera deltagare, dels på vikten av att arbeta med behov av utbildningar hos lantbrukare på både lång och kort sikt.

Eftersom stöden är pågående har det varit svårt att avgöra om fler jordbrukare deltar i utbildningsprogram eller använder sig av jordbruksrådgivning samt om de byter jordbruksmetoder som ett resultat av insatsen. Det vi kan utläsa från intervjuer med projektägare och genomgång av de stöd som har fått bifall är att insatserna inom stöd till kompetensutveckling:

- riktar sig till en bredd av lantbrukare såsom unga, kvinnor och företagare som vill bredda sin verksamhet.
- omfattar en bredd av ämnen såsom ledarskap, ekonomi, hållbarhet och cirkulär ekonomi, ekologiskt jord- och skogsbruk, hästnäringen och beredskap.

⁷³ Ibid.

⁷⁴ Allt fler jordbrukare deltar i utbildningsprogram eller använder sig av jordbruksrådgivning (1d) och Jordbrukare byter jordbruksmetoder efter att ha deltagit i utbildningsprogram eller använt sig av jordbruksrådgivning (1e).

En av projektägarna beskrev att det finns olikheter mellan målgrupperna:

De yngre lantbrukarna med stor verksamhet är mer affärsinriktade och kunniga själva – där gäller det för oss rådgivare att vara ännu mer pålästa. Jag vill inte generalisera för mycket – inom alla storlekar och verksamheter finns en viss procent som redan kan mycket och bara vill bekräfta att de är på rätt spår, samt de som inte är så pålästa eller har koll på flera aspekter och som verkligen behöver hjälp.

Anledningarna till att lantbrukare efterfrågar rådgivning varierar. Lantbruk är ett brett område och det är svårt för en enskild lantbrukare att till exempel ha kunskap om områden såsom växtodling, miljöregler och anställningsrätt på samma gång.

I intervjuerna med projektägare framkommer att man lägger stort fokus på samordning för att kurser och utbildningar inte ska erbjudas av flera rådgivare inom ett visst geografiskt område. Det finns konkurrens mellan leverantörer av utbildning och rådgivning såväl som konkurrens från utbildningar som erbjuds via sociala medier. Två av de intervjuade beskrev den ökande konkurrensen:

Det finns mycket som konkurrerar med och kompletterar rådgivarrollen. Rådgivarrollen är mer konkurrensutsatt jämfört med när jag började som rådgivare. Jag var mer unik då men nu får jordbrukarna impulser från olika håll. Informationsflödet är ett helt annat med till exempel poddar och online-kurser.

Det är fler och fler aktörer inom kompetensutveckling. Lantbrukarna säger att det finns så många aktiviteter ute och att de måste välja. Ett förslag är att AKIS skulle arbeta mer med samordning av aktiviteter.

Greppa Näringen⁷⁵ arbetar löpande med att ta fram nya utbildningsmoduler som är efterfrågade av lantbrukare. Till viss del styrs också utvecklingen av nya utbildningsmoduler av politiska prioriteringar. En av de intervjuade konstaterade att rådgivningsmoduler styrs dels utifrån lantbrukarnas behov, dels av politiska beslut. Hen menar också att LRF är en viktig aktör för att fånga upp behov hos lantbrukare.

Vissa kurser har enligt intervjuade projektägare svårt att få deltagare, vilket de menar kan bero på formen för hur utbildningen genomförs. Det är till exempel svårare att få deltagare till fysiska kurser som är mer tidskrävande eftersom många lantbrukare har svårt att frigöra tid att delta, antingen för att arbetet kräver all tid eller på grund av tidsbrist när arbetet kombineras med familjeliv. Att driva ett lantbruk är sällan ett jobb som man kan ta ledigt ifrån för att vara på kurs i en till två dagar. För att öka och bredda antalet lantbrukare som nås av insatserna beskriver flera projektägare hur de arbetar med marknadsföring av utbildningar. Marknadsföring förekommer i:

⁷⁵ Greppa Näringen erbjuder kostnadsfri rådgivning som både lantbrukare och miljön tjänar på. Projektet är ett samarbete mellan Jordbruksverket, LRF, länsstyrelserna och en lång rad företag i lantbruksbranschen. Källa: <https://greppa.nu/om-greppa-naringen/for-media>.

- tidningsartiklar om utbildningarna och rådgivning
- annonsering i tidningar (som exempelvis Land)
- sociala medier
- nätverk och andra kontakter där information kan spridas (word-of-mouth)

Men vi mötte också andra marknadsföringsvägar. En av de intervjuade hade varit med på radioprogrammet Naturmorgon och hoppades att det skulle leda till fler sökande av deras utbildning.

Om vi ser till samtliga tre stöd har insatserna en bredd av inriktningar, såsom ekologiskt jordbruk, ekologiskt skogsbruk och riskhantering inom jordbruket. Av vad vi kan uttolka av innehållet i stöden erbjuder stöd till kompetensutveckling främst kunskapshöjande insatser. Det finns dock kompetensutvecklingsinsatser som är inriktade på att inspirera till och introducera nya metoder, som ligger i linje med ekologiskt och hållbar jord- och skogsbruk.

I de projekt som vi har intervjuat inom ramen för utvärderingen beskriver vissa av de intervjuade att det inte görs systematiska uppföljningar av utbildningar eller rådgivning. Utan systematiska uppföljningar är det svårt att veta om jordbrukare byter jordbruksmetoder efter att ha deltagit i utbildningsprogram eller ha använt sig av jordbruksrådgivning (framgångsfaktor 1e). De uppföljningar som görs är samtal med olika deltagare som då även syftar till att fånga upp behov. Undantaget är dock de stöd inom kompetensutveckling som görs inom ramen för Greppa Näringen där systematisk uppföljning görs. Greppa Näringen ställer bland annat frågor om förändringsbenägenhet, i bemärkelsen att rådgivningen kommer att leda till att lantbrukaren gör något nytt eller på nytt sätt i verksamheten. I uppföljningen för 2022–2023 fick förändringsbenägenhet 62 av 100⁷⁶ vilket enligt Greppa Näringens bedömning anses som godkänt resultat.

4.4 Utgifterna för två av tre AKIS-relaterade stöd är större i den strategiska planen än i landsbygdsprogrammet

Detta avsnitt kopplas till framgångsfaktor 1f, att utgifterna kopplade till innovation och kunskapsutbyte inom den strategiska planen ökar.

För perioden 2023–2027 har Sverige avsatt totalt 60 miljarder kronor för den strategiska planen.⁷⁷ Av dem reserveras 2 377 miljoner kronor för stöden till

⁷⁶ Sammanställning av Greppa Näringens nöjdhetsundersökning 2022–2023.
<https://greppa.nu/download/18.72ff2cb918e309e70f912fcc/1710503812025/Greppa%20N%C3>
⁷⁷ <https://jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/strategiska-planen--for-eus-jordbrukspolitik#h-Budget>.

kompetensutveckling, samarbete och innovation. Dessa fördelas enligt följande, med genomsnitt per år inom parentes:

- **Stöd till kompetensutveckling:** 1 067 miljoner kronor (213 miljoner kronor)
- **Stöd till samarbete:** 785 miljoner kronor (157 miljoner kronor)
- **Innovationsstödet inom EIP-Agri:** 525 miljoner kronor⁷⁸ (105 miljoner kronor)

Budgeten för programperioden 2023–2027 kan jämföras med totalt beviljade stödbelopp under landsbygdsprogrammet 2014–2020. Det är då viktigt att notera att programperioden 2014–2020 omfattar två år mer än den nu gällande under strategiska planen. Jämförelsen görs därför bäst utifrån genomsnittet per år.

Under landsbygdsprogrammet (2014–2020) beviljades totalt följande belopp för respektive stöd, med genomsnitt per år inom parentes:⁷⁹

- **Stöd till kompetensutveckling** inklusive rådgivning⁸⁰: 2 164 miljoner kronor (309 miljoner kronor)
- **Stöd till samarbete:** 1 016 miljoner kronor (145 miljoner kronor)
- **Innovationsstödet inom EIP-Agri:** 545 miljoner kronor (78 miljoner kronor)

Enligt dessa uppgifter där beviljade medel under landsbygdsprogrammet (2014–2020) jämförs med budgeten för den strategiska planen (2023–2027) och hittills beviljade medel (2023–2024) kan vi konstatera att utgifterna inom den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige verkar öka vad gäller stöd till samarbete och innovationsstödet. För stöd till kompetensutveckling är utvecklingen den omvända, där utgör den avsatta årliga budgeten knappt 70 procent av det årliga genomsnittet under landsbygdsprogrammet.

78 Jordbruksverket (2023). Bilaga 2. Stödmyndigheternas arbete med stöd till kompetensutveckling, samarbete och innovation. En plan över prioriteringar för att nå målen i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken. 3.2.17-04508/2023.

79 Uppgifter från Jordbruksverket. Totalt beviljat stöd inklusive övrigt offentligt stöd och offentliga resurser).

80 Under Landsbygdsprogrammet ingick inte rådgivning i stödet till kompetensutveckling. Summan gäller för stöd till kompetensutveckling, stöd till rådgivning samt stöd till fortbildning av rådgivare.

5 I vilken utsträckning stärks svenska AKIS av Landsbygdsnätverkets verksamhet?

Detta kapitel presenterar svaren på utvärderingsfråga 2. I [avsnitt 5.1](#) inleds med en bakgrundsbeskrivning av Landsbygdsnätverkets och analysgruppernas verksamhet och uppdrag. Därefter följer en redovisning av resultat enligt de tre framgångsfaktorerna (2a i [avsnitt 5.2](#) och 2b samt 2c i [5.3](#)). Resultaten bygger på dokumentstudier och intervjuer med sakkunniga liksom projektägare, främst inom innovationsstödet EIP-Agri men också stöd till kompetensutveckling respektive samverkan, som tagit del av Landsbygdsnätverkets innovationssupport samt övrig information och aktiviteter.

5.1 Landsbygdsnätverkets uppdrag och verksamhet

Sammanfattning av kapitlets resultat

- Landsbygdsnätverket bidrar till att stärka svenska AKIS genom nationell samordning, omvärldsbevakning och behovsinventering, vilket förbättrar kunskapsläget i sektorn.
- Nätverket och de båda analysgrupperna AKIS respektive Hållbara gröna näringar identifierar och initierar relevanta utredningar och analys av sektorns behov, vilket bidrar till utveckling och prioritering av satsningar på kunskap och innovation.
- Landsbygdsnätverket främjar nationell överhörning och överblick av initiativ, och sprider goda exempel på insatser som bidrar till ökad kunskap och kompetensutveckling.
- Innovationssupporten EIP-Agri är uppskattad av projektägare och underlättar ansökningsprocessen samt kontakten med potentiella samarbetspartners, vilket kan öka deltagandet bland lantbrukare i framtida stöd- och innovationsaktiviteter.

Landsbygdsnätverket är Sveriges nationella nätverk för den gemensamma jordbrukspolitiken. Det ska bidra till att målen för jordbrukspolitiken nås och verkar som en plattform för att utveckla kunskap och arbetssätt inom sektorn samt för landsbygdsutveckling.⁸¹ Landsbygdsnätverket är del av det Europeiska *Common Agricultural Policy (CAP) Network* som ska bistå länderna i implementeringen av de nationella strategiska planerna.⁸²

81 <https://www.landsbygdsnatverket.se/omlandsbygdsnatverket.4.2e7051841506a4adf406eb9.html>

82 https://eu-cap-network.ec.europa.eu/about/eu-cap-network_en

Landsbygdsnätverket utgörs av 120⁸³ medlemsorganisationer som representerar civilsamhälle, näringsliv, rådgivning, forskning och utbildning samt myndigheter.⁸⁴ Nätverket styrs genom en styrgrupp och ett kansli med övergripande ansvar. De utser sedan tre analysgrupper; AKIS, Hållbara gröna näringar, Stärkt landsbygdsperspektiv. De två första analysgrupperna ingår i denna utvärdering och deras funktion beskrivs närmare under [avsnitt 5.3](#). Nätverkets styrning och prioriteringar förklaras av en representant:

[Det är] viktigt att ha med sig att det både är styrning uppifrån – [vårt uppdrag är] att se till att den strategiska planen får ett lyckosamt genomförande. Men hur det ska gå till kommer underifrån från medlemmarna.

Nätverket och styrgruppen arbetar tätt med medlemsorganisationerna för att besluta om tvååriga aktivitetsplaner.⁸⁵ En representant för Landsbygdsnätverket beskriver att de inför den nu gällande aktivitetsplanen förde en omfattande dialog med medlemsorganisationer och bland annat genomförde fokusgrupper och workshops, både med existerande medlemmar och sådana som de ville få in som medlemmar.

För verksamhetsperioden 2023–2024 arbetade Landsbygdsnätverkets efter följande tre specifika mål:

- Medlemmar ska tillsammans ha genomfört aktiviteter som utvecklar deras kunskap och samarbeten för hållbara livsmedelssystem, i synnerhet i sikte mot ökad livsmedelsberedskap och cirkularitet.
- Medlemmar ska tillsammans ha genomfört aktiviteter som på nationell och internationell nivå utvecklar deras kunskap och samarbeten inom landsbygdsutveckling genom Leader.
- Nätverket ska utifrån medlemmarnas nytta ha bistått förvaltningen i genomförandet av den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken och havs- fiskeri- och vattenbruksprogrammet.⁸⁶

Under aktivitetsplanen för 2023–2024 skulle nätverket bland annat sprida information om ersättningarna och stöden, med fokus på områden där måluppfyllnaden är lägre än andra. Nätverket skulle också omvärldsbevaka vid prioritering och utformning av utlysningar under den strategiska planen. Nätverket skulle utöver detta också verka för att engagera fler organisationer och personer, framför allt unga, i arbetet och aktiviteter. Under perioden

83 Uppgift från intervju med representant för Landsbygdsnätverket.

84 <https://www.landsbygdsnätverket.se/omlandsbygdsnätverket/varamedlemmar.4.79c72c71684398b3f5e40fc.html>

85 Stadgar för Landsbygdsnätverket, 2023–2024. Tillgänglig <https://www.landsbygdsnätverket.se/download/18.1cbeafcf188fa9d3f8a5243/1687852890021/Landsbygdsn%C3%A4tverkets%20stadgar%202023-2027.pdf>

86 <https://www.landsbygdsnätverket.se/omlandsbygdsnätverket/aktivitetsplan20232024.4.6ab489d01869ef7d24a1dc02.html>

2023–2027 finansierar den strategiska planen Landsbygdsnätverket med 41 miljoner kronor från den gemensamma jordbrukspolitiken. Annan finansiering tillkommer i form av projektmedel, havs-, fiskeri- och vattenprogrammet samt kvarstående budget från föregående programperiod (landsbygdsprogrammet, 2014–2022).⁸⁷ För att stötta innovation och framför allt för att hjälpa nätverkets och stödens målgrupp att utveckla innovationsidéer finns en innovationssupport i Landsbygdsnätverkets regi. Syftet med supporten är att de aktörer som har innovativa idéer med fokus på gröna näringar kan råd både kring hur de ska söka stödet för att bilda innovationsgrupp och stöd för att genomföra innovationsprojekt.

5.2 Landsbygdsnätverkets bidrag till att AKIS stärks och utvecklas

Framgångsfaktor 2a lyder ”Landsbygdsnätverkets verksamhet bidrar till att AKIS stärks och utvecklas”. Här presenterar vi utvärderingens resultat kopplade till den.

5.2.1 Landsbygdsnätverket bidrar till samordning och behovsinhämtning inom AKIS

Landsbygdsnätverket har lyckats väl i sin roll att samordna AKIS i Sverige, enligt resultaten av ett tiotal intervjuer med sakkunniga som representerar Landsbygdsnätverket, kunskapsnaven och myndigheter. Nätverket arbetar brett med behovsinhämtning och omvärldsbevakning och bidrar på så sätt till att utveckla Sveriges AKIS i en riktning som i hög utsträckning möter sektorns och behovsägarnas behov. Detta avspeglas i aktivitetsplaner och tillsättande av utförandegrupper (se mer under 5.3.1) där aktuella frågor och behov adresseras löpande.

Sakkunniga beskriver att Landsbygdsnätverket är en neutral arena där styrformen och de många medlemmarna möjliggör att verksamheten i hög grad styrs av medlemmarnas nytta och behov. Representanter för nätverket förklarar att man därtill är noga med att inte göra samma saker som andra redan gör, och att den största nyttan som nätverket gör är att identifiera och sedermera fylla kunskaps- och innovationsglapp inom den svenska lantbrukssektorn. Medlemsbredden beskrivs vidare som en styrka som möjliggör en bred omvärldsbevakning och goda förutsättningar för att nå ut till aktörer i sektorns olika delar. En representant från en annan myndighet beskriver betydelsen av Landsbygdsnätverket:

⁸⁷ Landsbygdsnätverkets aktivitetsplan 2023–2024. Tillgänglig: <https://www.landsbygdsnatverket.se/o/landsbygdsnatverket/aktivitetsplan20232024.4.6ab489d01869ef7d24a1dco2.html>

Det är mest forskare som känner till oss, myndigheter och kommuner etcetera, men det är inte så många lantbruksföretag som känner till oss. Så [Landsbygdsnätverket] är ett bra sammanhang [för oss att delta i].

Landsbygdsnätverket bistår förvaltningen av den gemensamma jordbrukspolitiken med inspel kring vilka prioriteringar som behövs framåt och vilka utlysningar som kan möta aktuella behov inom sektorn. Detta sker genom regelbundna möten med Jordbruksverket där de olika interventionerna ses över. En representant för Landsbygdsnätverket beskriver att de kan bistå i ett förebyggande syfte vid behov, exempelvis genom att anordna workshops eller be analysgrupperna sammanställa vilka kunskaps- och kompetensbehov som stöden bör bidra till just nu. Exempelvis anordnade de inför den strategiska planen en workshop för unga lantbrukare i syfte att diskutera hur väl stöden fungerade för dem i föregående programperiod och vad som eventuellt skulle kunna justeras för bättre tillämpning av stöden.

Landsbygdsnätverket och analysgruppen AKIS anordnar årligen Mötesplats AKIS som är en digital träff för alla som arbetar med eller är intresserade av AKIS. Träffen 2024 anordnades på temat "bilden av AKIS klarnar" och under träffen konstaterades att ytterligare samverkan och kommunikation behövs mellan aktörer i systemet för att minska överlappen i de aktiviteter som sker.

Samtliga länder inom EU:s gemensamma jordbrukspolitik ska tillsätta en samordningsfunktion, i likhet med Landsbygdsnätverket. Länderna har kommit olika långt och Sverige upplevs ligga i framkant.⁸⁸

5.2.2 Landsbygdsnätverkets innovationssupport är uppskattad

Landsbygdsnätverkets innovationssupport förefaller vara mycket uppskattad bland de projektägare som intervjuats. Innovationssupporten finns till för de som är intresserade av att söka stödet innovationsstödet inom EIP-Agri. Syftet med innovationssupporten är att ge stöd och råd till potentiella projektägare i att utforma sin idé. Det görs bland annat genom att tipsa om forskningsresultat och vägleda i ansökningsprocesser från det att man söker stödet för att bilda innovationsgrupp till det att man söker stödet för att genomföra innovationsprojekt.⁸⁹ Aktörer som planerar att söka innovationsstödet uppmanas att först vända sig till supporten för råd och stöd.⁹⁰ I formuläret för slutrapporten får projektägare av stöd för att genomföra innovationsprojekt svara på om de vänt sig till innovationssupporten och vad deras upplevelse i så fall var. Enligt en representant från Jordbruksverket finns det dock inget enkelt sätt att sammanställa dessa uppgifter, och det förs därför ingen samlad statistik

88 <https://www.landsbygdsnatverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/svenskakissamordningiframkantinomeu.5.4401f7bf18f2cc6d9d011511.html>

89 <https://www.landsbygdsnatverket.se/akisocheipagri/innovationssupporteneipagri.4.732fab17151c51395338da18.html>

90 <https://jordbruksverket.se/stod/innovationsprojekt-inom-eip/kort-om-stodet-till-innovation-inom-jordbruk-tradgard-och-rennaring>

på hur många potentiella och faktiska projektägare som har varit i kontakt med supporten. Landsbygdsnätverket gör dock vissa uppföljningar av supportens arbete. Hur stor del av (de potentiella) stödmottagarna som faktiskt vänder sig till supporten följer nätverket dock inte upp.

När vi ställer frågan till intervjupersonerna som mottagit innovationsstödet inom EIP-Agri anger de flesta att de har konsulterat supporten både inför ansökan för stöd att bilda innovationsgrupp och senare inför ansökningsprocessen för stöd att genomföra innovationsprojekt. Samtliga menar att supporten har varit till stor hjälp, både för att förstå hur ansökan bör utformas – om deras idé var relevant och lämplig för innovationsstödet – och för att komma i kontakt med experter eller forskare som kan ingå i projektgruppen, vilket beskrivs särskilt av en projektägare:

Jag var i kontakt med supporten. Inför detta projekt behövde vi hitta en expert och det kunde de bistå med direkt. Har deltagit i lite aktiviteter som de [Landsbygdsnätverket] haft. Får deras nyhetsbrev och är ibland aktiviteter i [området] som vi deltagit i.

Värdet av innovationssupporten upplevs således vara stort. Det intygas också av flera av de sakkunniga intervjupersonerna som menar att supportens bidrag till starkare och mer kompletta ansökningar är stort. Supporten verkar framför allt vara viktigt för de som söker innovationsstödet för första gången.

5.3 Analysgruppernas bidrag till utvecklingen av svenska AKIS

Framgångsfaktor 2b och 2c handlar om hur de två analysgrupperna AKIS respektive Hållbara gröna näringar bidrar till utvecklingen av svenska AKIS genom att identifiera behov och utmaningar, och tillsätta utförande-grupper för genomförande.

5.3.1 Analysgruppernas uppdrag är att inventera behov, omvärldsbevakning samt sammanställa och sprida information

Analysgrupperna AKIS och Hållbara gröna näringar bidrar till utvecklingen av svenska AKIS genom behovsinhämtning, omvärldsbevakning och strategiska inspel för utformning och prioriteringar inom den gemensamma jordbrukspolitiken.

Analysgruppen AKIS utgår från ett systemperspektiv och tar därför ett helhetsgrepp på AKIS, det vill säga hur olika initiativ och funktioner samverkar och hur det svenska AKIS kan utvecklas och stärkas. Med andra ord fokuserar inte analysgruppen endast på åtgärder, så som de tre stöden, från den strategiska planen. Man gör inte heller några avgränsningar gällande ämnes- och sakområden av AKIS (se [avsnitt 1.4](#) för exempel).

Analysgruppen AKIS har också i uppdrag att omvärldsbevaka och främja internationellt samarbete och nätverkande i syfte att utveckla AKIS-metoder. Detta har bland annat gjorts genom studiebesök till Finland⁹¹ och deltagande i det Horisont 2030-finansierade projektet Modern AKIS. Genom detta arbete har analysgruppen och Landsbygdsnätverket kunnat inhämta lärdomar och inspiration från övriga EU-länders implementering av AKIS.

Analysgruppen Hållbara gröna näringar utgår i stället från ett företagsperspektiv och bistår framför allt Jordbruksverket i att informera om olika satsningar som finns och stöd som företag kan söka. Inom området hållbara gröna näringar arbetar Landsbygdsnätverket med tre teman; hållbart företagande, attraktiva näringar samt nyföretagande och ägarskiften. En viktig funktion som nätverket generellt har och även analysgruppen Hållbara näringar är att arrangera konferenser i syfte att sprida kunskap. En representant för analysgruppen beskriver att det är en viktig funktion för nätverket att sprida kunskap och att analysgruppen lägger mycket tid på det.

Båda analysgrupperna leds av en ordförande. För analysgrupp AKIS innehas ordförandeposten för närvarande av AgroÖst och gruppen består av elva deltagare från tio organisationer⁹². Analysgruppen Hållbara näringar består av 15 organisationer⁹³, inklusive Hushållningssällskapet som för närvarande innehar ordförandeposten. När analysgrupperna har identifierat ett behov – det kan handla om omvärldsbevakning för kunskapssammanställning, behovsinventering hos målgruppen eller genomförande av en podd – tillsätts en så kallad utförandegrupp.

Utförandegrupperna genomför de aktiviteter som ska leda till en lösning på ett behov eller en utmaning och sprida information om lösningen. De utvärderar också aktiviteter och rapporterar resultat till analysgrupperna.⁹⁴ Utförandegruppen ska bestå av personer utanför analysgruppen (men de kan tillhöra samma organisationer), vilka tillsätts genom en utlysning. I tillsättandet av utförandegrupperna eftersträvas en bred och ändamålsenlig sammansättning avseende typer av organisationer liksom kön och ålder, med målet att fler och nya personer ska involveras och på så sätt bidra till AKIS.⁹⁵

91 <https://www.landsbygdsnätverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/vadkanvilaraavfinlandomkunskapsochinnovationssystemforlantbruk.5.6ffc7a0818acf3a11d18dc1c.html>

92 AgroÖst, Sametinget, RISE, Jordbruksverket, Sweden Food Arena, Digitaliseringsnavet vid Linköpings universitet, Stiftelsen lantbruksforskning, Lantbrukarnas Riksförbund, SLU, Branschrådet för lantbrukets rådgivningsföretag.

93 Hushållningssällskapet, Samarbetsorgan för etniska organisationer i Sverige, Kungliga skogs- och lantbruksakademiens ungdomsutskott, Lokal Utveckling Sverige, Jordbruksverket, SLU, Ekologiska lantbrukarna, Ultuna Studentkår, Naturskyddsföreningen, Världsnaturfonden WWF, Länsstyrelserna, Hela Sverige ska leva, Gröna arbetsgivare, Naturbruksskolornas förening och Lantbrukarnas Riksförbund.

94 <https://www.landsbygdsnätverket.se/omlandsbygdsnätverket/analysochutforargrupper.4.486975cb18acf40dd676b07d.html>

95 Riktlinjer för medlemsengagemang i Landsbygdsnätverket (2023). Tillgänglig: <https://www.landsbygdsnätverket.se/download/18.1cbeafcf188fa9d3f8a51a4/1687852648641/Riktlinjer%20f%C3%B6r%20medlemsengagemang.pdf>

Detta kan ibland vara en utmaning vilket beskrivs av en representant från Landsbygdsnätverket:

Vi har börjat arbeta mer och mer med detta [att engagera nya personer] denna programperiod eftersom vi såg att det ofta var samma personer som var med i styrgrupper och som genomförde aktiviteter etcetera. Så nu försöker vi verkligen hitta fler personer, men det är tidsbrist hos många.

I november 2024 fanns en utlysning för deltagare till en utförandegrupp om jämställdhet inom temat attraktiva näringar. Behovet av en genomlysning av hur den strategiska planen kan användas för att främja ökad jämställdhet har identifierats av analysgruppen Hållbara gröna näringar.⁹⁶

5.3.2 Analysgrupperna bidrar till kunskapsökning, samordning och behovsanalys

En representant för Landsbygdsnätverket och analysgruppen AKIS beskriver att nätverkets funktioner och medlemmar har en viktig roll i att ta tag i och belysa problem, utmaningar och frågor som ibland kan vara obekväma. Det inkluderar att utifrån sektorns behov analysera pågående satsningar och stödformer och framföra vilka prioriteringar som behöver göras framåt.

Ett exempel på en sådan insats är den skrivelse för synkronisering av regionalt innovationsarbete med nationell koordinering för stärkta gröna näringar som togs fram av AKIS analysgrupp och som skickades in till Regeringskansliet i december 2023. Skrivelsen bygger på tidigare underlag och förslag från bland annat Sweden Food Arena, Swedish Incubators & Science Parks (SISP) samt länsstyrelser och regioner som alla pekar på behovet av ett bättre regionalt innovationssystem med nationell koordinering. Skrivelsen betonar behovet av ett skyndsamt agerande i frågan för att säkerställa att det agrara innovationssystemet bidrar till målen för livsmedelsproduktion i den nationella livsmedelsstrategin.⁹⁷

För analysgruppen AKIS menar representanter att det stora värdet är det helikopterperspektiv på AKIS som följer av de många olika engagerade organisationerna. En representant för analysgruppen menar att det är ovanligt att se på alla ”cirklar i AKIS” (se [Figur 1](#) i avsnitt 1.4) samtidigt och att det är det främsta komplementet till analysgruppen Hållbara gröna näringar och andra funktioner.

En representant för analysgruppen Hållbara gröna näringar menar att nyckeln i analysgruppernas bidrag ligger dels i samverkan mellan dem, dels i att hitta

96 <https://www.landsbygdsnatverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/nyutforargruppomjamstalldhetachansenattgamed.5.647fc243192fa4dd14a88bo.html>

97 Stärkta gröna näringar genom synkroniserad utveckling regionalt och nationellt (2023). AKIS Analysgrupp vid Landsbygdsnätverket.

nya samverkanskonstellationer och nya perspektiv att inkludera i arbetet. Exempelvis beskrivs att analysgruppen och de möten den arrangerar utgöra en arena för samverkan mellan miljöorganisationer, LRF och Jordbruksverket:

Vi utgör en plattform där de olika organisationerna kan se varandras likheter och skillnader.

Hållbara gröna näringar driver tillsammans med projektet Jobba Grönt (som drivs av LRF och Gröna arbetsgivare) kampanjen Jordens Bästa i syfte att stärka branschens attraktionskraft bland unga. Man har bland annat kommunicerat kampanjen via TikTok. I kampanjen har analysgruppen sammanställt olika faktaunderlag om bland annat bristen på arbetskraft, en åldrande befolkning, lantbrukssektorns omsättning och bidrag till Sveriges BNP samt innovationskraften i sektorn.⁹⁸ Kampanjen syftar till att informera om projektet Jobba Grönt där (unga) lantbrukare kan få tillgång till information om hur det är att arbeta med gröna näringar, vilka yrken som finns och vilka utbildningar som går att söka.

98 <https://www.landsbygdsnätverket.se/jordensbasta.4.5f8f19319245d7f34519320.html>

6 Hur väl samverkar stöden och Landsbygdsnätverkets verksamhet med initiativ utanför den strategiska planen?

I det här kapitlet svarar vi på utvärderingsfråga 3, om huruvida stöden är samstämmiga med andra initiativ och om Landsbygdsnätverkets verksamhet kompletterar andra funktioner utanför den strategiska planen som bidrar till att främja kunskapsöverföring lärande och innovation.

I [avsnitt 6.1](#) görs en jämförelse av de tre stöden och andra större satsningar som bidrar till att stärka svenska AKIS. Jämförelsen är inte heltäckande, utan fokuserar på större nationella initiativ liksom regionala satsningar och annan potentiell projektfinansiering. Syftet med [avsnitt 6.1](#) är att bedöma huruvida stöden samverkar med andra initiativ som främjar lärande och innovation inom lantbrukssektorn (framgångsfaktor 3a). I [avsnitt 6.2](#) analyseras huruvida Landsbygdsnätverkets arbete med att utveckla AKIS kompletterar andra funktioner (framgångsfaktor 3b). Resultaten bygger på dokumentstudier och intervjuer med sakkunniga, samt intervjuer med projektägare. Projektägare har bidragit med kunskap om för dem andra relevanta stöd och finansieringskällor samt vilket mervärde de anser att de tre stöden utgör.

Sammanfattning av kapitlets resultat:

- Den tre stöden samverkar med andra satsningar som främjar kunskapsöverföring och innovation. De bedöms med andra ord ha en hög *samstämmighet* med andra satsningar.
- Jämfört med den nationella livsmedelsstrategin har de tre stöden inom den strategiska planen ett högre fokus på praktisknära projekt som främjar snabb tillgång till kunskap, kompetens och innovationer medan livsmedelsstrategin ger större utrymme för grundforskning och innovation.
- Det finns en viss överlappning mellan utbildningsinsatser som finansieras med stöd till kompetensutveckling och sådana som kan finansieras med Eruf-medel. Dock möjliggör stöden inom den strategiska planen nationella samarbets- och projektkonstellationer samt aktivt deltagande av lantbruksföretag, vilket inte är möjligt med just Eruf.
- Landsbygdsnätverket och analysgrupperna bidrar med ett nationellt perspektiv som förbättrar samordningen och lärandet inom AKIS, och kompletterar på så sätt regionala initiativ som gröna kluster och regionala utvecklings- och livsmedelsstrategier.

- Landsbygdsnätverket behöver fortsätta arbeta tillsammans med sina medlemsorganisationer för att minska de överlapp som finns samt bidra till en ännu högre samstämmighet mellan stöden inom den strategiska planen och andra initiativ.

6.1 Stödets samverkan med andra större satsningar och initiativ som bidrar till att stärka AKIS

Sveriges satsningar och initiativ ska samverka för att nå mål. Det är därmed viktigt att stöden som vi utvärderar har en samverkan med andra insatser. I detta avsnitt undersöker vi de tre stöden samverkar och kompletterar andra initiativ som bidrar till AKIS, vilket är önskvärt, eller om de i hög grad överlappar varandra, vilket inte är önskvärt.

Denna liksom tidigare rapporter om AKIS har visat på komplexiteten i systemet och hur man vid jämförelser och analyser av AKIS ofta behöver avgränsa sig till specifika delar, vare sig det gäller inom ett visst sakområde eller geografiskt. Detta innebär att vi vid en bedömning av stödets samstämmighet med andra större satsningar och initiativ behöver göra vissa avgränsningar. En första avgränsning har gjorts genom att fokusera på *större* initiativ, vilket i denna utvärdering i stor utsträckning likställs med nationella satsningar och initiativ. Vi har också valt att bedöma de enskilda stödets samstämmighet med andra stöd och finansieringskällor som kan finansiera liknande typer av projekt eller satsningar.

För att ta ett samlat grepp på den strategiska planen bedömer vi även samstämmigheten med satsningar och initiativ inom den nationella livsmedelsstrategin. Till det hör också den myndighetsöverskridande samverkansgrupp som syftar till att skapa överhörning och bidra med inspel och vars komplementaritet eller synergier med Landsbygdsnätverket beskrivs närmare under 6.2.

6.1.1 Sveriges strategiska plan och den nationella livsmedelsstrategin verkar samverka till stor del

I detta avsnitt presenterar vi en del av de uppdrag och insatser inom den nationella livsmedelsstrategin som bidrar till AKIS för att få en bild av hur dessa samverkar med stöden inom den strategiska planen.

Den nationella livsmedelsstrategin omfattar ett 30-tal uppdrag fördelade på åtta myndigheter⁹⁹. Uppdragen är indelade i tre delområden; Konsument och marknad, Regler och villkor samt Kunskap och innovation.¹⁰⁰ Så

99 Formas, Vinnova, Jordbruksverket, Tillväxtverket, Livsmedelsverket, Eldrimner (via Länsstyrelsen Jämtland Härjedalen), SLU samt Business Sweden.

100 *En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och tillväxt i hela landet*. Regeringens handlingsplan del 2. (2019) Tillgänglig: https://www.regeringen.se/contentassets/155c6e51b4c94db7bb8768e7a0849491/200914_hp-del-2.pdf

gott som samtliga uppdrag kan anses bidra till ökad kunskap och även kompetensutveckling inom de specifika sakområden de verkar. Syntesanalysen av myndighetsuppdragen 2023 visar att kunskapshöjande aktiviteter, så som framtagning av utbildningsmateriel, seminarier och informationsmaterial förekommer i så gott som samtliga uppdrag. Detta påpeka också av en intervjuad sakkunnig:

Det finns många projekt inom livsmedelsstrategin som bidrar till att säkra AKIS. I några jobbar man med statistiken och det är viktigt. Export är viktigt för att kunna öka den svenska livsmedelsproduktionen och det finns uppdrag som jobbar effektivt med marknadstillträde och export. Det handlar ju om att ha koll på alla pusselbitar.

Störst bidrag till kunskapshöjning- och spridning samt innovation kan dock de uppdrag som faller inom delområdet Kunskap och innovation förväntas ha. Dessa inkluderar SLU Grogrund – kompetenscentrum för växtförädling av livsmedelsgrödor, Vinnovas innovationsfrämjande arbete, Formas nationella forskningsprogram för livsmedel samt (förmedling av bidrag till) Sweden Food Arena. Aktiviteter inom de olika uppdragen omfattar i olika utsträckning primärproduktionen och beskrivs bland annat ha gett en uppdaterad bild av kunskapsbehov i sektorn, växtförädlingens roll ur ett livsmedelssäkerhetsperspektiv samt ökad kunskap om förutsättningarna för ett hållbart vattenbruk i samhället.

Det nationella forskningsprogrammet för livsmedel som Formas koordinerar¹⁰¹ är ett av uppdragen inom livsmedelsstrategin. Programmet är tvärvetenskapligt och finansierar forskning över hela livsmedelskedjan, inkluderat primärproduktionen. Programmet är tioårigt och ska bidra till ökad produktivitet och innovation i livsmedelskedjan. Forskningsprojekten drivs i hög grad av forskare men Formas har arbetat för att projekten i högre utsträckning ska drivas i samarbete med behovsägare. I den uppdaterade forskningsagendan pekas fyra teman ut, varav ett är *resurseffektiva och cirkulära produktionssystem* med tydlig koppling till primärproduktionen.¹⁰² Programmet har exempelvis finansierat forskningsprojekt kopplade till ökad djurvälstånd, kolinlagring i jordbruk samt växtskydd. Programmet har nyligen också finansierat en centrumsatsning inom animalieproduktion.¹⁰³

En representant från Formas som vi har intervjuat beskriver att forskningsprogrammets uppdrag är att producera mer kunskap på forskningsnivå, vilket ofta är ganska långt ifrån praktiken. Programmet bidrar till Sveriges nationella AKIS, men det krävs först att forskningen – via rådgivarorganisationer och andra – kan paketeras och omvandlas till mer

101 <https://formas.se/samarbete-och-samverkan/nationella-forskningsprogram/livsmedel.html>

102 Sammanställning av nya teman och perspektiv: Revidering av forskningsagendan för det nationella forskningsprogrammet för livsmedel 2024, Formas (2024). Tillgänglig: https://formas.se/download/18.4909b4be18ec2401c7b1985/1712664489605/R6-2024_Sammanstallning-av-nya-teman-och-perspektiv.pdf

103 <https://formas.se/samarbete-och-samverkan/nationella-forskningsprogram/livsmedel.html>

praktisk kunskap för lantbrukare. Forskningsprojekten kan således anses ligga på en annan nivå än de kompetens- och utvecklingsprojekt som sker inom den strategiska planen.

Innovationsprogrammet SLU Grogrund är ett annat av uppdragen inom livsmedelsstrategin och ska bidra till att säkerställa tillgången till nya växtsorter som är anpassade efter svenska odlingsförhållanden. Programmet har pågått sedan 2018 och har hittills finansierat omkring 25 projekt som bedrivs i samverkan mellan akademi, näringsliv och samhälle.¹⁰⁴

Eldrimner¹⁰⁵ har ett uppdrag inom livsmedelsstrategin att bedriva ett nationellt resurscentrum för mathantverk. Deras arbete med att stärka och utveckla mathantverksföretag bidrar också till kunskap och innovation inom lantbrukssektorn. Bland annat anordnas seminarier och inspirationsträffar för potentiella och nuvarande mathantverkare. Eldrimner anordnar också utbildningar och tar fram utbildningsmaterial.

Sammantaget kan vi se att de båda strategierna i hög grad verkar samverka. Ovan har vi presenterat en del av de uppdrag och insatser inom nationella livsmedelsstrategin som bidrar till AKIS. Vi gör dock inte en djupdykning i specifika utbildnings- eller innovationsinsatser vilket innebär att det är svårt att identifiera eventuella överlapp mellan insatser inom livsmedelsstrategin och den strategiska planen. Den genomgång som vi har gjort indikerar dock att en eventuell överlappning inte är verkar vara omfattande. Snarare tyder den samlade intervjuempirin och litteraturstudier på att den strategiska planen och livsmedelsstrategin samverkar väl. Dels i den mening att det tvärgående målet för den strategiska planen stämmer väl överens med det för livsmedelsstrategin, dels i utformning av insatser. Det senare möjliggörs bland annat genom löpande avstämningar mellan Jordbruksverket, Formas, Tillväxtverket och Vinnova. Den strategiska planen omfattar också lantbrukssektorn med primärproduktion och förädling i en högre grad medan livsmedelsstrategin tar ett bredare grepp om hela livsmedelskedjan.

När det kommer till forskning finns ett större utrymme för grundforskning inom livsmedelsstrategin medan den strategiska planen i högre utsträckning fokuserar på praktik och implementering. Funktioner som Kunskapsnaven inom den strategiska planen kan tänkas fylla en viktig funktion i att fånga upp relevant forskning och innovation som bedrivs inom livsmedelsstrategin (och andra initiativ) och med hjälp av rådgivningsled föra den närmare praktiken inom ramen för stöden i den strategiska planen.

104 <https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/grogrund/projekt/>

105 <https://eldrimner.com>

6.1.2 Innovationsstödet samverkar med andra innovationsfrämjande insatser inom gröna näringar

Att innovationsstödet inom EIP-Agri är värdefullt vittnar flera sakkunniga och projektägare om. När vi frågar om de känner till andra möjliga stöd eller finansieringskällor för att bedriva liknande innovationsprojekt menar så gott som samtliga att det saknas ett motsvarande stöd. Däremot finns andra initiativ och satsningar som bidrar till innovation inom lantbrukssektorn. Dessa bidrar på andra sätt än innovationsstödet och kan möjligtvis betraktas som lämpliga finansieringskällor i olika stadier av innovationsarbetet.

Ett initiativ som kan anses samverka med innovationsstödet inom EIP är innovationsmiljön **Agtech Sweden** vid Linköpings universitet. Initiativet är ett Vinnväxt-program med finansiering om 200 miljoner kronor över tio år. Agtech Sweden främjar innovationsarbete genom att vara en *intermediär, innovationsledare och medskapare till innovation*. Detta görs genom projekt, deltagande i evenemang och mässor och rådgivning/coachning.¹⁰⁶ Agtech Sweden kan finansiera mindre innovationsprojekt, men då med en betydligt mer begränsad finansiering än innovationsstödet inom EIP-Agri. Det rör sig om finansiering upp till omkring 100 000 kronor, vilket kan jämföras med 9,9 miljoner som är det innovationsprojekt inom EIP-Agri med störst finansiering bland de 14 beviljade innovationsprojekten vid tiden för utvärderingen. En representant för Agtech Sweden och kunskapsnavet för digitalisering beskriver hur Agtech Sweden och EIP-Agri kan anses samverka:

Agtech Sweden har bidragit till att innovationer bubblat i Sverige. Det hade inte räckt med EIP. Agtech måste finnas för att samla och uppmuntra till idéer. Företagen måste ofta ha kommit en bit på vägen för att få medel från EIP och där har vi en viktig roll.

Representanter för Agtech Sweden beskriver att Agtech Sweden i den mån de har möjlighet försöker fånga upp projekt som behöver komma vidare till implementering och kommersialisering. Det innebär en komplettering till stöden inom EIP, eftersom flera EIP-projekt enligt några av de sakkunniga brister i kommersialiseringsfasen. Agtechs resurser för det arbetet är dock begränsande.

Vinnovas satsning på innovativa (impact) startupföretag

möjliggör finansiering för nystartade företag som vill bidra till att lösa samhällsutmaningar. Kravet för att få stödet är att företagen ska ha en innovation och affärsmodell som är skalbara och som bedöms kunna generera positiva hållbarhetseffekter på längre rikt.¹⁰⁷ Två av de intervjuade projektägarna av stödet för att bilda innovationsgrupp inom innovationsstödet EIP-Agri har beviljats finansiering från Vinnova.

¹⁰⁶ <https://agtechsweden.com/>

¹⁰⁷ <https://www.vinnova.se/e/innovativa-startups/>

Horisont Europa och European Innovation Fund (EIC) är ytterligare exempel på andra stöd som riktas till nystartade och innovativa företag.

Vi ser att ovan presenterade stöd och innovationsstödet inom EIP bidrar på olika sätt till innovation i sektorn och därmed till AKIS.

Innovationsstödet EIP-Agri verkar samverka väl med ovan nämnda stöd. Inte minst då EIP avser projektfinansiering som genomförs i samverkan med andra aktörer medan den finansiering från Vinnova som exemplifieras här är ett företagsstöd för utveckling av verksamheten. Vinnovas projektfinansiering via öppna utlysningar och programsatsningar kan också finansiera innovationsprojekt i sektorn. Enligt en av forskarna som genomför den parallella utvärderingen av avslutade EIP-innovationsprojekt¹⁰⁸, visar ansökningar att den forskning som ligger till grund för ansökan till innovationsstödet inom EIP ganska ofta finansierats med stöd av Vinnova.

Inkubatorer och science parks bidrar också till innovation inom lantbrukssektorn. De är i hög grad relevanta för mindre, innovativa företag inom såväl Agtech som det bredare Foodtech. Exempelvis Krinova i Skåne som erbjuder såväl inkubator- som acceleratorprogram till startups och scaleups inom livsmedelsområdet.¹⁰⁹ Registerdata visar att några bolagen i Krinovas inkubatorportfölj också beviljats innovationsstödet inom EIP-Agri.¹¹⁰ Liket Vinnovas innovativa startup stöd syftar dessa program till utveckling av företagen och därigenom utveckling, marknadsvalidering och kommersialisering av innovation.

Vinnova har under 2023 inrättat åtta innovationsplattformar inom satsningen ”Ett nytt recept för matsystemet”. Plattformarna ska bidra till transformationen till ett hållbart matsystem och genomförs i samverkan mellan akademi och näringsliv samt offentlig sektor.¹¹¹ De olika plattformarna inkluderar primärproduktion i olika grad och deras bidrag till AKIS kan därmed tänkas variera. Här beskriver en representant vikten av att undvika överlapp:

Vinnova har ju startat ett antal innovationsplattformar – vi har möte med projekt där och se hur vi kan jobba effektivt. Undvika dubbelarbete. Viktigt att hålla koll på vad som sker och händer. Mycket nätverkande för att kunna jobba så effektivt som möjligt.

Primärproduktionen har en tydlig roll i exempelvis plattformen ”Mat till alla – nära och tillsammans”, drivs av bland annat Coompanion och ska bidra till att stärka livsmedelsberedskapen i Sverige. Det inkluderar både hur Sverige kan producera mer (näringsrik) mat och hur den kan produceras lokalt.¹¹²

¹⁰⁸ Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025).

¹⁰⁹ <https://krinova.se/>

¹¹⁰ <https://krinova.se/utveckla-foretag/krinova-incubator/>

¹¹¹ <https://www.vinnova.se/m/hallbara-matsystem/ett-nytt-recept-for-matsystemet/>

¹¹² <https://coompanion.se/roslagen-norrort/lokala-projekt/mat-till-alla-nara-och-tillsammans/>

Plattformen fokuserar i högre grad på strategiska frågor och styrning kopplat till höjd beredskap och riktar sig möjligen i lägre grad direkt till lantbrukarna.

6.1.3 Europeisk projektfinansiering och regionala satsningar för samverkans- och kompetensprojekt

De projekt och insatser som finansieras med stöd till kompetensutveckling ligger delvis nära olika typer av utbildnings- och kompetensutvecklingsinsatser som drivs av regionala aktörer. Dessa kan finansieras av exempelvis den Europeiska regionala utvecklingsfonden (Eruf) eller Interreg. Ett exempel är Gröna möten (som drivs av Agroväst och finansieras av Eruf, LRF och Västra Götalandsregionen med flera.) och projektet Ett klunskapsdrivet lantbruk i väst (Kliv)¹¹³. Inom Kliv anordnas kompetenshöjande aktiviteter i form av utbildningsserier, fältvandringar och seminarier riktade till aktörer inom de gröna näringarna. Aktiviteterna är kostnadsfria för deltagare. I Tillväxtverkets databas kan ett femtontal Eruf-projekt identifieras som på olika sätt ämnar bidra till kompetensutveckling, samarbete och innovation inom lantbruket.¹¹⁴

EU-programmet Interreg är också en möjlig finansieringskälla för samverkansprojekt med koppling till lantbrukssektorn. Exempelvis driver Krinova projektet Bascil¹¹⁵ tillsammans med partners från åtta länder i Östersjöregionen. Projektet ska bidra till att integrera konventionell småskalig livsmedelsproduktion på landsbygden med kulinariska turismtjänster.¹¹⁶

En av de intervjuade stödmottagarna beskriver två viktiga skillnader mellan strategiska planens stöd till samarbete och regionalfondsprojekt. Först och främst möjliggör den strategiska planens stöd ett aktivt deltagande av lantbrukare. I Eruf-finansierade projekt får lantbrukare inte aktivt delta som projektpart på grund av reglerna för statsstöd. Stöden i den strategiska planen möjliggör också samarbeten nationellt. Det innebär större möjligheter att involvera ”rätt” aktör i ett projekt (exempelvis det mest framstående universitetet eller forskaren på området i Sverige).

113 <https://agrovast.se/eu-projekt/ett-kunskapsdrivet-lantbruk-i-vast/>

114 <https://projektbank.tillvaxtverket.se/projektbanken2020#page=8f5be081-68fe-4674-8092-115aa06ab78e> Använda sökord i projektbeskrivningar; lantbruk, jordbruk, primärproduktion, landsbygd.

115 BASCIL – Innovative Solutions for the Rural Food Production Sector to Diversify into Sustainable Culinary Tourism Services.

116 <https://krinova.se/projekt/bascil/>

6.2 Landsbygdsnätverkets arbete med att utveckla och stärka AKIS kompletterar andra funktioner som inte finansieras av den strategiska planen

Trots att Landsbygdsnätverket har en bred medlemsgrupp beskriver representanter för nätverket att kansliet och analysgrupperna är relativt små och att man därför hela tiden arbetar för att ”haka i” andra pågående initiativ eller evenemang. Det finns med andra ord en tanke om att aktiviteter ska bygga vidare på tidigare insatser eller att utfallet av aktiviteter kan tas vidare av exempelvis en medlemsorganisation. Aktiviteterna ska stärka och passa in i resten av systemet för att bidra med mest nytta, vilket beskrivs av en representant för nätverket:

Det är viktigt att vi inte har satsningar som andra gör. Kräver ju att vi samverkar mycket med andra aktörer. En gång i månaden träffar vi Formas, Tillväxtverket och Vinnova i en samverkansgrupp inom Fol för att hålla koll på varandras satsningar och ser hur vi ska kunna komplettera varandra.

Vidare beskrivs att det är svårt att mäta i vilken utsträckning som just Landsbygdsnätverkets arbete bidrar till exempelvis att fler söker sig till SLU:s utbildningar (något som nätverket arbetat för). Aktiviteter och arbetet behöver enligt representanter ses som en del i systemet där flera insatser bidrar samlat:

Vi ska bistå förvaltningen [av strategiska planen] utifrån medlemmarnas nytta. När det gäller annat (funktioner/aktiviteter) utanför strategiska planen så utgår vi också utifrån medlemmarnas nytta. [Vi ser hela tiden hur vi kan] docka in i behoven som de har och hur det stämmer överens med våra tematiska inriktningar.

Landsbygdsnätverket styrs och drivs därmed med en grundtanke om hög samstämmighet med andra satsningar. Det styrks också av slutsatsen från 2024 års Mötesplats AKIS att ökad samverkan mellan aktörer krävs för att minska de överlapp i aktiviteter som finns.¹¹⁷ Medlemmarna bidrar med överhörning och en bred förankring av satsningar såväl inom som utanför den strategiska planen.

Regionala gröna kluster så som Matvärden i Gävleborg¹¹⁸, Gotland Grönt centrum¹¹⁹ och Agroöst¹²⁰ i bidrar i likhet med tidigare nämnt exempel från Agroväst till kunskap, kompetens och innovation i lantbruket. Satsningarna har olika organisationsformer och finansieras i varierande utsträckning av regioner, kommuner, länsstyrelser företag och projektmedel. Även regionala livsmedelsstrategier och smarta specialiseringsstrategier samt aktiviteter

117 <https://www.landsbygdsnatverket.se/akisocheipagri/motesplatsakis.4.19a840817ddafie24620ace.html>

118 <https://matvarden.se/>

119 <https://grontcentrum.se/om-oss/>

120 <https://www.agroost.se/>

som initieras inom dessa kan tänkas bidra till AKIS. Exempelvis Nära Mat i Norrbotten som sprider information om pågående regionala projekt och regionala livsmedelsproducenter.¹²¹ Totalt finns 19 gröna kluster som ska bidra till att integrera jordbrukssektorn i regionala och nationella innovationssystem. Klustren och Landsbygdsnätverket driver ett gemensamt projekt för erfarenhetsutbyte, samverkan och utvecklingsarbete.¹²²

Intervjuerna visar att det också finns en koordinering och löpande dialog mellan Landsbygdsnätverket, analysgrupperna och kunskapsnaven. Kunskapsnaven ska bidra till att minska gapet mellan forskning och praktik genom att paketera och förmedla forskning ”ner” i systemet.¹²³ En representant från en av analysgrupperna berättar om samverkan:

Vi använder Kunskapsnaven för att fånga upp behov. Exempelvis kring vad ska vi göra utlysningar inom, vad ska vi använda kompetensstöd till, vad för projekt ska startas för att fylla tex en samarbetslucka eller en kunskapslucka?

Representanter för Kunskapsnavet för digitalisering från Agtech Sweden beskriver att Kunskapsnavet kan fånga upp ny teknik från/via Agtech Sweden och sprida ut till rådgivare och lantbrukare. Omvänt kan de behov som Kunskapsnavet identifierar förmedlas till Agtech Sweden som kanske kan arbeta vidare med frågan. Representanten från Formas beskriver en liknande potential vad gäller Kunskapsnavens roll i att paketera och kommunicera forskning från det nationella forskningsprogrammet för livsmedel.

¹²¹ <https://www.naramat.nu/>

¹²² <https://www.landsbygdsnätverket.se/hallbaragronanaringar/gronakluster.4.28dc3ce718e0c90ff2710061.html>

¹²³ Bilaga 6. Strategi för kunskapsnav inom lantbruk. (2023) Jordbruksverket. Rapport 3.2.17-04508/203

7 Är stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbeten och innovationsstödet inom EIP-Agri relevanta?

I detta kapitel besvaras utvärderingsfråga 4, som handlar om stödets relevans. Varje avsnitt behandlar en eller flera framgångsfaktorer. [Avsnitt 7.1](#) behandlar 4a, [7.2](#) behandlar 4b och 4c, [7.3](#) behandlar 4d och [7.4](#) behandlar 4e. Resultaten bygger på intervjuer med projektägare och -deltagare samt sakkunniga. Litteraturstudier har bidragit till att undersöka hur utformningen av stöden bidrar till stödets attraktivitet och registerdata bidrar till att undersöka om avsatta medel är i proportion med vad stöden förväntas uppnå.

Sammanfattning av kapitlets resultat.

- Utvärderingen visar att stöden är relevanta eftersom de möjliggör en variation av kompetens- och kunskapshöjandeinsatser inom lantbruket. Variationen bidrar till en ökad tillgänglighet och relevans för en bredare målgrupp.
- Stöden bedöms som attraktiva att söka eftersom de möjliggör för nationella samarbets- respektive innovationsprojekt och kunskapsutveckling på en bredd av områden. Motsvarande stöd som dessa finns inte hos andra myndigheter idag.
- Utvärderingen visar att det finns två omständigheter som riskerar att minska stödets attraktivitet; dels att handläggningstiden av beslut om beviljat anslag är lång och osäker, dels att den sökande organisationen behöver ha kapacitet att ligga ute med egna medel tills ansökan om utbetalning beviljats.
- Medlen är i proportion med vad stöden förväntas bidra till. Flera av de intervjuade stödmottagarna anser att medlen de beviljats för sina projekt är i paritet med vad projektet förväntas uppnå. Vissa lyfter dock att det är önskvärt med medel som specifikt är avsedda för marknadsföring och kommunikation för att nå ut till fler i målgruppen.
- Det finns inget som tyder på en låg genomförandekapacitet i landet och de beviljade medlen hittills kan anses vara i paritet med budget.

7.1 Stöden är utformade så att de är attraktiva att söka

Utvärderingsresultat i tidigare kapitel visar att stöden är attraktiva att söka då de möjliggör för en variation av kompetens- och kunskapshöjandeinsatser inom lantbruket. Stödet för kompetensutveckling bidrar till insatser som utbildningar, rådgivning och erfarenhetsträffar inom en bredd av ämnesområden (se exempelvis [avsnitt 4.1.1](#)). Stöd till samarbete möjliggör kunskapshöjande insatser genom att sammanföra olika typer av aktörer i sektorn som gemensamt kan angripa en utmaning eller utvecklingspotential (se exempelvis [avsnitt 4.1.2](#)). Innovationsstödet inom EIP-Agri, både stödet för att bilda innovationsgrupp och för att genomföra innovationsprojekt, är attraktivt då det kan ses som avgörande för att driva innovationsarbete med direkt effekt på effektiviteten, produktiviteten eller arbetssätt hos den enskilda lantbrukaren. Intervjuer med projektägare visar också att det inte finns några andra motsvarande stöd att söka, och att innovationsstödet inom EIP-Agri fyller en viktig funktion för innovation i sektorn (se [avsnitt 6.1.2](#)).

Det framkommer dock i några av intervjuerna att vissa aspekter av administrativ karaktär gör stöden mindre attraktiva att söka. I intervjuer med privata och ideella aktörer som är projektägare framkommer att det är en utmaning att ligga ute med medel under projekttiden:

Attraktiviteten kan ju dras ner av att man behöver ligga ute med pengar innan man får medel utbetalda.

Mindre företag löser idag detta genom att samarbeta med större organisationer som kan ta på sig rollen som projektägare.

En annan utmaning som inverkar på stödens attraktivitet är längden på handläggningstiden. Framför allt lyfter projektägare att det utlovade datumet för beslut på projektansökan inte håll. Detta har i flera fall en stor påverkan på genomförande av planerade projektaktiviteter som, utifrån lantbrukares förutsättningar, ofta är säsongsstyrda. I vissa av intervjuerna framkommer att det på grund av förseningar i beslut om stöd har resulterat i att man har tappat tidsperioder där det är lämpligare för lantbrukare att delta i insatser (som till exempel vinterhalvåret).

För de som söker enskilt, vilket främst rör länsstyrelser, krävs en motivering till varför så är fallet. De ökade kraven på de som söker enskilt lyfts i flera av intervjuerna som negativt. De intervjuade förstår anledningen; att det finns det en önskan att få ut pengarna till näringen i stället för att staten ska behålla pengarna, men man ser fördelar i att projekten ägs och administreras av länsstyrelser. Detta gäller inte enbart länsstyrelserna utan också småföretagare som ser fördelar med att länsstyrelserna är projektägare:

Jag tycker att det är bättre och mer effektivt (både ekonomiskt och miljömässigt) att Länsstyrelsen får söka projekt och upphandla de delar i projektet som är lämpliga att upphandla och utför egen verksamhet där det är mest lämpligt.

7.2 Stöden och projekten ligger i linje med behoven av lärande och innovation i sektorn

I detta avsnitt presenteras följande två framgångsfaktorer gemensamt då de är nära förknippade:

- Projekten som genomförs med stödet till kompetensutveckling utformas baserat på de tilltänkta deltagarnas behov.
- Stöden är utformade så att de matchar brukarnas (inom jordbruket och därmed sammanhängande områden) behov för lärande och innovation.

Gällande frågan om stöden och projekten ligger i linje med behov av lärande och innovation framhålls av de intervjuade sakkunniga att Jordbruksverket har en central roll i att säkerställa att utlysningar görs baserat på faktiska behov. I arbetet med att förstå behov hos lantbrukare får Jordbruksverket stöd av Landsbygdsnätverket och kunskapsnaven. En av de intervjuade sakkunniga beskriver varför det är viktigt att förstå behoven:

Jordbruksverket kan inte släppa ansvaret. Det är viktigt att de tillsammans Landsbygdsnätverket erbjuder träffsäkra stöd som fyller luckorna på en övergripande nivå.

Kunskapsnaven fyller även funktionen att, genom samverkan med andra myndigheter, säkra att den finansieringen som erbjuds inom jordbruk kompletterar varandra. Syftet med kunskapsnaven är att de ska omvärldsbevaka och tillgängliggöra forskning.

I intervjuerna med projektägare lyfts fram att administrationen av stöd via den strategiska planen är flexiblar än under det föregående landsbygdsprogrammet. Det i sin tur möjliggör att man kan anpassa insatserna om behov uppstår under projektiden.

I intervjuer med några sakkunniga framkommer att det inom stöd till kompetensutveckling ibland finns en tendens att söka pengar där det finns, snarare än att söka pengar för faktiska behov. Det kan då bli fel utbildningar som erbjuds som får lågt deltagande som följd. Utvärderingen visar även på att det kan finnas ett faktiskt behov bland lantbrukare till en kunskapshöjning inom vissa områden, såsom ekonomi, men dessa utbildningar får få anmällda. Anledningen till detta, som lyfts i vissa av intervjuerna, är att lantbrukare inte prioriterar denna typ av kompetenshöjande insatser.

Innovationsstödet anses däremot vara i linje med behov av lärande och innovation. Utifrån intervjuer med projektägare och jämförelsen med andra innovationsfrämjande satsningar i [avsnitt 6.1.2](#) är det tydligt att innovationsstödet är viktigt och saknar motsvarigheter inom lantbrukssektorn. Flera av de intervjuade projektägarna menar att båda delarna av innovationsstödet, men särskilt stödet för innovationsprojekt, varit avgörande för projektets genomförande:

Projektets genomförande hade inte, i alla fall under en genomsnittlig tid framåt, varit möjligt utan medlen från Jordbruksverket. Vi har fått 8 miljoner för genomförandestödet.

Stödmottagarnas egna resurser är ofta begränsade och tillåter sällan det utforskande och risktagande som innovationsarbete innebär. Stödet möjliggör lantbrukarnas deltagande i innovationsarbete och ökar därmed sannolikheten för att de innovationer som tas fram ligger i linje med sektorns behov.

7.3 De avsatta medlen för de tre stöden är i proportion med vad stöden förväntas uppnå samt genomförandekapaciteten i landet

För 2023 avsatte strategiska planen omkring 195 miljoner kronor för de tre stöden.¹²⁴ Registerdata visar att beviljat belopp för samtliga projekt under 2023 uppgår till 121,9 miljoner kronor. Dessa siffror ska tolkas med viss försiktighet.

Det är utifrån vår utvärdering svårt att dra en slutsats om total genomförandekapacitet i landet, givet att ingen totalundersökning av projekt genomförts. Intervjuerna indikerar dock att genomförandekapaciteten är god, men att mindre justeringar kan vara nödvändiga för högre måluppfyllnad. Intervjuerna ger också exempel på utmaningar som kan påverka genomförandekapaciteten.

Hittills under den strategiska planen¹²⁵ har 108 unika organisationer beviljats minst ett projekt inom de tre stöden. Vi kan endast följa upp huvudsökande¹²⁶ projektägare men vanligtvis har fler organisationer varit med som projektdeltagare. Av stödmottagarna är 57 procent aktiebolag följt av enskilda firmor (12 procent) och länsstyrelser (7 procent). Inom stöd till kompetensutveckling upphandlar projektägaren ofta utförandeorganisationer som utförare av själva kompetensutvecklingsinsatserna. Dessa aktiviteter är

¹²⁴ Summan är beräknad utifrån angiven enhetskostnad i euro i strategiska planen under respektive stöd (och inriktning) multiplicerad med antal enheter. För 2023 anges inga enheter så 2024 har använts som referens. Euro har omräknats till svenska kronor med växelkurs januari 2023 via Infoeuro. https://commission.europa.eu/funding-tenders/procedures-guidelines-tenders/information-contractors-and-beneficiaries/exchange-rate-infoeuro_sv

¹²⁵ 2023 till och med 2024-07-03.

¹²⁶ Refereras även till som projektägare i rapporten.

svåra att fånga i en utvärdering. Det gäller särskilt flera av de ärenden där länsstyrelser är projektägare. Bland de 17 unika stödmottagarna av stöd till kompetensutveckling hittills inom den strategiska planen är det sju nya, det vill säga som inte beviljats medel inom samma stöd under förgående programperiod. Det är en viss, om än tidig, indikation på att fler aktörer i landet har kapacitet att driva kompetensutvecklingsprojekt.

Det som intervjuerna visar är att det inom vissa områden råder en brist på rådgivare, vilket kan försvåra genomförande av vissa insatser och att ny kunskap tillgängliggörs för lantbrukare. Några intervjuer lyfter också projektifieringen av medel som hämmande för att insatserna får långsiktiga effekter. I andra intervjuer lyfts även att vissa utbildningar som anordnas med medel från stöd till kompetensutveckling ibland snarare tycks härstamma ur "en möjlighet till mer projektfinansiering" snarare än en faktisk efterfrågan från lantbrukarna:

Man skulle behöva öka kravet på delning [av erfarenheter] men det hjälper kunskapsnaven med nu. Ett hinder kan vara att organisationer inte bara ska kunna söka stödet för att finansiera den egna verksamheten utan det [de insatser som stödet finansierar] ska vara till nytta. [...] Det finns ett visst "revirpinkande" mellan organisationer och det är inte alltid de mest lämpade som anordnar en utbildning.

Flera av de intervjuade stödmottagarna för samtliga stöd anser att medlen de beviljats för sina projekt är i paritet med vad projektet förväntas uppnå. Vissa lyfter dock att mer medel skulle vara önskvärda för kommunikation och marknadsföring för att nå ut till fler i målgruppen.

Det är snarare utformning av vissa villkor som beskrivs som potentiella hinder för stödets förväntade resultat och måluppfyllnad. Inte minst det faktum att utbetalningar sker i efterhand och att projektdeltagare i vissa fall kan behöva ligga ute med ganska stora summor pengar. Det menar många intervjupersoner hindrar mindre lantbruksföretag från att delta som aktiva projektpartner i framför allt samarbets- och EIP-projekt:

Nuvarande system diskvalificerar en majoritet av alla jordbruksföretag. Det är inte många som kan bära en utvecklingskostnad på en miljon per månad. Jordbruksverket har inte ens öppnat min senaste rekvisition.

Flera lyfter också den brist på flexibilitet som finns för de beviljade medlen för att genomföra innovationsprojekt inom EIP-Agri. Det vill säga att samtliga utgifter behöver specificeras på förhand vilket ger mindre utrymme för nödvändiga justeringar under projektets gång. En projektägare menar att det är svårt och kontraproduktivt i ett innovationsprojekt:

I stora ansökan [för EIP-projekt] ska du kunna rimlighetsbedöma 100 procent av kostnaderna – de ville ha in [kostnadsdetaljer] ner på

komponentnivå kring. Hade jag haft alla detaljer kring det så hade det ju redan funnits en färdig produkt.

Rimlighetsbedömning av kostnader i innovationsprojekten uppmärksammades som utmanande redan i processutvärderingen av den strategiska planen. Utvärderarna pekar där på ett behov av att underlätta för stödsökande genom att ta fram en databank över vanligt förekommande kostnader.¹²⁷ Vad gäller justering av kostnader under projektiden, finns en viss flexibilitet där projektägarna kan ha kontakt med sin handläggare och göra vissa justeringar. Även om möjligheten i realiteten finns, är det oavsett något som den citerade projektägaren ovan upplevt som svårt och omständlig.

En annan aspekt som lyfts tidigare i utvärderingen (se [avsnitt 4.3](#)) är lantbrukarföretagens ibland bristande resurser för att ta del av kompetensutvecklade insatser. Det handlar om mottagarkapacitet snarare än genomförandekapacitet och diskuteras vidare i nästa avsnitt.

7.4 Stöden leder till att fler lantbrukare deltar i stödaktiviteter

Stöden till kompetensutveckling och samarbete verkar i all väsentlighet möjliggöra deltagande för lantbrukare som är intresserade och har möjlighet i form av tid för det. Vi har tidigare i rapporten berört utmaningar med att nå ut till lantbrukare som inte har deltagit tidigare och därmed få fler att delta. Flera intervjupersoner menar också att det ofta är samma grupper av lantbrukare som (kan) tar sig tid att delta. Antingen handlar det om äldre lantbrukare eller de som driver lantbruk med anställda. Unga lantbrukare och särskilt de med familj och barn i småbarnsåldern verkar i högre grad uppleva att de inte har tid att delta i kompetensutvecklingsaktiviteter. Det finns därmed grupper av lantbrukare där mottagarkapaciteten är låg.

Intervjuerna tyder på att arbete för att få fler att delta prioriteras på såväl strategisk nivå, inom Landsbygdsnätverket och analysgrupperna samt Kunskapsnaven, som hos stödmottagarna. En av de sakkunniga beskriver arbetet:

Kunskapsnavet för företagsledning och entreprenörskap jobbar mycket med detta. Vi jobbar också med frågorna men i dagsläget har jag inget svar på hur vi ska få in dem att söka projektmedlen. Använder LinkedIn en hel del för att nå ut och där finns ju en hel del yngre med där.

Kunskapsnavet för företagsledning och entreprenörskap beskrivs också arbeta för att nå ut till fler lantbrukare, vilket i ett senare skede kan leda till att fler deltar i stödaktiviteter. Kunskapsnavet vänder sig primärt till

¹²⁷ Fägerlind, Malmberg, Henriksson, Steijer, Berg, Mahmood & Sandberg (2023).

rådgivarorganisationer i syfte att sprida nya kunskap genom systemet ner till lantbrukarna.

I intervjuerna framkommer att ingen av de projektägare som har fått innovationsstöd tidigare har tagit del av innovationsstöd eller annat stöd från Jordbruksverket. Innovationsstödet beskrivs möjliggöra att fler lantbrukare deltar i större innovationsarbeten. Många lantbrukare arbetar dock med innovation inom sina egna företag, utan att ta del av innovationsstödet.¹²⁸ De lantbrukare som vi kunnat nå inom samarbetsprojekt har inte heller tidigare deltagit i projekt finansierade av den strategiska planen (eller Landsbygdsprogrammet). Vi har dock inte följt upp deras eventuella deltagande i stödaktiviteter inom stödet för kompetensutveckling specifikt.

Sammanfattningsvis visar den samlade empirin på att stöden *möjliggör* att fler lantbrukare deltar i stödaktiviteter. Några intervjupersoner vittnar om att stödaktiviteterna inte alltid möter lantbrukarnas behov vilket riskerar leda till ett lägre deltagande (se [avsnitt 7.2](#)) i just de fallen. I andra intervjuer framkommer exempel på hur projektägaren genom aktivt nätverkande och dialog med branschorganisationer och organisationer som har löpande kontakt med lantbrukare fångar behov av kompetensutveckling. Det går dock inte att bedöma huruvida detta är ett utbrett problem eller i enstaka fall.

Många av projekten är nyligen uppstartade, vilket tillsammans med bristande dokumentering av deltagare, gör att det är svårt att följa upp i vilken utsträckning stöden hittills lett till att fler deltagare deltar i stödaktiviteter. Utvärderingen har inte inkluderat en tidsserieanalys och jämförelse med stödaktiviteter finansierade under den tidigare programperioden.

¹²⁸ Framkommer i intervjuer samt i Cederholm Björklund (2020).

8 Internationell utblick

Standing Committee on Agricultural Research (SCAR) har i sina utvärderingar av AKIS inom EU konstaterat att mer behöver göras för att minska gapet mellan kunskapsgenerering och praktik inom landbruk. De påpekar även att effektiviteten av AKIS varierar stort, medlemsländer emellan.¹²⁹ Utifrån ett svenskt perspektiv är Danmark, Finland och Nederländerna särskilt intressanta att inspireras av.

8.1 Danmark – en förebild inom AKIS

Danmark är ett föregångsland inom AKIS tack vare tydliga strategier och långsiktig struktur.

Danmark har valt att stå utanför EIP-Agri eftersom de redan har en utarbetad struktur för kunskapsspridning och innovation inom landbruket. Till exempel grundades SEGES, ett nationellt kunskapscentrum som kopplar samman forskning och praktik, redan på 80-talet. Trots att både Sverige och Danmark har liknande åkermarksarealer har Danmarks lantbruk en betydligt större omsättning: 120 miljarder kronor jämfört med Sveriges 72 miljarder.¹³⁰ Skillnaden ska förstås i relation till båda länders geografiska förutsättningar, där avkastningen av svenska jordar varierar med landets stora regionala skillnader i klimat, jordmån, och terräng.¹³¹ Samtidigt är livsmedelsproduktionen en prioriterad industri i Danmark, vilket reflekteras av tydliga direktiv från regeringen gällande exempelvis kunskapsspridning och nätverksfrämjande inom lantbruket. Dessa direktiv förmedlas till det nationella Food & Bio Cluster, som i sin tur organiserar regionala kluster.

Marie Gidlund från Sweden Food Arena framhåller att Danmarks tydlighet och samsyn underlättar övergången från idé till implementering.¹³² Även Per Hansson från Kunskapsnav inom företagsledning och entreprenörskap vid SLU uttrycker fascination av ”förmågan att samla sig och agera gemensamt mot gemensamma mål” i Danmarks AKIS.¹³³ I kontrast saknas ofta tydlighet om vilken organisation som ansvarar för vad inom svenska AKIS, och projektfinansiering försvårar ytterligare nätverkande och långsiktighet.

129 EU SCAR AKIS (2019) *Preparing for Future AKIS in Europe*. Brussels, European Commission.

130 Hansson, P. (2023) *Danmark - ett litet land men ledande inom lantbruk och livsmedel*. SLU. <https://www.slu.se/ew-nyheter/2023/2/studieresa-till-danmark/>

131 Jordbruksverket (2022) *Förutsättningar för den gemensamma jordbrukspolitiken 2021–2027 SWOT-analys Reviderad version juli 2022*. Regeringen. <https://www.regeringen.se/contentassets/bd779fd2cf644e7baec4d9bed12b9b61/bilaga-forutsattningar-for-den-gemensamma-jordbrukspolitiken-20212027---swot-analys.pdf>.

132 #167 AKIS i våra nordiska grannländer - Landsbygdsnätverket

133 Hansson, P. (2023) *Danmark - ett litet land men ledande inom lantbruk och livsmedel*. SLU. <https://www.slu.se/ew-nyheter/2023/2/studieresa-till-danmark/>

8.2 Finland – gemensamma utmaningar

I stora delar av Sverige är de geografiska förutsättningarna mer lika Finland än Danmark. Båda länder har också liknande strukturer för sina nationella AKIS, och vissa gemensamma utmaningar. Finland beskrivs exempelvis vara föregångare när det gäller att ha ett större entreprenöriellt fokus men upplever samma utmaningar i att brygga forskning och rådgivning som Sverige.¹³⁴

En skillnad som Jennie Cederholm Björklund, AKIS-samordnare vid Landsbygdsnätverkets kansli, lyfter fram är att Finlands AKIS präglas av en handlingskraftig ledarskapskultur, vilket möjliggör snabbare beslutsfattning än i Sverige. Sveriges AKIS kännetecknas av mer resonerande och konsensusökande beslutprocesser, vilket kan ge mer förankrade beslut men också fördröja arbetet.¹³⁵

Plattformen AgriHubi spelar en viktig roll för att samla och sprida kunskap, vilket skapar samsyn inom sektorn. Samtidigt lyfter Jenny Cederholm Björklund fram att Finland – precis som Sverige – brottas med att omvandla forskning till praktiskt användbara lösningar.¹³⁶

Samarbetet mellan länderna kan gynna innovation. Finska aktörer har till exempel betonat behovet av formell rådgivarutbildning och vikten av att anpassa lantbruksutbildningar på gymnasie- och högskolenivå till arbetslivets behov. Liknande satsningar i Sverige skulle kunna minska glappet mellan teori och praktik och stärka AKIS även här.

8.3 Nederländerna – hög utbildningsnivå bland lantbrukare men ett fragmenterat AKIS

Nederländernas jordbrukssektor är både större och mer intensiv än Sveriges, med helt andra förutsättningar gällande befolkningstäthet, jordmån, och klimat. Därmed fungerar även deras AKIS under helt andra förutsättningar än Sveriges och är inget vi kan, eller ska, kopiera. Däremot kan vi inspireras av deras metoder och arbetssätt. Det världsledande universitet och klustret i Wageningen är en tillgång för Nederländernas AKIS. Wageningen University and Research rankades först inom ämnesområdena lantbruk och skogsbruk av QS Top Universities lista 2024, där även svenska SLU rankade högt; plats tre.¹³⁷

¹³⁴ <https://www.landsbygdsnätverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/vadkanvilaraavfinlandomkunskapsochinnovationssystemforlantbruk.5.6ffc7a0818acf3a11d18dc1c.html>

¹³⁵ Hallå där, Jennie Cederholm Björklund - Landsbygdsnätverket, #167 AKIS i våra nordiska grannländer - Landsbygdsnätverket

¹³⁶ Vad kan vi lära av Finland om kunskaps- och innovationssystem för lantbruk? - Landsbygdsnätverket, Intervju med Jenny Cederholm 20 september 2024

¹³⁷ QS World University Rankings for Agriculture and Forestry 2024 | Top Universities

En av Nederländernas stora styrkor när det kommer till AKIS är just deras höga utbildningsnivå bland lantbrukare. Detta ger deras lantbrukare bättre förutsättningar att ta till sig ny kunskap och att bidra till innovation.¹³⁸ I Sverige är utbildningsnivån generellt hög, men inom lantbruket är den jämförelsevis låg.¹³⁹ Endast 3 av 10 svenska lantbrukare har genomfört en kurs eller utbildning på gymnasial nivå på ett läroverk som är inriktat på lantbruksspecifika ämnen (inklusive trädgårdsskötsel, vinodling, skogsskötsel, fiskodling, veterinärvetenskap, och jordbruksteknik). Motsvarande siffra i Nederländerna är 7 av 10, vilket efter Italien är den näst högsta nivån i EU.¹⁴⁰

En annan styrka i Nederländernas AKIS är de direkta kopplingarna mellan forskning och industri, som underlättar innovation. Samtidigt är en utmaning för Nederländerna att deras AKIS är fragmenterat mellan olika sektorer. Många aktörer inom lantbruk har få eller inga gemensamma kontaktytor, vilket gör att viktig kunskap inte alltid når ut till hela jordbrukssektorn.¹⁴¹ Att koordinera ett fragmenterad AKIS med många olika aktörer är en utmaning som Sverige delar.

¹³⁸ Netherlands AKIS | Updates on the different AKIS – modern AKIS

¹³⁹ Johansson (2021).

¹⁴⁰ Europeiska unionen (2017) *Briefing – Agricultural education and lifelong training in the EU*. Briefing European Parliamentary Research Service

¹⁴¹ Netherlands AKIS | Updates on the different AKIS – modernAKIS

9 Slutsatser och rekommendationer

9.1 Sammanvägda slutsatser

Slutsatserna som vi presenterar ska ses utifrån att projekten inom ramen för den strategiska planen 2023–2027 nyligen har påbörjats. Det innebär att det är svårt att härleda konkreta effekter av de tre stöden och deras bidrag till ökad kunskap, kompetensutveckling och innovation i detta tidiga skede.

Utvärderingen visar dock på en stor potential hos stöden att generera resultat och effekter i linje med både svenska AKIS syfte och det tvärgående målet för den strategiska planen. Redan nu ser vi att rådgivning och utbildningsinsatser, särskilt på temat hållbar produktion, inom stödet till kompetensutveckling är uppskattat och eftersökt. Vi ser även att samarbetsprojekt har bidragit till ny och utökad samverkan nationellt och inom ämnen som matchar sektorns nuvarande och framtida behov. De innovationsprojekt med digitala och tekniska lösningar som bedrivs inom innovationsstöd inom EIP-Agri kan ha stor påverkan på exempelvis vattenanvändning och djurvelfärd.

I följande avsnitt presenteras utvärderingens sju huvudsakliga slutsatser.

9.1.1 De tre stöden behövs för att stärka svenska AKIS

Utvärderingen visar att de tre stöden; stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbete och innovationsstödet inom EIP-Agri stärker AKIS genom att bidra till lärande, kunskapsutveckling och utveckling av innovation. Insatsernas inriktning och bredd bidrar till förutsättningar för förändring genom att inspirera och visa på praktiska exempel.

Stöd till kompetensutveckling erbjuder lantbrukare möjlighet att utveckla kunskap inom nya områden

De kompetensutvecklingsinsatser som erbjuds är i olika grad utformade för att möta lantbrukares olika sätt att ta in ny kunskap. Det finns även en bredd ämnesmässigt i de olika insatserna som erbjuds.

Forskning visar på att framgången av olika insatser beror på deltagarnas absorptionsförmåga¹⁴² vilket är förmågan hos mottagarna att förstå värdet av ny information, assimilera den och tillämpa den. Absorptionsförmåga beror i sin tur på tidigare kunskap och erfarenheter. Därför är det viktigt att arbeta behovsbaserat och utgå från målgruppernas förmåga att ta till sig ny kunskap i utformningen av insatser framöver inom stöd till kompetensutveckling.

¹⁴² Cohen och Levinthal (1990).

Stöd till samarbete möjliggör för samarbeten mellan en bredd av aktörer

Utvärderingen visar på att stöd till samarbete möjliggör att sammanföra de främsta aktörerna inom olika sakområden och på så vis skapas ny kunskap, både genom innovations- och utvecklingsarbete. Genom att lantbrukarna både är mottagare och förmedlare av kunskap som deltagare i projekten, utvecklas och utforskas lösningar som inte annars hade kommit fram.

Innovationsstödet inom EIP-Agri möjliggör för lantbrukare att utforska nya idéer tillsammans med aktörer som är vana att driva innovationsarbete

Utvärderingen visar att innovationsstödet inom EIP-Agri (både stödet för att bilda innovationsgrupp och stödet för att genomföra innovationsprojekt) främjar innovationsarbete inom lantbrukssektorn genom att sammanföra lantbrukare med goda innovationsidéer med aktörer som har större vana av att driva innovationsarbete. Vidare verkar innovationsidéerna ligga i linje med de behov som finns inom lantbruket och bör ha potential att bidra till effektivisering i produktion, ökad djurvälstånd och stärkt konkurrenskraft.

Vi har mött en viss osäkerhet hos ungefär hälften av de sakkunniga vi intervjuat kring hur stor del av projekten inom innovationsstödet som når hela vägen till kommersialisering. Denna observation ligger i linje med utmaningar som lyfts i den nyligen avslutade utvärderingen av avslutade innovationsprojekt inom EIP-Agri¹⁴³. Det är heller inte att förvänta att alla innovationsidéer inom EIP-Agri ska nå marknaden – innovation är ett risktagande och en del projekt kommer inte att nå sina mål. En innovativ idé som inte når marknad är därmed inte nödvändigtvis ett dåligt resultat, utan snarare en naturlig del av innovationsprocessen som också bidrar till lärande och kan leda till nya innovationsidéer.

Vi ser att Jordbruksverket behöver ha en medvetenhet om att erfarenhet och kunskap av att driva innovationsarbete varierar bland projektägare och projektgrupper inom innovationsstödet inom EIP-Agri (både för att bilda innovationsgrupp och genomföra innovationsprojekt). En del projektägare kan därför vara i behov av extra stöd inför och under projekttiden. Det kan handla om stöd för att ta fram en tydlig och rimlig implementeringsstrategi eller för att kopplas samman med andra funktioner, exempelvis inkubatorer, rådgivare i affärsutveckling eller ytterligare projektfinansiering.

9.1.2 Landsbygdsnätverket stärker AKIS genom samordning och behovsinventering

Utvärderingen visar att Landsbygdsnätverket bidrar till att stärka Sveriges nationella AKIS genom nationell samordning, omvärldsbevakning och behovsinventering som bidrar till ett ökat kunskapsläge.

¹⁴³ Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025).

Arbetssätten beskrivs av representanter från nätverket som framgångsrika, vilket flera av de övriga intervjuade i utvärderingen¹⁴⁴ intygar. Genom att nätverket och dess analysgrupper identifierar och initierar utredningar och analyser av sektorns behov samt genom tillsättandet av utförandegrupper bidrar de till ett ökat kunskapsläge. Ett stort mervärde är att Landsbygdsnätverket tillsammans med sina många medlemmar skapar bättre förutsättningar för nationell överhörning och överblick av initiativ såväl inom som utanför den strategiska planen. Innovationssupporten för EIP-Agri används och uppskattas av projektägare, inte minst för att stötta aktörer utan tidigare erfarenhet av att söka stöd.

9.1.3 Stöden och Landsbygdsnätverket har en hög samstämmighet med andra satsningar, men vissa överlapp förekommer

I den här utvärderingen har den strategiska planen och de tre stöden jämförts med den nationella livsmedelsstrategin, innovationsfrämjande insatser samt annan EU-finansiering och regionala satsningar. Jämförelsen tyder på att samstämmigheten mellan stöden och övriga satsningar är god och att få överlapp förekommer. De överlapp som eventuellt finns handlar framför allt om stödaktiviteter som finansieras av stöd till kompetensutveckling och där lantbruksföretag deltar (gratis) i olika typer av utbildningsinsatser. Motsvarande projekt kan finansieras av exempelvis Eruf-medel. Till skillnad mot Eruf möjliggör de tre stöden nationellt samarbete.

Jämfört med livsmedelsstrategin fokuserar de tre stöden i den strategiska planen i högre utsträckning på lantbrukssektorn, primärproduktionen och mer praktisknära projekt. De nyligen tillsatta kunskapsnäten har en viktig roll nu och framöver som brygga mellan stöden och andra satsningar – inte minst för att paketera och förmedla forskning ut i sektorn. Informationsutbyte om pågående aktiviteter inom den strategiska planen, den nationella livsmedelsstrategin och andra initiativ säkerställs bland annat genom löpande samordning mellan ansvariga myndigheter.

Vad gäller innovationsprojekt visar intervjuer med såväl projektägare som sakkunniga att projektstöd motsvarande innovationsstödet EIP-Agri saknas inom andra satsningar. Det finns dock flera innovationsfrämjande insatser som bidrar till AKIS, däribland Vinnovas nya satsning på innovationsplattformar.

Intervjuerna ger en entydig bild av att Landsbygdsnätverket och analysgrupperna lyckats väl i att komplettera andra funktioner som bidrar till AKIS, så som regionala gröna kluster och myndigheter med samordningsuppdrag inom livsmedelsstrategin (exempelvis Tillväxtverket). Det främsta mervärdet beskrivs vara det nationella ”helikopterperspektivet” som har större möjlighet att samla och skapa lärande nationellt. Det helhetsgrepp som Landsbygdsnätverket tar på AKIS är viktigt och vi bedömer att det skapar

144 Så som projektägare, representanter för kunskapsnäten och akademi samt myndigheter.

goda förutsättningar för ökad samstämmighet mellan såväl strategiska planen och andra satsningar, som andra satsningar sinsemellan. Detta är en förutsättning för att tillsammans med medlemsorganisationer och andra funktioner arbeta för att minska onödiga överlapp mellan framför allt stöd till kompetensutveckling och finansiering utanför strategiska planen.

9.1.4 Variationen av stödaktiviteter och former av utbildningsinsatser ökar stödets relevans för en bred målgrupp

Utvärderingen visar på att stöden har hög relevans. Genom att lantbrukare deltar i fysiska utbildningstillfällen som kurser på plats, fältvandringar och studiebesök samt deltar i mässor skapas möjligheter till att få ny information och kunskap som de får diskutera med eller höra av andra lantbrukare. Sammantaget skapar det möjligheter till kunskapsuppbyggnad och -spridning. Digitala aktiviteter lämpar sig väl för viss kunskapsförmedling och ökar tillgängligheten och möjligheten för lantbrukare att ta del av kunskap. Lantbrukare behöver inte ta sig någonstans utan kan exempelvis lyssna in på ett webinarium eller podd under tiden de arbetar.

Variationen av stödaktiviteter, särskilt inom stöd till kompetensutveckling, bidrar till stödets relevans. Dessa observationer ligger väl i linje med slutsatserna i Blix Germundsons avhandling¹⁴⁵ där hon lyfter fram att människors motivation, nyfikenhet, målbilder, uppfattade behov, möjligheter och hinder är vad som driver innovation och lärande.

9.1.5 Projektägares arbete med uppföljning av projekten varierar

Utifrån utvärderingen kan vi konstatera att projektägare arbetar med uppföljning av sina projekt och aktiviteter på olika sätt och i olika grad. I vissa fall, då projekten är en del av Greppa Näringen exempelvis, görs systematiska uppföljningar på parametrar som nöjdhet och förändringsbenägenhet. I andra fall följer projektägaren upp lantbrukares deltagande i olika aktiviteter med enbart samtal. För att kunna samla lantbrukares erfarenheter av olika utbildningsinsatser vore det önskvärt att projektägare arbetar med uppföljning på ett mer enhetligt sätt. Detta gäller särskilt inom stöd till kompetensutveckling där det finns en stor bredd, inte enbart i hur utbildningsinsatser genomförs men även sett till tematiska områden. Vi ser fördelar i att projektägarna själva arbetar med uppföljning då det möjliggör systematisk informationsinhämtning på områden såsom byte av jordbruksmetoder, odling av nya grödor eller breddning av verksamheten.

¹⁴⁵ Blix Germundsson (2023).

9.1.6 Långa handläggningstider och vissa stödvillkor kan hindra små lantbruksföretag att delta

Vissa stödvillkor idag hindrar framför allt mindre (lantbruks)företag att delta aktivt som projektägare och -deltagare. Det gäller alla tre stöden. Främst handlar det om att stödbelopp betalas ut i efterhand. En sådan fördröjning innebär att projektparter i stora projekt kan behöva ligga ute med stora summor, vilket kan vara särskilt svårt att klara av som mindre företagare eller ideell organisation.

Förseningar i delgivande om beslut om stöd får konsekvenser av olika slag, såsom att aktiviteter kan komma att behöva förläggas vid tidpunkter som sammanfaller med lantbrukets mest intensiva perioder vilket i sin tur kan hindra målgruppens möjligheter att delta i projekten. Många delar av lantbruket är också säsongsberoende, så i projekt där odlingsinsatser ingår kan en försening av beslut ha stor påverkan på planering och genomförande.

9.1.7 Sveriges arbete med att stärka AKIS ligger i framkant, men det finns lärdomar från andra länder

Den internationella utblicken, i kombination med vad som har lyfts i intervjuer, visar att Sverige ligger i framkant i arbetet med att samordna AKIS. För att ytterligare stärka svenska AKIS finns följande upplägg i tre länder i Europa som Sverige kan inspireras av:

- Danmark har tydliga direktiv från regeringen gällande exempelvis kunskapsspridning och nätverksfrämjande inom lantbruket. Dessa direktiv förmedlas till det nationella Food & Bio Cluster, som i sin tur organiserar regionala kluster.
- Finland har ett entreprenöriellt fokus och präglas av en handlingskraftig ledarskapskultur, vilket möjliggör snabb beslutsfattning
- Nederländerna har metoder och arbetssätt som Sverige kan lära av. Deras satsningar på utbildning har gett Nederländerna en hög utbildningsnivå i sektorn jämfört med Sverige, vilket också är ett område att dra lärdom av.

9.2 Rekommendationer till Jordbruksverket

Avslutningsvis lämnar vi fem framåtsyftande rekommendationer till Jordbruksverket. Rekommendationerna är direkta inspel till det fortsatta arbetet med den strategiska planen.

9.2.1 Stärk bandet mellan innovationsstödet inom EIP-Agri och kommersialisering

Jordbruksverket bör, med hjälp av Landsbygdsnätverkets innovationssupport och den rådgivande urvalskommittén, under resterande programperiod närmare och mer frekvent följa upp innovationsprojekten i syfte att arbeta för att stärka bandet mellan innovationsstödet inom EIP-Agri och kommersialisering av innovationer genom att:

- Undersöka om det utökade kravet på marknadsstrategi hos innovationsprojekten bidrar till att fler innovationsidéer realiseras och når marknaden.
- Utredda behovet av att kunna erbjuda utökad rådgivning och stöd för innovationsarbete, särskilt kring implementeringsstrategi och kommersialisering för projektägare och innovationsgrupper med begränsad erfarenhet.

9.2.2 Landsbygdsnätverket bör fortsätta att främja den nationella samordningen, behovsinventeringen och informationsspridningen

Landsbygdsnätverket bör fortsätta att främja den nationella samordningen, behovsinventeringen och informationsspridningen genom att:

- Regelbundet genomföra omvärldsbevakning och behovsinventering för att identifiera sektorns behov och initiera relevanta utredningar och analyser.
- Använda insikterna från behovsinventeringen för att ge inspel till Jordbruksverket och departementet om hur den strategiska planen och andra satsningar bör utformas.
- Fortsätta att sprida goda exempel på insatser som bidrar till ökad kunskap, kompetensutveckling och innovation genom nätverkets aktiviteter och informationsträffar.
- Tillsammans med medlemsorganisationerna verka för att minska onödiga överlapp och öka samverkan mellan initiativ.

9.2.3 Anpassa utbildningsinsatserna som genomförs med stöd till kompetensutveckling

Anpassa utbildningsinsatserna som genomförs med stöd till kompetensutveckling till målgruppens förmåga att ta till sig och att tillämpa ny kunskap genom att:

- Regelbundet genomföra analyser av målgruppens behov av kunskapsutveckling.

- Uppmuntra att utbildningsmaterial och metoder som utvecklas och används är anpassade till deltagarnas kunskap och erfarenhet.
- Prioritera utbildningsinsatser som inkluderar praktiska moment och är anpassade till lantbrukarnas behov i så hög grad som möjligt.

9.2.4 Förbättra uppföljning av insatser inom stödet för kompetensutveckling för att möjliggöra lärande och behovsanpassning

Förbättra uppföljning av insatser inom stödet för kompetensutveckling för att möjliggöra lärande och behovsanpassning genom att:

- Ta fram relevanta uppföljningspunkter som projektägare behöver dokumentera och rapportera, antingen per ärende eller årligen för längre projekt.
- Säkerställa att utformningen av rapporteringen av uppföljningspunkterna sker i dialog med projektägare för att hitta en balans som inte medför en alltför stor administrationsbörda.

9.2.5 Effektivisera handläggningen

Effektivisera handläggningen för ansökningar genom att:

- Analysera nuvarande handlägningsprocesser i syfte att identifiera flaskhalsar.
- Skapa särskilda rutiner för att hantera ansökningar som är särskilt tidskritiska.
- Kommunicera tydliga tidplaner till sökande och säkerställ att dessa hålls.

10 Referenser

Litteratur

Blix Germundsson, L. (2021). *Vad är AKIS?* LTV-fakultetens faktablad. SLU Partnerskap Alnarp.

Blix Germundsson, L. (2023a) *AKIS and Advisory services in Sweden*. Updated report for the AKIS inventory. i2Connect.

Blix Germundsson, L. (2023b). *Knowledge and innovation systems in Swedish horticulture*. A study of multi-actor collaboration for impact. Sveriges lantbruksuniversitet. Acta Universitatis Agriculturae Sueciae, 2023.22.

Blix Germundsson, L., E. Hunter & C. Norrman (2025). *Utvärdering av slutrapporterade EIP-Agri projekt: öppen innovation inom jordbruk, trädgård och rennärning*. Institutionen för människa och samhälle vid Sveriges Lantbruksuniversitet.

Bryman, A. (2001) *Samhällsvetenskapliga metoder*, Liber Ekonomi.

Cederholm Björklund, J. (2020) *Value creation for sustainable rural development - perspectives of entrepreneurship in agriculture*, Halmstad University Dissertations no. 68.

Cohen, W.M. & Levinthal, D.A. (1990) Absorptive Capacity: A New Perspective on Learning and Innovation, *Administrative Science Quarterly*, 35: 128-152.

Eckerberg, K., Bjärstig, T. & Miljand, M. (2021). *Genomförande av innovationsstöd i landsbygdsprogrammet 2014–2020. Slutrapport för en löpande utvärdering av EIP-Agri*. Jordbruksverket. Utvärderingsrapport 2021:6.

Europeiska unionen (2017) *Briefing – Agricultural education and lifelong training in the EU*. [Briefing European Parliamentary Research Service](#) Hämtad 21-11-2024

EU SCAR AKIS (2019) *Preparing for Future AKIS in Europe*. Brussels, European Commission.

Europeiska Kommissionen (2022). *Kommissionens genomförandeförordning (EU) 2022/1475 av den 6 september 2022 om genomförandebestämmelser för Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/2115 vad gäller utvärderingen av strategiska GJP-planer och tillhandahållandet av information för övervakning och utvärdering*. Artikel 2 paragraf d.

Fägerlind, C., Malmberg, A., Henriksson, J., Steijer, K., Berg, M., Mahmood, Q. & Sandberg, S. (2023). *Administrativ börda och Jordbruksverkets vägledning till stödmyndigheter. Processutvärdering av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027*. Utvärderingsrapport 2024:1. Jordbruksverket.

Greppa Näringens nöjdhetsundersökning 2022–2023.

Hallin, G. & Wallström, J. (2022). *Utvärdering av stöd till samarbeten i landsbygdsprogrammet 2014–2020*. Utvärderingsrapport 2022:2. Jordbruksverket.

Hansson, P. (2023) *Danmark - ett litet land men ledande inom lantbruk och livsmedel*. SLU. <https://www.slu.se/ew-nyheter/2023/2/studieresa-till-danmark/>

Johansson, S. (2021). *Livsmedelskedjans nationella innovationssystem – En systembeskrivning*. Stockholm, Sweden Food Arena.

Johansson, S & Gidlund M. (2021). *Innovation i livsmedelskedjan*. Slutrapport. Stockholm, Sweden Food Arena.

Jordbruksverket (2010). *Analys av kompetensutvecklingen inom landsbygdsprogrammet - Fördjupning av rapport 2010:30*.

Jordbruksverket (2022) *Förutsättningar för den gemensamma jordbrukspolitiken 2021–2027 SWOT-analys* Reviderad version juli 2022. Regeringen. <https://www.regeringen.se/contentassets/bd779fd2cf644e7baec4d9bed12b9b61/bilaga-forutsattningar-for-den-gemensamma-jordbrukspolitiken-20212027---swot-analys.pdf> Hämtad 2024-12-17.

Jordbruksverket (2023). *Bilaga 2. Stödmyndigheternas arbete med stöd till kompetensutveckling, samarbete och innovation. En plan över prioriteringar för att nå målen i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken*. 3.2.17-04508/2023. Tillgänglig: <https://jordbruksverket.se/download/18.464049d318c13e1e5e8e8922/1726583637051/Bilaga-2-Stodmyndighetens-arbete-med-stod-till-kompetensutveckling-samarbete-innovation-tga.pdf>

Jordbruksverket (2024). *Stöd till kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2014–2022. En kartläggning av stödets måluppfyllelse och lärdomar av genomförandet*. Utvärderingsrapport 2024:3. Jordbruksverket.

Sveriges riksdag, skriftlig fråga 2019/20: Långa handläggningstider hos Jordbruksverket, <https://data.riksdagen.se/fil/34BB35F5-8C06-4E89-81A9-999AB34FBEB7> Hämtad 2025-01-15.

Westerberg, T., Grauers Berggren, Y., Åström, Å & Lybäck, J. (2023). *Utvärdering av det svenska landsbygdsnätverket 2014–2022*. Utvärderingsrapport 2023:10. Jordbruksverket.

Styrdokument

Bilaga 2. Stödmyndigheternas arbete med stöd till kompetensutveckling, samarbete och innovation. En plan över prioriteringar för att nå målen i den strategiska planen för den gemensamma jordbrukspolitiken (2023). Jordbruksverket.

Bilaga 6. Strategi för kunskapsnav inom lantbruk. (2023) Jordbruksverket. Rapport 3.2.17-04508/203.

En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och tillväxt i hela landet. Regeringens handlingsplan del 2 (2019).

Riktlinjer för medlemsengagemang i Landsbygdsnätverket (2023). Tillgänglig: <https://www.landsbygdsnatverket.se/download/18.1cbeafcf188fa9d3f8a51a4/1687852648641/Riktlinjer%C3%B6r%20medlemsengagemang.pdf>. Hämtad 2024-11-19.

Sammanställning av nya teman och perspektiv: Revidering av forskningsagendan för det nationella forskningsprogrammet för livsmedel 2024, Formas (2024).

SOU 2015:15 Attraktiv, innovativ och hållbar – strategi för en konkurrenskraftig jordbruks- och trädgårdsnäring.

Stadgar för Landsbygdsnätverket, 2023–2024. Tillgänglig: <https://www.landsbygdsnatverket.se/download/18.1cbeafcf188fa9d3f8a5243/1687852890021/Landsbygdsn%C3%A4tverkets%20stadgar%202023-2027.pdf> Hämtad 2024-11-19.

Strategisk plan för genomförande av den gemensamma jordbrukspolitiken i Sverige 2023–2027.

Webbkällor:

#167 AKIS i våra nordiska grannländer - Landsbygdsnätverket Hämtad 2024-11-21

<https://www.altinget.se/miljo/artikel/orimligt-laanga-handlaggningstider-hos-jordbruksverket-skadar-landsbygden>. Hämtad 2025-01-20

https://agriculture.ec.europa.eu/common-agricultural-policy/cap-overview/cap-2023-27_en Hämtad 2024-11-27

<https://agrovast.se/eu-projekt/ett-kunskapsdrivet-lantbruk-i-vast/> Hämtad 2024-11-20

<https://www.agroost.se/> Hämtad 2024-11-20

<https://agtechsweden.com/> Hämtad 2024-11-20

https://commission.europa.eu/funding-tenders/procedures-guidelines-tenders/information-contractors-and-beneficiaries/exchange-rate-infoeuro_sv

Hämtad 2024-11-18

<https://coompanion.se/roslagen-norrort/lokala-projekt/mat-till-alla-nara-och-tillsammans/> Hämtad 2024-11-20

<https://eldrimner.com> Hämtad 2024-11-20

https://eu-cap-network.ec.europa.eu/about/eu-cap-network_en

Hämtad 2024-11-18

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/SV/TXT/?uri=LEGISSUM:o3o1_1

<https://formas.se/samarbete-och-samverkan/nationella-forskningsprogram/livsmedel.html> Hämtad 2024-11-19

Global Innovation Index 2023 – Innovation in the face of uncertainty (wipo.int)

<https://grontcentrum.se/om-oss/> Hämtad 2024-11-20

Hallå där, Jennie Cederholm Björklund – Landsbygdsnätverket

Hämtad 2024-11-21

<https://jordbruksverket.se/stod/innovationsprojekt-inom-eip/genomfora-ett-innovationsprojekt-eip#h-Narduharskickatindinansokanomstod>

Hämtad 2024-11-21

<https://jordbruksverket.se/stod/innovationsprojekt-inom-eip/kort-om-stodet-till-innovation-inom-jordbruk-tradgard-och-rennaring>

Hämtad 2024-11-18

<https://jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/strategiska-planen--for-eus-jordbrukspolitik#h-Budget>

Hämtad 2024-11-17

<https://jordbruksverket.se/stod/eus-politik-for-jordbruk-och-fiske/strategiska-planen--for-eus-jordbrukspolitik#h-Regeringenansvararfordenstrategiskaplanen>

Hämtad 2024-11-27

<https://jordbruksverket.se/stod/innovationsprojekt-inom-eip/genomfora-ett-innovationsprojekt-eip#h-Narduharskickatindinansokanomstod>

Hämtad 2025-01-09

<https://jordbruksverket.se/utveckla-foretagande-pa-landsbygden/kunskap-och-innovation> Hämtad 2024-11-14

<https://krinova.se/> Hämtad 2024-11-20

<https://krinova.se/projekt/bascil/> Hämtad 2024-11-20

<https://krinova.se/utveckla-foretag/krinova-incubator/> Hämtad 2024-11-20

<https://www.landsbygdsnatverket.se/akisocheipagri> Hämtad 2024-11-18

<https://www.landsbygdsnatverket.se/akisocheipagri/innovationssupporteneipagri.4.732fab17151c51395338da18.html>
Hämtad 2024-11-18

<https://www.landsbygdsnatverket.se/akisocheipagri/inspirerandeartiklarominnovationsprojekteipagri.4.28dc3ce718eoc9off27eob5.html>
Hämtad 2024-11-19

<https://www.landsbygdsnatverket.se/akisocheipagri/motesplatsakis.4.19a840817ddaf1e2462oace.html> Hämtad 2024-11-21

<https://www.landsbygdsnatverket.se/jordensbasta.4.5f8f19319245d7f34519320.html>
Hämtad 2024-11-19

<https://www.landsbygdsnatverket.se/hallbaragronanaringar/gronakluster.4.28dc3ce718eoc9off2710o61.html> Hämtad 2024-11-28

<https://www.landsbygdsnatverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/nyutforargruppomjamstalldhettachansenattgamed.5.647fc243192fa4dd14a88bo.html> Hämtad 2024-11-19

<https://www.landsbygdsnatverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/svenskakissamordningiframkantinomeu.5.44o1f7bf18f2cc6d9do11511.html>
Hämtad 2024-11-19

<https://www.landsbygdsnatverket.se/nyheterochartiklar/nyhetsarkiv/vadkanvilaraavfinlandomkunskapsochinnovationssystemforlantbruk.5.6ffc7ao818acf3a11d18dc1c.html>
Hämtad 2024-11-19

<https://www.landsbygdsnatverket.se/omlandsbygdsnatverket/aktivitetsplan20232024.4.6ab489do1869ef7d24a1dco2.html>
Hämtad 2024-11-18

<https://www.landsbygdsnatverket.se/omlandsbygdsnatverket.4.2e7o518415o6a4adf4o6eb9.html>
Hämtad 2024-11-18

<https://www.landsbygdsnatverket.se/omlandsbygdsnatverket/analysochutforargrupper.4.486975cb18acf4odd676bo7d.html>
Hämtad 2024-11-19

<https://www.landsbygdsnatverket.se/omlandsbygdsnatverket/varamedlemmar.4.79c72c71684398b3f5e4ofc.html>
Hämtad 2024-11-18

<https://matvarden.se/> Hämtad 2024-11-20

<https://www.naramat.nu/> Hämtad 2024-11-20

Netherlands AKIS | Updates on the different AKIS – modernAKIS

Hämtad 2024-11-21

<https://projektbank.tillvaxtverket.se/projektbanken2020#page=8f5be081-68fe-4674-8092-115aa06ab78e> Hämtad 2024-11-20

https://www.regeringen.se/contentassets/155c6e51b4c94db7bb8768e7ao849491/200914_hp-del-2.pdf
Hämtad 2024-11-20

<https://www.slu.se/centrumbildningar-och-projekt/grogrund/projekt/>
Hämtad 2024-11-20

<https://www.topuniversities.com/university-subject-rankings/agriculture-forestry>
Hämtad 2024-12-14.

<https://www.vinnova.se/e/innovativa-startups/> Hämtad 2024-11-20

<https://www.vinnova.se/m/hallbara-matsystem/ett-nytt-recept-for-matsystemet/>
Hämtad 2024-11-20

11 Bilaga A – Hur respektive utvärderingsfråga besvarats

Empiri som använts för att besvara utvärderingsfråga 1

Den första utvärderingsfrågan lyder "*i vilken utsträckning stärks svenska AKIS av stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbeten och innovationsstödet EIP-Agri?*" och berör utvärderingskriteriet ändamålsenlighet. För denna utvärderingsfråga har vi kartlagt informationsflöden mellan olika aktörer i syfte att undersöka om de främsta samarbetskanalerna leder till bättre och tätare samarbeten mellan olika aktörer.

För framgångsfaktor 1a "De tre stöden är betydelsefulla för lärandet och innovationen inom AKIS" har litteraturstudier av de tre stöden, syftet och bakgrunden till dem bidragit med förståelse för hur stöden är tänkta att bidra till lärande och innovation inom AKIS. Intervjuer med sakkunniga har bidragit med bedömningar av huruvida stöden är ändamålsenligt utformade samt inspel om hur betydelsefulla de kan anses vara idag. Intervjuer med sakkunniga samt projektägare har också bidragit med inspel kring aktiviteter och om det finns aktiviteter som har större potential att leda till lärande och beteendeförändringar.

För framgångsfaktor 1b "De tre stöden förväntas leda till ökat utbyte av kunskap, idéer och behov mellan olika aktörer" har vi analyserat huruvida stöden hittills lett till eller på sikt förväntas leda till, ett ökat utbyte av kunskap, idéer och behov mellan olika aktörer. Framgångsfaktorn är nära knuten till 1a. Vi har använt oss av dokumentstudier så som tidigare utvärderingar och analyser av stödets bidrag samt intervjuer med sakkunniga för att förstå stödets potential att bidra till utbyte och en uppskattning av i vilken utsträckning detta sker idag. Den projektinformation som är relevant för framgångsfaktorn rapporteras in vid ansökan om slutbetalning och saknas därför för majoriteten av projekten. Fördjupade intervjuer med projektägare och deltagare har bidragit med exemplifiering av vilka aktiviteter och samverkansformer/-plattformar som används inom projekten och hur de bidrar till utbytet av kunskap, idéer och behov mellan aktörer i sektorn. Det inkluderar vilka typer av aktörer som samverkar och på vilket sätt utbytet sker, samt om det finns aktiviteter som bidrar till utbytet mer än andra.

Likt föregående är framgångsfaktor 1c, "De tre stöden förväntas leda till ändrade arbetssätt och för EIP-stödets del även till införande av nya produkter, processer eller organisationsformer", tydligt kopplad till vilka resultat som stöden bidragit eller förväntas bidra till för projektägare och deltagarna. Givet tiden för utvärderingen, där många projekt är mer eller mindre nyligen startade, har fokus här varit på förväntade resultat. Intervjuer med sakkunniga har bidragit med inspel och bedömningar av i vilken utsträckning stöden kan förväntas

bidra till detta. Intervjuer med projektägare och deltagare har genererat underlag för på vilket sätt och i vilken utsträckning som enskilda projekt bidrar till detta. Registerdata har bidragit med en överblick av projektportföljen och hur projekten beskrivs bidra till detta. För den del av framgångsfaktorn som rör Innovationsstödet har den parallellt pågående utvärderingen av EIP varit ett viktigt underlag.

Framgångsfaktor 1d, "Allt fler jordbrukare deltar i utbildningsprogram och/eller använder sig av jordbruksrådgivning", är av kvantitativ karaktär i högre utsträckning än resterande framgångsfaktorer. Informationen om antal deltagare i utbildningsprogram finns inte i registerdata och det är heller inte möjligt att studera över tid. Framför allt är det via intervjuer med projektägare inom stödet till kompetensutveckling som bidragit till att besvara framgångsfaktorn. Uppföljningen av deltagare i utbildningsprogram eller mottagare av rådgivningen är dock bristande ute hos projektägare. Det har därmed inte varit möjligt att bedöma i vilken utsträckning som fler jordbrukare deltar.

Framgångsfaktor 1e, "Jordbrukare byter jordbruksmetoder efter att ha deltagit i utbildningsprogram och/eller använt sig av jordbruks-rådgivning", berör förändrade beteenden och förmågor inom målgruppen för kunskaps- och innovationsinsatserna. Det är framför allt de fördjupade intervjuerna med projektägare och deltagare som bidragit till att besvara framgångsfaktorn. Intervjuer med sakkunniga och litteraturstudier har också bidragit med inspel kring i vilken utsträckning som tidigare utbildnings- respektive rådgivningsinsatser genomförda med finansiering från Landsbygdsprogrammet genererat effekter i linje med framgångsfaktorn.

Efter dialog med Jordbruksverket har framgångsfaktor 1d, "Utgifterna inom den strategiska GJP-planen som stöder innovation och kunskapsutbyte ökar", begränsats till att omfatta beslutad budget för stöden utifrån den nu gällande och tidigare gemensamma jordbrukspolitiken. Därför används uteslutande litteraturstudier för att besvara framgångsfaktorn.

Empiri som använts för att besvara utvärderingsfråga 2

Utvärderingsfråga två lyder "*I vilken utsträckning stärks svenska AKIS av Landsbygdsnätverkets verksamhet?*" och berör utvärderingskriteriet ändamålsenlighet.

I analysen av framgångsfaktor 2a, "Landsbygdsnätverkets verksamhet bidrar till att AKIS stärks och utvecklas", har vi genom litteraturstudier och intervjuer med representanter för Landsbygdsnätverket (intervjuer med sakkunniga) skapat oss en tydlig bild av de olika aktiviteterna som genomförs inom Landsbygdsnätverkets verksamhet kopplat till AKIS. Litteraturstudier i form av bakgrunds- och policydokument liksom av landsbygdsnätverkets aktiviteter har varit en utgångspunkt för att analysera hur landsbygdsnätverket bidrar till

informationsflöden mellan olika aktörer och hur detta flöde leder till bättre och tätare samarbete mellan olika aktörer.

Intervjuer med andra sakkunniga har också bidragit med inspel om Landsbygdsnätverkets bidrag liksom intervjuer med projektägare. Inte minst med projektägare av EIP som bidragit med inspel om Innovationssupporten EIP-Agri.

För framgångsfaktor 2b, "Analysgrupperna AKIS respektive Hållbara gröna näringar bidrar till utvecklingen av svenska AKIS genom att identifiera behov och utmaningar, och tillsätta utförande-grupper för genomförande", har vi genomfört intervjuer med representanter från Analysgruppen AKIS respektive Analysgruppen Hållbara gröna näringar för att få kunskap om på vilket sätt man arbetar med att identifiera brukarnas behov och utmaningar och hur man arbetar med att tillsätta utförandegrupper. Intervjuer med övriga sakkunniga har också bidragit medan projektägare och projektdeltagare visat sig ha en mer begränsad kunskap om Analysgruppernas arbete. Litteraturstudier har använts som komplement till intervjuerna.

Empiri som använts för att besvara utvärderingsfråga 3

Utvärderingsfråga tre lyder *"Hur väl samverkar stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbeten, innovationsstödet EIP-Agri, samt landsbygdsnätverkets verksamhet med initiativ utanför den strategiska planen för att främja lärande och innovation?"* och berör utvärderingskriteriet samstämmighet.

I analysen av både framgångsfaktor 3a, "De tre stöden är samstämmiga med andra större satsningar/initiativ som tydligt bidrar till att stärka AKIS", och framgångsfaktor 3b, "Landsbygdsnätverkets arbete med att utveckla och stärka AKIS kompletterar andra funktioner som inte finansieras av den strategiska planen", har den inledande litteratursammanställningen tillsammans med kompletterande dokumentstudier bidragit med förståelse för vilka andra större satsningar och initiativ som bidrar till att stärka AKIS. Litteraturstudierna och intervjuer med sakkunniga har sedan varit viktiga för att analysera samstämmigheten mellan de tre stöden inom strategiska planen och de andra identifierade initiativen.

De sakkunniga har bidragit med att "måla kartan" av systemet och insikter kring hur de olika initiativen samverkar i realiteten. Intervjuer med projektägare och deltagare och bidragit med inspel kring framför allt annan projektfinansiering som de ser som relevant för deras typ av projekt och på vilket sätt de kompletterar eller överlappar med stöden inom strategiska planen.

Empiri som använts för att besvara utvärderingsfråga 4

Utvärderingsfråga fyra lyder ”Är stöd till kompetensutveckling, stöd till samarbeten och innovationsstöd EIP-Agri relevanta?” och berör utvärderingskriteriet relevans.

För framgångsfaktor 4a, ”Stöden är utformade så att de är attraktiva att söka”, har litteraturstudier i form av bland annat styrdokument och utlysningstexter bidragit till en bakgrundsförståelse för utformningen av stöden och vilka krav som ställs på sökande organisationer. Intervjuer med sakkunniga har också bidragit med en grundförståelse och övergripande bild av stödens attraktivitet. I slutändan är det dock stödmottagarna själva som kan besvara hur attraktiva stöden är att söka. Därför är det de fördjupande intervjuerna med projektägare och deltagare som bidragit mest till att besvara frågeställningen.

Det föreligger en risk för positiv bias, givet att de allra flesta projektägare som vi intervjuat ju beviljats stöden.

Framgångsfaktor 4b, ”Projekten som genomförs med stödet till kompetensutveckling utformas baserat på de tilltänkta deltagarnas behov” handlar tillskillnad från föregående om hur projekten är utformade och det är därför framför allt deltagarna i projekten som kan svara på i vilken utsträckning som projekten motsvarar deras behov av kompetensutveckling. Intervjuer med stödmottagarna har bidragit med sin bild av hur de arbetat med behovsinhämtning och utformning av projekten. De sakkunniga har också kunnat bidra med en övergripande bild av hur väl de finansierade insatserna möter sektorns behov av kompetensutveckling.

Framgångsfaktor 4c, ”Stöden är utformade så att de matchar brukarnas (inom jordbruket och därmed sammanhängande områden) behov för lärande och innovation”, är en naturlig följd av a och b där man kan betrakta stöd, projekt och brukarna (deltagarna) som en effektkedja. Den datainsamling som skett för framgångsfaktor a och b bidrar till att besvara också c, framför allt intervjuer med sakkunniga, projektägare och deltagare. Med hjälp av de sakkunniga analyseras också huruvida flexibiliteten av stöden harmoniseras med behoven inom AKIS.

För framgångsfaktor 4c ingår också att resonera kring om det är lönsamt som brukare att delta i stödaktiviteterna. I intervjuer såväl projektägare, sakkunniga och deltagare har vi försökt fånga upp deltagarnas upplevelse av dels mervärdet av att delta i aktiviteterna, det vill säga om aktiviteterna bidragit med kunskap och kompetensutveckling samt innovationskapacitet som brukarna annars haft svårt att uppnå, dels om värdet av att delta i aktiviteterna överstiger kostnaden för att delta. Det kan vara svårt att avgöra i vilken grad som deltagandet i aktiviteterna haft en effekt på brukarnas lönsamhet, men i intervjuer med deltagarna är det åtminstone möjligt att fånga upp aktiviteternas eventuella bidrag till bibehållen eller ökad lönsamhet.

Analysen för att besvara framgångsfaktor 4d, ” De avsatta medlen för de tre stöden är i proportion med vad stöden förväntas uppnå samt genomförandekapaciteten i landet”, har tagit avstamp i registerdata och dokumentstudier för att se till stödets utformning – hur mycket medel som beviljats och/eller betalats ut och till vad. Förändringsteorin för det tvärgående målet har använts för att bedöma i vilken utsträckning som resultaten motsvarar förväntningarna. Här handlar det om att se 1) vad förväntas respektive stöd uppnå? 2) vilken teoretisk potential kan stödet ha givet avsatta medel? 3) vilken potential kan stödet ha givet genomförandekapaciteten?

Intervjuer med sakkunniga och litteraturstudier har använts för att analysera stödets utformning och teoretiska potential medan intervjuer med projektägare och deltagare utgjort underlaget för att bedöma vilka resultat som uppnåtts tack vare stöden hittills och i vilken utsträckning som de motsvarar förväntade resultat. Om resultaten ligger i linje med förväntade resultat kan medlen anses vara proportionerliga. Om resultaten inte ligger i linje med förväntade resultat kan det vara ett tecken på att avsatta medel inte är proportionerliga.

Vi ser att det finns tydliga kopplingar mellan framgångsfaktor 4e, ” Stödets utformning har lett till att lantbrukare som inte brukar delta i stödaktiviteter deltagit”, och framgångsfaktor 4b och 4c. Genom intervjuer med projektägare har vi fångat upp i vilken utsträckning som de upplever att stödets utformning möjliggör aktiviteter som attraherar lantbrukare som tidigare inte deltagit i aktiviteter. Det inkluderar fördjupade resonemang kring vilka typer av lantbrukare det kan handla om, stödmottagarnas uppfattning om varför dessa lantbrukare nu deltar och hur projektägaren arbetat med att nå ut till fler lantbrukare. Det är här viktigt att fånga upp på vilket sätt stödets utformning lett till att fler/nya lantbrukare deltar i insatserna. Intervjuer med till exempel rådgivare bidrar med konkreta exempel om vilka lantbrukare som deltar i utbildningsinsatser och vilka nya målgrupper som man vänder sig till.

12 Publicerade utvärderingsrapporter

UTV25:1 *Utvärdering av ersättningen för hotade husdjursraser och stödet till rasföreningar*

UTV24:9 *Målstyrning. Processutvärdering av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027*

UTV24:8 *Stödets och ersättningarnas utformning. Processutvärdering av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027*

UTV24:7 *Små företag med lokala visioner. En utvärdering av förädlingsstödet 2014–2022*

UTV24:6 *Stöden till vattenbruket i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. En processutvärdering med fokus på fortsatt genomförande samt jämställdhet och icke-diskriminering*

UTV24:5 *Att söka och handlägga stöd i havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. En processutvärdering med fokus på administration*

UTV24:4 *Ansökningar om investeringsstöd för ökad konkurrenskraft. Analys av användningen av urvalskriterier för att bedöma ansökningarna*

UTV24:3 *Stöd till kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2014–2022. En kartläggning av stödets måluppfyllelse och lärdomar av genomförandet*

UTV24:2 *Utvärdering av tekniskt stöd i landsbygdsprogrammet 2014–2022*

UTV24:1 *Administrativ börda och Jordbruksverkets vägledning till stödmyndigheter. Processutvärdering av Sveriges strategiska plan för den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027*

UTV23:10 *Utvärdering av det svenska landsbygdsnätverket 2014–2022*

UTV23:9 *Effekten på kolinlagring i åkermark. Utvärdering av stöd i landsbygdsprogrammet 2014–2022*

UTV23:8 *Ersättningar för fånggröda, mellangröda och vårbearbetning. Ansökningsmönster och kommunikationsbehov*

UTV23:7 *Finansieringsinstrument inom havs-, fiskeri- och vattenbruksprogrammet 2021–2027. En förhandsbedömning*

UTV23:6 *Stöd till miljöåtgärder i skogen. En utvärdering av stöd i landsbygdsprogrammet 2014–2022*

UTV23:5 *Att ”få ut EU till köksborden”. Utvärdering av lokalt ledd utveckling genom leadermetoden i Sverige 2014–2020*

UTV23:4 Havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020. En syntes av tidigare analyser och bedömning av stödets bidrag till målen i programmet

UTV23:3 Stöd till kontroller och tillsyn samt skyddade områden. En utvärdering av stöd i havs- och fiskeriprogrammet 2014–2020

UTV23:2 Utvärdering av det svenska skolmjölksprogrammet 2017–2023

UTV23:1 Att utvärdera och skapa långsiktiga effekter av leaderinsatser. Slutrapport

UTV22:4 Greppa Näringen 2001–2020. En utvärdering av rådgivning med syfte att minska växtnäringsoverskottet och risken för näringsbelastning på vattendrag

UTV22:3kort (kortversion) Förbättrad konkurrenskraft och tillväxt med hjälp av stöd? Effekter av investeringsstöd och startstöd till vattenbruk och beredningsindustri i havs- och fiskeriprogrammet

UTV22:3 Förbättrad konkurrenskraft och tillväxt med hjälp av stöd? Effekter av investeringsstöd och startstöd till vattenbruk och beredningsindustri i havs- och fiskeriprogrammet

UTV22:2 Utvärdering av stöd till samarbeten i landsbygdsprogrammet 2014–2020

UTV22:1 Test av modell för utvärdering av leadereffekter. Delrapport 4

UTV21:7 Definitioner av betesmark i landsbygdsprogrammet. Utvärdering av förutsättningarna för att få stöd och ersättning för betesmark under perioderna 2009–2014 och 2015–2020

UTV21:6 Genomförande av innovationsstöd i landsbygdsprogrammet 2014–2020. Slutrapport för en löpande lärande utvärdering av EIP-Agri

UTV21:5 Klimatanpassning i EU-programmen 2014–2020

UTV21:4 Näringsavskiljning i anlagda våtmarker i Kalmar län

UTV21:3 Ersättning för ekologisk produktion i landsbygdsprogrammet. Effekter på miljö, klimat och landsbygdsutveckling

UTV21:2 Modell för utvärdering av leadereffekter. Delrapport 3

UTV21:1 Möjliga klimatåtgärder och styrmedel i ett framtida landsbygdsprogram

UTV20:6 Landsbygdsprogrammets stöd och åtgärder för bättre vattenkvalitet 2014–2020

UTV20:5 Ersättning för ekologisk produktion och företagens ekonomi

UTV20:4 *Utveckling och test av index för biologisk mångfald i ängs- och betesmarker*

UTV20:3 *Förväntade effekter av investeringsstöd inom landsbygdsprogrammet*

UTV20:2 *Effekter av stöd till selektiva och rovdjurssäkra redskap*

UTV20:1 *Hållbara leadereffekter i teori och praktik. Delrapport 2*

UTV19:15 *Är skyddszonerna placerade på rätt plats för att hindra erosion? Jämförelse mellan landsbygdsprogrammen 2007–2013 och 2014–2020*

UTV19:14 *Hur påverkar nivå på miljöersättningar viljan att söka? Utvärdering av ersättningsnivåns betydelse för sökande i landsbygdsprogrammet*

UTV19:13 *Landsbygdsprogrammet 2014–2018. Resultat och förväntade effekter*

UTV19:12a *EIP-Agri – lärdomar från första åren. Halvtidsrapport från den löpande lärande utvärderingen av EIP-Agri med fokus på dess införande och uppstart*

UTV19:12b *Bilagor till EIP-Agri – lärdomar från första åren*

UTV19:11 *Interventionslogiken och effekttänkandet i Leader. Delrapport 1*

UTV19:10 *Utvärdering av investeringsstöd för energi och klimat. Landsbygdsprogrammets stöd för en koldioxidsnål och klimattålig ekonomi*

UTV19:9 *Upplevda effekter av investeringsstöd*

UTV19:8 *Utvärdering av djurvälståndersättningar*

UTV19:7 *Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband. Slutrapport*

UTV19:6 *Lagom höga stöd? En litteraturstudie om stödeffekter och en kartläggning av stödnivåer i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

UTV19:5 *Tillämpningen av urvalskriterier i landsbygdsprogrammet 2014–2020*

UTV19:4 *Programmen och pengarna – Resultat av stöd till turism inom landsbygdsprogrammet samt inom lokalt ledd utveckling 2018*

UTV19:3 *Innovationer i jordbruket och på Sveriges landsbygder. En sammanställning av Jordbruksverkets innovationsundersökning 2017*

UTV19:2 *Investeringsstöd till vattenbruk och beredning och saluföring: Leder stöden till mer investeringar?*

UTV19:1 Programmen och pengarna – Resultat från landsbygdsprogrammet om energieffektivisering, förnybar energi och minskade utsläpp av växthusgaser och ammoniak 2018

UTV18:4 Hur kan vi utvärdera investeringsstödens effekter på jordbrukets och fiskets påverkan på näringsbalansen i vatten?

UTV18:3 Programmen och pengarna – Resultat från landsbygdsprogrammet, havs- och fiskeriprogrammet samt regional- och socialfondsprogrammet 2018

UTV18:2 Hållbar utveckling av fiskeområden – hur gick det?

UTV18:1 Utvärdering av stöd till utbyggnad av bredband

UTV17:6 Löpande lärande utvärdering av Landsbygdsnätverket

UTV17:5 What measures should be taken to improve conditions for Swedish Farmland Birds, as reflected in the Farmland Bird Index?

UTV17:4 Kvalitetsförändringar i ängs- och betesmarker med och utan miljöersättning

UTV17:3 Socioekonomiska effekter av fartygsskrotningar inom svenskt fiske

Ex-post evaluation of the European Fisheries Fund (2007–2013) Slututvärdering av fiskeriprogrammet 2007–2013 (Publicerad av EU-kommissionen)

UTV17:2 Utvärdering av ESI-fondernas genomförande-organisationer i Sverige

UTV17:1 Kunskapsöversikt: Om förutsättningarna för utvärdering av resultat och effekter av bredbandsstöd i Sverige

UTV16:6 Bra vällersättning och kompensationsstöd. Hur kan olika utformningar påverka jordbruket, miljön och samhällsekonomin?

UTV16:5 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport IV: Synteser för en hållbar landsbygdsutveckling. Utvärdering av programmets samlade effekter

UTV16:4 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport III: Utvärdering av åtgärder för landsbygdsutveckling. Axel 3: Förbättra livskvalitet på landsbygden. Axel 4: Leader – Genomföra lokala utvecklingsstrategier

UTV16:3 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport II: Utvärdering av åtgärder för bättre miljö

UTV16:2 Slututvärdering av det svenska landsbygdsprogrammet 2007–2013. Delrapport I: Utvärdering av åtgärder för ökad konkurrenskraft

UTV16:1 Biologisk mångfald i våtmarker som har anlagts med stöd från landsbygdsprogrammet

UTV15:2 Kompetens för utveckling? Utvärdering av kompetensutveckling i landsbygdsprogrammet 2007–2013

UTV15:1 Vad behöver förenklas? Utvärdering av landsbygdsprogrammet samt havs- och fiskeriprogrammet

Jordbruksverket
551 82 Jönköping
Tfn 0771-223 223 (vx)
E-post: jordbruksverket@jordbruksverket.se
www.jordbruksverket.se

UTV25:2

